SLUB
Wir führen Wissen.
http://digital.slub-dresden.de/id477065155/1
Serbski institut Sorbisches Institut

SLUB
Wir führen Wissen.
http://digital.slub-dresden.de/id477065155/2
Serbski Sorbisches
institut Institut

SLUB
Wir führen Wissen.
http://digital.slub-dresden.de/id477065155/3
Serbski institut Sorbisches Institut

SLUB
Wir führen Wissen.
http://digital.slub-dresden.de/id477065155/4
Serbski institut Sorbisches Institut

Trójniki.

Sběrka powědańczkow

wot

Jana Radyšerba.

Knihownja
Maćicy Serbskeje

Ly 1142 b

Budyšin.

Z nakładom Maćicy Serbskeje.

1885.

SLUB
Wir führen Wissen.
http://digital.slub-dresden.de/id477065155/5
Serbski Sorbisches institut Institut

Maćičnych spisow čisło 77.

Wysokočestnemu fararjej

knjezej **Wjelanej** w Slepom

tule skićenku poswjećujetej

lubosć a dźak.

SLUB
Wir führen Wissen.
http://digital.slub-dresden.de/id477065155/8
Serbski Sorbisches
institut Institut

Wysoko česćedostojny knježe!

Při Wašim mjenje serbskemu wótčincej wutroba zejhrawa, zejhrawa z wjeselym dźakom, a tón attribut „wysoko česćedostojny“ před nim chce so ji nimale wšědnjacy zdać.

Kak rěkaju mjena tych hwězdow, tych wótčinskich swětłow, kotrež nam z delanskich njebjesow w jasnej trojicy swěća?

Zejleŕ a Smoleŕ a Wjelan!

Też Wy śće swobodny twarc teho idealneho templa, we kotrymž so pěknosć a dušnota serbskeho naroda haji a swjeći. Hdyž chcychu nam „*finis Sorabiae*“ wołać, hdyž chcyše nas pessimismowa womora zajeć: Wy jedyn tych wěšćerjow běšće, kotřiž nam wěšćachu noweho jutra, budźićel běšće z horliwym hłosom, a dale też sobuspěwc, wustojny złoteje harfy, horliwc we radach Serbam-požitnych mužow, zmóžnjeŕ Serbam-wužitnych skutkow, spomóžeŕ swěrny ze přeco darniwej ruku, stajnje ze swětlinu w myslach a ćoplinu w čućach.

SLUB Wir führen Wissen. http://digital.slub-dresden.de/id477065155/9 Serbski institut Sorbisches Institut

— VI —

Za to naš kemšacy dźak! Ale nic jeničko z hołymi słowami dźak, dźak też ze přihodnym skutkom.

Tola žadyn prawdźity Serb njeskića wjacy, nježli ma. Tehodla prošu: Hdyž Wam tu wujimku płodźikow swojeje snadneje muzy poswjeću, Wy chcył tón poniżny spis z přećelnej wutrobu přijeć!

Na wěčne wostanu

Waš

Wam přikhilny přećel

Radyserb.

Předsłowo.

Tutym knižkam sym „Trójniki“ narjekł. Prašeš so, čitarjo kritiski, čitařka rjeńša, čehodla to?

Doniž te powěstki přeco tři a tři steja, a su-li też někotre jenitki same, kóžda wšak tola tři rozsuški ma. Přečo tu naprawjach po tymle złožku, wo tym snadź přichodnje rozprawu dam, hdyž so na „Dwojički“ dóńdźe. Dźens jeno to:

Z małoty přiwuknył sym, na trójki stajeć, štožkuli móžno, doniž bě njemało trójkateho wokoło mje, wjele prjedy hač Waldsteinsku trilogiju wot Schillera zeznach abo Lessingowu parabolu wo třoch pjeršćenjach čitach, haj wjele prjedyžli wědźach, što Pythijine trojnohi su abo Neptunowy třiwidlik je, prjedyžli zhonich, što słowje Triglaw a Trimurti we sebi matej, a zo je wójwoda Krok trojičku dźowkow: Bělu, Tetu a Libušu měł. Zblizka našeje khěžki steješe pućnik „tři ruki“, na horje zady nas pak bě trójka nahladnych štomow „tři lipy“, a wo małko dale nadobny hosćinc „tři lipy“, dwaj dališej hosćincaj rěkaštej jedyn „tři hwězdy“ a druhi „tři róže“. Tři hory mi hladachu na narodnu wjes, tři mosty we njej přez Sprewju dźěchu — haj nimale bjez kónca hišće trojičkow přimnožeć móhł!

Ale tehodla trojički powěstkow stajeć, njeby tón nawab mechaniski był?

SLUB Wir führen Wissen. http://digital.slub-dresden.de/id477065155/11 Serbski Sorbisches institut Institut

Nadźiju haju, zo česćeni čitarjo ze sebje samych też za tym logiskim nahonom přińdu.

Štóžkuli snano so hněwa, zo so tu a tam zakopnje wo jemu njeznate słowo, teho słowničemu rozhladej pokoja dam. Tych mudrichow znaju, a teho so wzdam, wo njeznate słowa ze žanym jednać. A wo tym, što žabjacy horizont je, we zahonach rěče, njezyknu zyka.

To pak so snano pošepnyć směło, zo so tón swarjeny spisaćel swoje žiwe dny mjez ludom hiba, a njeje Milčan wosadow žana, we kotrejž njeby na słowa-pytankach pobył.

Tón słowoskład wězo we njemało sadach na hinak mahotać móhł, wšudźe pak swojich přičinow ma.

Skoro je na poł sta lět, zo w trójcy jednali smy Połnoserb Zejleŕ, Dobroserb Pful a Radyserb ja, kak wjele ma serbski pisaćel dźiwać, zo by so njezynkow hladał.

Njech te hdys a hdys widne kothurnowe štamborki na postork njejsu! Lěpje so zdaše, je druhdy pod stopu poměć, dyžli — cyličko bjez nich — kaž klibora abo kaž motyka hić.

Naše pjero hišće hładkich wobwjertow trada: — za nami wjertliwši pisarjo přińdu. Ći stajnje we pomjatku změja, zo maćizna khmana za njedźelskim wuhotom hlada. Ći za hesło staja, zo za Serbow jeno to dobre dosć je, štož też we wonkownych dobach pěkneho přistoja ma. —

Vivant sequentes!

SLUB Wir führen Wissen. http://digital.slub-dresden.de/id477065155/12 Serbski Sorbisches institut Institut

I. Tři bohatstwa.

Wjele woßadow ſnaju, a nimale kóžda wě khwalicź, kajkeho je we minjenych lětach wubjerneho wučerja měła. Žanu pak woßadu njewěm, kotrejž by wučeŕ tak we dźakownym pomjatku ſtał, jako ßo to we Njeßwačžidliſkej woßadźe ſ njeboh knjeſom Wanakom ma. Dźědam a wowkam wutroby młódnu, hdyž na njeho ſpomniſch, a ſerniczki ſjaßnja ßo jim, hdyž wo nim powjedacź póčnu. A woprawdźe, to też k dźiwanju njeje. Wſchak jemu ſ wočzow ßwěčźeſche miłotna myßl, a ſ erta mu hronjeſche pſchečźelna rěčž, a wſchitkón lud, młody a ſtary, prajeſche wo nim, ſo je wón jako Nathanael, we kotrymž njeje žane jebanje.

Jaßnje hiſchcźe to wſcho pomnju, pſchetož też ja ßym tuteho čeſtneho a čeſcźeneho wučerja ſnał, jako ßym we Łahowje Wjenkez Janowe howjadła paßł. Haj, ßym jeho ſ wočzomaj widźał, a wjele khwalenja wo nim ßym ſ wuſchomaj ßłyſchał.

Mój doſtojny hoſpodaŕ — nětko hižo dawno na božej prawdźe — bě widźany towaŕſchny muž, a ßußodźa ſkhadźowachu ßo rady ſa jeho blidom, hdyž by ßwjatok wotpočink ſkicził. A runjež běch hiſchcźe młodźinka, ßmědźach tola pſchipódla bycź, a pſchi kadołbje ßedźo a kučžwo tykajo, poßłuchach wčźipny, wo čźim ßo tam ſabawjachu.

Jenu njedźelu wječor — wonka ßajeſche ßněh a duješche wětr — bě ßo też bjeßadka ſeſchła, a bórſy pſchińdźechu rěcźe na Wanakez nana.

Jedyn ßußod bě pódla, ßnadny živnoſtkař, ale hoſpodař mudry a pſchi dobrych mozach, kotrehož nuczachu, ſo by jim tola do drobna powjedacź chzył, kak bě jemu jónu Wanakez wuſtojny pſcheczel do puſteje hłowy ßwětlinu dał a mórczatu wutrobu pokojnu ſczinił.

Mi je tak, jako by hakle wóndano było, ſo ßo tón nadobny bjeßadnik namołwicź da.

Ssy ßnano, najlubſchi czitarjo, Njeßwaczidliſki woßadnik, by ßnadź nětko rad ſhonił, ſ wotkal a czeji bě wón rodźeny. Luby, daj ßebi bycź. Mjeno njeczini niczo. A je-li hiſchcże ſ jeho ßwójby ſchtó żiwy, temu mohło njelubo bycź, hdy bych mjeno tu ſjewił. Wón dha pocza.

„Ja we Wbohowje na knjeżim worach. Sswaczina pſchińdże, a ja ßo pſchi puczu na mjeſu ßynych. Tu wuhladach ſ naſdala Wanakez nana, kiž běſche w Sarěczu na knjeżim dworje něſchto wobſtaracź měł. Hižo ſ daloka ſwoła wón na mnje: „„Żohnuj Bóh ßwaczinu, Jurjo!““

„Sapłacź Bóh, knjeże“, ja ſtanywſchi prajach, „poßwaczcże ßobu! to njemóżu prajicź, hdyż runje pomaſki dojěm, a pólki ßej njeſwěrju ſkiczicź!“

„„Daj ßebi bycź, Jurjo““, dżeſche wón ſtupiwſchi ke mni a ſkicźi mi ruku. „„Kak ßo maſch?““

„Ach knjeże, kak ßo ſměju! Strowy wſchak ßym, dżakowano Bohu, ale potom je kónz. Schěſcź a dwazeczi ßym, a pſchezo hiſchcże cżeladny hólz. Druſy, kiž ſo mnu k wam khodźachu, ſ wjetſcha w hněſdaſchku ßedźa, a ja hiſchcże ßym khudak, a jěm hiſchcże cżeladny khlěb.“

„„Wbohi, tak khudy ßy. Dha wuſkorž mi tola. Ssyń-moj ßo khwilku. Konikaj nimataj ſa ſło.““

A wón ßo na trawu ßyny a donuczi mje, ſo ßo tež ßynych.

„„Mój Jurjo, dha wuskorž mi nusu, kotraž tebje khudeho do semje tula.““

Pschi tym mi do woczow hladasche; wschitzy wschak wěscze, kak lubje wón pohladowasche. Mi bu tak dźiwno, jako by mi hacž do spódka wutroby widźał.

Hižo husto běch huntoru měł, na khudobu stonał a ßwarił, a to bě mi pschezo tak lóžko prajicź. Ale nětko mi njechasche s erta, wjele njewědźach rjez, a skoržach saßo a saßo, so ßym žałostnje khudy. A pocža mje trochu haniba bycź, dokelž jeho pschipósnacze njewidźach, a poczach ßo jeho praschenjow bojecź. Wy wěscze, schto měnju. Wón bě tak podźiwny praschеř. To by ßo praschał, tež hižo w schuli, hdyž by naß k pósnaczu wodźił, so bychmy na poßledk dyrbjeli pschisnacź a ßami to prajicź, schtož chzyschе wón prajene měcź.

Tu mje wón sa ruku wsa.

„„Jurjo““, wón nutrnje dźesche, „„kak dha by było, hdy by ßnadź dwazeczi stow tolerі měł?““

„Ach, knježe, mi kral bych ßo sdał, bych-li tajkele bohatstwo měł!“

„„Schto měnisch, schto by rjekł, bychu-li tebi te pjenjesy dali, a sa to czi tule strowu ruku s ramjenja wsali?““

„Swarnuj mje Bóh! Hladajcze, knježe, tu sa žadyn pjenjes na ßwěcze njedam!“

„„Hlaj wschak, mój Jurjo, kak bohaty ßy, hdyž masch tajkile staw, kotryž czi sa žane pjenjesy na pschedań njeje! A schtoha by rjekł, hdy by czi schtó knježi dwór dał?““

„Haj, schto móhł rjez? So ßym bohaty knjes.“

„„Tuž widźisch, mój Jurjo. A poßłuchaj dale. Sslyschisch boże schkowronczki spěwacź? Njeßłyschisch hnucźiwy ert, hdyž s tobu hdy maczerka rěczi? Njeßłyschisch w kemschach

jimawe khěrluschne hłoßy a wuczby bożeho ßłowa? A potom — Jurjo, ty ßo mi njetrjebasch tajicz — kak czi klincza Miliz Hańżine lubosne ßłowczka, hdyż hromadże wote msche dzetaj? — Pschecżo tebi czerwjenka wobliczo barbi? Ta holczka je pěkna a duschna, a ja tež wěm wo tym, so waju ženja. A sechze=li Bóh, pschińdu tež ja hischcże na waju kwaß. — Hlej, Jurjo, schto prajisch, kak ßo czi wschitke te lubosne synki we wuschomaj lubja?""

„To wschak mi wschitko wutrobu sběha a shrěje, to dyrbju rjez."

„„Sechzył=li tebi schtó žadyn knježi dwór dacz, mojedla Sarěcž a Luh, ty pak ßo dyrbjał ßłyschenja sdacz, schtoha by rjekł?""

„Luby Bóh swarnuj! Radscho czaß žiwjenja sa ßrěnka ßłužicz a khudzinka wostacz!"

„„Njewidzisch, Jurjo, so njemóżesch khudzinka rěkacz, hdyż tajke bohatstwo masch, kiž je tebi wjetsche hacž semjanske kubło?""

Schto budzich prěł, so je to woprawdże tak? Ja njemóżach niczo, hacž pospochi kiwacz a s wocżomaj na prawdu ßwědczicz. — Konjej poczeschtaj njeměrnaj bycz, a na mni bě najskerscho widzecz, so bych jeju rad saßo sa wotežku wsał. Tuž pocża wón poßles:

„„Wocżakni hischcże hrónczko, a potom woraj saß w bożemje. — Dźi s wocżomaj k horam, a wot horow do hole dele psches zyłe Serby! Schto měnisch, schto by ty był, by=li kral prajił, so je wscho twoje?""

„Wulki bohaty knjes, haj sawěrnje kral!"

„„Prawje ßy prajił. — A hladaj, kak boże sahony rostu a lubosne jabłonje ktu! Kak ßo boże njebjeßa módrja,

SLUB Wir führen Wissen. http://digital.slub-dresden.de/id477065155/16 Serbski Sorbisches institut Institut

a boże ßlónczko ßo kraßni! By=li nětko ſchtó hory ßlěbra měł a by tebi prajił: Zyłu tu rjanu Łužizu tebi kupju, ty pak mi ſa to wóczzy ſ hłowy won daj a tapaj ßo po ßwěcze ßlepy! By ty do teho ſwolił?“ “

„Najebacz kraje a kraleſtwa zyłeho ßwěta! Njedaj to Bóh, ſo widzenje ſhubju!“

„„Najlubſchi Jurjo, tak widziſch, kak bohaty ßy, kajke tſi bohatſtwa maſch. A wjele wjazy hiſchcze jich je. Ty bohaty człowjecze, rospomń pak nětko jeno tute tſi. Ruku mi daj a na ruku ßlub, ſo ßo błaſniwych myßlow a ſkorzenjow ſdaſch! Nětko pak pokojny woraj a budz tu w božim mjenje!“ “ —

Nutrnje prajiwſchi to, dzěſche tón wuczaty pſchecżel czicho ßwój pucz.

Ja zyle ſhibany ſtejach a ſdaſche ßo mi, jako bych prjedy pſched woczomaj łuſchczišny měł a nětko ſ jaßnej ſerniczku hladał. Nihdy wjazy ßo khudzinka ſaczuwał njejßym, a chzychu=li druhdy hiſchcze do myßli mucżenki ſtupacz, trjebach jeno ſpomnjeńczko ſpomnicz, kak je mje luby Wanakez nan we ſpowjedzi poměł, a hnydom by wutroba jaßniſcha była. A dzenßa ßym wote mſche duzy pſchi jeho pomniku ſaſtał a ſ duſche prajił: Najlubſchi pſchecżelo, ſapłacz czi Bóh!“

II. Tři požady.

Serbſke pſchißłowo praji: Schtóž ßej wjele żada, w knjeżim hrodze trada. Wſchelake pyſchne a pißane je, ſa czimž požadujemy. Někotryżkuli człowjek żedzi a wuwala żadliwej wocži, a na czo? Na jabłuka ſ pyſchnym czeŕwjenym

liczkom. Ale wone ßu czerwe; a hdyž do jeneho kußnje, ma hubu czerwehо popjerja połnu. A je=li ßej žadał a je jemu czity płód do ruki panył, dha njewě, schto ſ nim.

Powjeda ßo, ſo je ßo někajki kruwař na ßwoje rohacže hněwał, dokelž ßu husto czelczkałe. Pschi haju ſtejo je jene ſa druhim wołał: „Ach pschecžo tola kral njejßym! Ach ſo bych tola kral był!“

Kral pak je runje tehdom po haju khodźił. A jako je ſhonił, kajke tón pachołk žadanje galga, je ſ haja ſtupiwſchi rjekł: „Pschecžo, ßynko, tak jara ſa kralowſtwom žedźiſch? Schto by počžał, by=li kral był?“

„„Ow, to by mi pſche wſchitke kermuſche było. Konja bych měł a móhł te mjerſaze czelczkawy na konju paſcź!““

Druha baja ßo baje, a ta hiſchcże jaßniſcho ßwěcźi.

Něhdy bě holan, kiž dub puſchczeſche. To běſche ſtary ſawity ſchtom. Ruzy njechaſchtej dale, a ßekera ſaſtawacź počža, hdyž dyrbjeſche hłuboko do ſdónka kußacź.

Pschi kóždźiczkim rubnjenju ſaſtona wón a ſaßwari njemdry, ſo je tak khudy kaž myſch w poſcźe, a ßebi njemóže nikoho na pomoz najecź a praji: „Schtó mi tola doſcź ſłota a ßlěbra da, ſo ßo tu tajkej drějeńzy ſminu!“

Runje ſaßo tak wuſtona — ßnadź k ſtotemu raſej — wuhlada někajkeho ſchěreho mužika ſ boka.

„Stonarjo wbohi“, ſarěcža tón, „dobro ßo nimaſch. Lěpje traž by ßo rad měł. Ja chzu czi dacź, ſchtož by rad měł. Schto ßebi žadaſch?“

Holan ſ wobuſu džeſche: „„Ty by był poßledni herz! Ale móhł=li ßebi žadacź, rad bych wſał, ſo by wſcho wot ſłota było, czehož ßo dótknu.““

Tón mužik ßo na to ſchibale ßměwkny.

„Niczo lěpſcheho njewěſch? Mi by było lubſcho, hdy by mudriſcheho požada měł. Tola tebi ßo po twojim žadanju ſtań!“

Tole prajiwſchi ßo to mužatko do lěßa ſhubi. Tón ſprózny a hłódny žadak pak ßo k ßwaczinje ßyny.

Jako twarohowe pomaſki do ruki wſa, buchu ſ dobom tak twjerde a czężke. Hlej, wone njeběchu niczo hacz lute ßwěczate ſłoto. Kajkej wón woczi wuwali!

„Woprawdże, nětko je drějeńzy kónz! Spodźiwny mužiko, dobrotny ducho, wulki měj dźak!“ Tak wón ſ zyłej ſchiju do lěßa nuts wołaſche.

Ale bórſy bu jemu tak dźiwno, ſo njemóże wuprajicz, kak jemu je. Hłód bě ſ wjeßelom ſabył, ale picz chzyſche ßo jemu.

„Wſchako ßym ßebi w karanje ßydka ßobu na dźěło wſak. Tón njech mi hiſchcze poßledni ras pſche picze pomha. Potom je ſe ßydkom na wěczne ßwjatok!“

Wón karan ſa wucho pſchimny. A hlejcze: tón karan bu najrjeńſche ſłoto, a ßydk we karanje tež.

Tu jeho ſtróżele hrabnychu, a hroſa jeho torże, ſo jemu wſchě ſtawy poczachu hracz.

Wón ſ mozu do lěßa trubjeſche, ſo móhł ßebi ſchiju rosdrěcz: „Czinkarjo, ſpodźiwny ducho, pój ſaßo, a boženła wſmi te naczinki precz! Abo budża wſchě jědże a picża, hdyž ßo jich dótknu, niczo hacz ſłoto, a ſe mnu hłódnym a laczným je ſatraſchny kónz? Czinkarjo pój dha! Najebacz bohatoſcz, jeno ſo ſkórczicżku khlěba k jědźi mam!“

To wſchak je bajka! Tola proſchu, njehuntoř ßo, ſo tajkele baju. Abo nimaſch tak jaßneju woczow, ſo by ßo dohladacz njemóhł, ſchto wona chze?

SLUB Wir führen Wissen. http://digital.slub-dresden.de/id477065155/19 Serbski Sorbisches institut Institut

Stari pohanjo hižo mějachu na to podobnu baju. Dżenßnischi dżeń hischcże teho runjecża bajki nańdżesch, a to pola wschelakich ludow.

Ja tudy ſ nich hischcże jeniczku ſtaju, kotruż je nam njeboh nan druhdy bał. Wón bě ju ßobu ſ Franzowskeje pschinjeßł, a to wot jenych winzařskich ludźi, pola kotrychž bě w lěcże 1814—15 był, jako běchu tam naschi wojazy ſtali.

Tehodla ju ſamjelczecź njecham, dokelž do ſtarych a młodych wuſchow mudroſcże kładże. A dokelž ſnaju, ſo na žane waſchnje tak pěknje powjedacź njewěm, jako tón daloko ſnaty wuſtojny powjedař, kiž je mi powjedał, a dokelž ßym też někotrezkuli puſorne prajidmo ſabył, dha praju: „Njedźiwajcże, wy lubi!“ A dale waß proſchu: „Dźiwajcże na pſchikryte wuczby, kotrež ta bajka wucži.“ —

Něhdy běſchtaj muž a žona, młodaj, pěknaj wón a wona. Wulka jeju khěžka njebě, a też niz jara połna. Jeho kſchinje běchu lóžke, a jejne ßobudarki móhła ßroka na wopuſchi njeſcź. Jeno jejny ſaßkuženy len a płat by lědma konik wjeſł. To pak bě też jeje zyłe ſamóženje.

Ale ſchto chzeſch dale wjazy? Ssy=li ſ Boha ſtrowy cžerſtwy, maſch=li ſpěſchnu ruku, kiž ßo dźěła derje pſchimacź wě, njebudże cźi blidko ženje bjes božeho khlěba.

Ale cžaſto njeje to lubym ludźom doſcź. Tuž dha pytaju tón ſłoty rěbjel, kotryž do ſbožownych hembjerkow dźe.

Něhdy wjecžor bě ta młoda hoſpoſka ſatepiła. To bě runje ßrjedu po póſtnizach. Wona hornyczk ſ kulkami na pjezak ſtaji, ſo by wjecžeř nawariła. Wón pak lubje na nju ſhladowaſche, kak ßo hładka ſpěſchnje wjercźi.

„Nimale ſchkoda“, rjekny wón žortnje, „ſchkoda, ty wjertliwa mutliczka, ſchkoda, ſo kralowa kuchařka njejßy. Kral

by kuchinu ſchĕrſchu natwaricź dał, abo bychu ßebi cźi knjeźkojo wuſchi ſwoteptowali, kotſiž bychu tam khodźili na tu ſchwarnu kuchařku hladacź."

„„Ja na tebje bamborku tola"", ſaſtaji wona ſe ßmĕwkom, „„ty ßy mój knjeźk, a rad ßo cźi lubju, a druhi njech na druhu hlada! Ale njech też niz w kralowym hrodźe, bych tola lubjerad na knjeźim dworje ſa tebje kucharicź chzyła. Kajke to ßmĕjate wĕzki, nejkolo tola, ty młody pan a ja twoja pani! Naju cźeladni dyrbjeli piwo a reje kóždu njedźelu mĕcź.""

„Hlej wſchak! paniczka Hanka, ty maſch wjeßełe požady. To ßmój poſdźe na ßwĕt pſchiſchłoj. To mĕłoj tehdy rodźenaj bycź, hdyž je był dźĕdowy dźĕd. Dha hiſchcźe ßu ßoniny byłe. Ale te ßu dawno ſe ßwĕta won, dokelž je ßwĕt dale hórſchi."

„„Soniny? Schto dha to rĕka?""

„A to hiſchcźe ty, hewak tak mudry hołbiko, njewĕſch? Soniny bĕchu we ſaſtarſku rjane, luboſne duchi. Te ßo hdyß a hdyß pĕknym ludźiczkam pokaſowachu, a dawachu jim druhdy, ſa cźimž požadachu. Schkoda, ſo žane wjaz njejßu. Mój chzyłoj hiſchcźe pĕkniſchej hołbikaj bycź. Snadź by k namaj też tajka ßonina pſchiſchła a namaj dała, ſchtož bychmoj žadanja mĕłoj."

Lĕdma wón ſaſta, dha ſawonja wo iſtwje, a kraßniwa pani ßo ſjewi a dźeſche ſ mjedowym hłoßom: „Sonina ßym! A dokelž mataj ßo w luboſcźi ſańcź, dam wamaj te prĕnje tſi wĕzy, kotrež budźetaj ßebi žadacź. Tola rospomńtaj ßebi ſ dobrej khwilu, prjedyž-li žadyn tych požadow na jaſyk dźe. Wjazy tych tſjoch wamaj dopjelnicź njemóžu!"

Tu ßo kraßne ſjewiſno ſhubi a po iſtwje płuwaſche luboſna wóń, jako wot winoweho kcźenja.

Jan a Haniczka hladaschtaj ſ dźiwanjom na ßo, wo-prědka zyle kaž němaj.

Druhdy ßo žónkam najruczischo jasyki puschcza, a tak bě tež tu.

„Ssym ja na ßwěcźe žiwa“, młoda mandźelska pocža, „Janko mój, kajka to ſbožowna wěz! Ale bjeŕmoj ßej khwile. Dołho hischcźe ßebi niczo njebudu žadacź. Tola rjekła bych tola, ſo niczo tak hódne žadanje njeje, hacź moja rjanoscź, ſo ßo czi na ſtajne lubju, a bohatoscź a wo-ßebnoscź.“

„„Ach ty hordkojta pawiczka““, wotmołwi wón, „„ſ ty-mile wězkami ßmój ßnano khoraj, abo wobuſy połnaj, abo leżimoj bórſy na marach. Radscho žadajmoj ßebi ſtrowotu, wjeßeke dny a dołho trajate lěta.““

„Ale ſchto czi dołhe žiwjenje chze“, ſpſchecźiwi wona, „je-li ßy khudak a huſak? To k niczomu njeje, hacź ſo cźe tudy czim dlěje tołku a mjatu. Ja wſchak ani ſ myßliczku poſkorżicź njecham, ale ta luba ßonina dyrbjała namaj ſ naj-mjeńſcha dźeßacź darkow popſchecź. Ja wěm žadankow bjes kónza.“

„„„Jejdyrko tola! Njebudź tak žadliwa hilka. Dajmoj ßej pokoja ſa te tſi wězy, a wſmimoj ßebi hacź na ſajtra khwile, wumyßlo ßebi tajke tſi dary, kotrychž je namaj naj-bóle trjeba.““

„Ja ſa zyku nóz ani wóczka ſandźelicź njecham“, pſchi-ſtaji wona, „ſo mi do myßli pſchińdźe, ſchto je najlěpſche. Njeſpi tež ty, a napinaj myßle! — Hlajcźe wſchak! Kulki ßo warja! W ſkoku je wotzydźu, a potom ßo ſa blido ßyń-moj. Tranjezy maja dźenß k wjeczeri kołbaßu ſ mjedowym khrěnom a czeŕwjenej rěpu. Takle kuß dobreje kołbaßy, to

czi njeje niczo wopake. Schtó by tola łóhcź prawje schwjerczateje měł!

Schwap! a łóhcź kołbaßy ſ wuhenja na pjezak ſleczi. Tak ßo po tym prěnim žadanju sta.

„Kołbaßniza někajka ty!“ ſawoła ſtróżeny muž. „Tuž tu wobradku maſch, khłóſchczeŕſka hila. Nětko mamoj jeno jeniczkej žadani hiſchcze dwě. Ja czi ženje žaneho hroſneho ßłowczka wutyknył njejßym. Ale tu ßym tak wjele njemdry, ſo móhł cźe ßwaricź. So by tola tu kołbaßu na noßu wißatu měła, ſo by czi kołbaßna wóń ſpochi do noßa ſchła!“

Schwap! a ta kołbaßa ſkakny na žoniny nóß a pſchija ßo tam. Tak bě ßo po tym druhim žadanju stało.

Kak ßo tón hněwß tſěleny ſtróži, hdyž jemu do woczow ſleczi, kak je wón hubjeńſcheho požada ſwołak, dyžli njeſbožowna mandźelſka.

„Czakaj, ty njeduſchny ducho“, kſchikaſche wona, „kajkeho ßy mi njeſboža naczinił! Dyrbju czaß žiwjenja ſ kołbaßu na noßu bycź? Hórje hacž běda to je!“

Styſknje wón wołaſche: „„„Njeſboże tola! Nihdy ßej na tajke njejßym pomyßlił. Žel mi je, žel! Luba Hanka woczakni. Jedyn požad hiſchcze mamoj. Ja chzu khětſje wſchě bohatſtwa žadacź, a potom czi ſkotu trubjel dam ſczinicź, ſo tu kołbaßu do njeje tyknjeſch. Tajka ßo budźeſch mi pſchezo hiſchcze lubicź!““

Wona pak płakaſche: „Nanihdy niz! Tajke drjechmo dyrbjała khodźicź? Mi ßo dyrbjałe wſchudźe wſchě dźěczíſka ßmjecź? Sa mnje woſtaj tón poßledni požad, abo czi do rěki ſkoczu.“

To ſwoławſchi hrabny ſa durjowu klinku, a chzyſche ſ durjemi won.

Skok ju wón ſa ſchiju wobja: „„„Swarnuj to Bóh, najlubſche dźěczo! Ty ßy mi najwjetſche ſboże! Žadaj ßej, ſchtož chzeſch!““

„Dha ßebi proſchu, ſo by ta kołbaßa na ſemju plazła!“ Wona to ſwoła, a plaz! ta kołbaßa na ſemju padźe. —

Dołho nětk hladaſchtaj na ßo, a běſche jimaj we hłowje, jako by wjercźate koło pſches moſhy ſchło.

A hdyž tej žonje wutroba pukotacź ſaſta, wona mudriſcha pocža: „Ta ßonina je namaj jeno wocži wotewricź chzyła. A wona ma prawo. Najebacź zyły ſkocźany ßwět! Wěmoj dźě, kajke njeſboże móhło ßnadź na naju pſchińcź, bychmoj=li bohataj byłoj? Chzemoj wſchak tola ſ pokojom bycź, byrnje ßmój khudej, a ſa lubo wſmimoj ſe wſchitkim tym, ſchtož ſa naju božej wobrady je. A ſchto ſ tej kołbaßu budźe? Ja ßo jej boju, a nihdy njewoptam wot njeje žaneho dórtka!“

Kak jemu wjeßele hrajeſche, ſo bě ta luba mandźelſka ſaßo rjana, luboſna žónka!

A napoßledk dorěcža wón: „„„Ja ju do wuhenja powißnu. Tam njech ßo na wěczne bimba. A chzyłe=li namaj ſaßo hdy žane požady wutrobu mucźicź, dha na tu kołbaßu pohladacź dźimoj!““

III. Třo bratřa.

Něhdy bě kral. Jeho kraj běſche rjana Schpaniſka a jeho mjeno bě Filip.

Jako tón jónu po měſcźe dźěſche, někajki proſcheŕ pſched njeho ſtupiwſchi pocža: „Ja ßym twój bratr. Daj mi kralowſki dar!“

SLUB Wir führen Wissen. http://digital.slub-dresden.de/id477065155/24 Serbski Sorbisches institut Institut

„„„Ty ßy mi ſ bratrom?““, wotmołwi Filip, „„„puſorna nowinka to!““

„Njewěſch dha, kralo mi bratſje, ſo je wſchitkón lud ſ Hadama pſchiſchoł, ſo je wón tehodla twój a mój nan? Njejßmoj potajkim bratraj?“

„„„Woprawdu, bratſje““, pſchihroni kral, „„„teho ßo njeběch dotaßał. Cžakaj, doſtanjeſch dar, kajkiž ßo ßłuſcha tajkemu bratrej.““

Kiwnywſchi ßłužobnikej, kiž jemu pſchewodźeŕ běſche, rjekny wón: „„„Pjenjes pſchi ßebi nimam. Ty jemu ſcherpatku daj.““

Tón proſcheŕ běſche ßo ſłoteho dara nadźał. Tuž nochzyſche wuſchomaj wěricź, a pſchija kralowe ßłowa ſa žort, a njechaſche wocžomaj wěricź, hdyž do ruki ſcherpatku doſta, a ſtejeſche jako na hłowu dyrjeny woł.

Kral pak dopraji jemu: „„„Mój bratſje, njedźiwaj ßo. Chzył-li ja kóždemu ſ Hadama bratrej tejkole dacź, bych dyrbjał krónu a ſzeptaŕ pſchedacź a zyły ßwój kraj!““

Tak tón žebrak, tón njehańbity, ſe ßwojim bratrowſtwom wotkapny.

* *

Tola we rosprawje ſpomnjeneho proſchenja leži jadro wěrnoſcźe. Pſchetož Boże ßłowo praji: „Nimamy wſchitzy jeneho wótza? Njeje naß wſchitkich jedyn Bóh ſtworił?“ A ßwjaty wótzenaſch wucži toßamo; njeſpěwaſch: „Wótze mój“, abo „mój wótze“ ale modliſch ßo: „Wótze naſch!“

S tym ſnajeſch ßo k temu, ſo je wón tola wſchitkich cžłowjekow nan. A potajkim wěſch, ſo je kóždy twój bratr,

SLUB Wir führen Wissen. http://digital.slub-dresden.de/id477065155/25 Serbski institut Sorbisches Institut

kiž cžlowjecže wobliczo noßy, njech je pak běłe abo cžorne, brune abo žołte; so je kóždy twój bratr, njech ma jasyk ßerbski abo němski, abo njech ma tu abo druhu wěru.

Ale byrnjež tole někak pósnali, nochze nam tola do wutroby. Ta bratrowska myßl je jara porědka. Hdjež dyrbjało luboſne ſelo, ta bratrowska luboſcz, ßłódku wóń dawacz, tam roſcże ßmjerdżata kwětka. A to hižo je sastarſku było, hdyž je ßwět hakle młody ſapocžatk měł.

Njeje dżě Kain, tón prěni rodżeny cžlowjek, bratra Habela ſabił? A njeje Jakub, tón khwaleny patriarcha, bratra wo prěnjoród ſludał, a njeje jemu posdżiſcho kradnył, ſchtož bě jeju nan Esawej żohnujo pſchißudżił? Njeißu tehole Jakuba ßynojo bratra Joſefa ſakałacz chzyli, a njeißu teho wboheho poßleſy pohanam pſchedali, jako někajke ſkocżo?

Schtó móże prajicz, ſo je mjes kſcheſcżijanſkim ludom ſchto lěpje? Njełhaj ßamemu ßebi, ale ruku na wutrobu słoż, a ſprawnje ßam we ßebi wuſnaj, ſ kajkimaj wóczkomaj na bratrow hladaſch!

Nam ßo njetrjebaſch wuſnawacz. Wſchako nam ßamym njeje móżno prěcz, ſo we nami bratrowſke myßle hubjenje roſtu, poruno żitej na ßmalenej pěſkowej hórzy.

Wěrno wſchak je, ſo lóżka wěz njeje, ßlěpza a dundaka ſa bratra witacz. Saprěcz ßo njeda, ſo duſchnemu cžlowjekej njeduſchnik abo njekniczomz ſ cżeżka ſa bratra ßo hodżi! Tola cżaſto pytnjemy tež, ſo ßo to bratrowſtwo kſcheſcżijanſkim ludżom ßamo tam haczi, hdżeż ßebi jedyn druhemu do duſche njewidża.

Jeno měj kedżbu na pucz, hdyž ke mſchi abo wote mſche dżeja. Tu cżerſtwy a cżiły bohaczk na wosyku jědże, a khromy khudżinka ſchtynka ßo běbnje domoj ſ božeho domu.

Wosmje ßnadź na wosu ßedźazy teho wboheho ßobu, so by jemu tón cźežki pucź polóžił? Abo njejßy ženje na kemschach pytnył, kak tón a tamy nóß krěni, hdyž jemu žadyn kemscheŕ do bliska pschińdźe, kotryž ma ßnadnischu ßuknju. Tón, a byrnje wjele duschnischi był, tón jemu ßmjerdźi kaž hupak pyschnemu ptakej.

Hdyž pak ßamo pschi božim domje, hdźež ßo evangelijon bratrowskeje luboscźe ßłyschi, bratrowstwo žałostnje klaza, móže bycź dźiwno, so wschudźinko druhdźe hubjeńscho khromi? Bjes dźiwa tehodla je, so ßo rady tam hlada, hdźež pokasmo steji, kak ßo prawdźite bratrowstwo haji.

* *

Mikocźan Manja měješche ßynow, tśjoch nadobnych hólzow. Kotry ś nich dyrbješche po nim tu nanowu nuknizu dostacź? Tśi schmrěki w hromadźe steja, jedyn kaž druhi. Powjes dha mi, kotry je najrjeńschi! Dokelž běchu cźi bratśja po jenajku pěkni, bě jeho wutroba wschěm we jenajkej luboscźi pschikhilena. Tehodla wotkasa wschitkim po jenajkej měrje. So pak žadyn struhnjeny njebył, wustaji wón, so by po nim to kubło pschedate było. Potom te pjenjesy na tśi hromadki pschińdu, so ßebi kóždy kubleschko kupi.

Hacź je to ś mudra, wótzow ßydleschko puschcźicź, wo tym dajmy tu pokoj! Woni ważachu jeho postawki derje, a kaž jim kasane bě, scźinichu woni ś poßłuschnym duchom.

Jakub ßo do Žarin ßyny; Jurij ßebi we Malinach kupi, a Handrij ßo do Dubin da. Pěknje kubłachu ßo po nanowym heßle: Spěwaj a dźěłaj! A ßboże bě ś nimi, so wschitkim do pschisporka dźěsche, a hródźe a bróžnje a łubje bubnjachu jim. Ženje pak hischcźe žanemu cźłowjekej njebjeßa

ſaſpochi módre njejßu woſtałe. We najrjeńſchim dnju ßo druhdy njewjedro ſkhopi, a ſ mróczelow lodowa jadrina radne ſahony ſbije. Njewěſcze ßnano, kak pola bibliſkeho Hioba bě? Njebě wón kraßniſchi, dyžli wſchitzy knježa, kiž w kraju běchu? Njebě wón w krótkim czaßu khudy a bědny, tyſcheny a hanjeny?

Też na dweju tych naſchich tſjoch bratrow ßo njeſboże ſkhmuri.

Wſchě ludy ßu po prawom mjes ßobu wulke bratrowſke ßwójby, a maju ſ luboſczu wobkhadzecź, kaž pobožni bratſja. Tola ſaprěwſchi człowjeſkich czucźow a ſabywſchi njebjeſkich kaſnjow ßo tudy mjes ßobu hdyß a hdyß žeru, kaž czrjódy wrótneje ſwěriny.

Tak też bě we czaßu tych tſjoch. Wójna hubjeſche měſta a wßy. Krajiny, prjedy podobne ſahrodam božim, ležachu puſte a prózne, a hdźež bě połnoſcź a nadobnoſcź była, wukaſche wokaty hłód. Pobite wójſko czěkaſche pſches kraj, rubjo a palo. Žariny ſpalichu ßo hacź do poßlenjeje pjezy, a wot Malina jeno paſtyŕnja woſta.

Ludźo běchu ſe ſkotom do lěßow hnali, ſo by tam ſkhowani byli, doniž ßmorczaty czěkanz nimo njebudźe.

Ale wutaj ßo wojeŕſkemu ludej, hdyž je ſłobny a hłódny kaž wjelki!

Konje a howjada buchu tym tajerjam wotbite, konje do woſow a ſa jěſdnikow a howjada k rěſu. A woni pſchebiczi dyrbjachu wjeßeli bycź, ſo žadyn ſ nich ſabity njebě.

Jakub a Jurij ſtejeſchtaj hłódnaj a nimale nahaj, kóždy na dymjatym ſpalniſchczu ßwojeho kubła.

Bliſko dó žni běſche a ſahony běchu wjele lubjate ſtałe. Ale kajke te nětkole běchu! Ssurowe wójſko njehlada žaneho

pucza. To hanja a tepta a jěsdźi psche wschitko prěki, to paße konje w tych tucznischich žitach, a schtož ßo žerje, wot nohow a kołow a kopytow skažene leži.

Jakub a Jurij a ßußodźo hladachu ßylsujo na te srudnuschke sbytki, hdźež jim hischcze wóndy słote žně lubjene běchu.

Ale bratr Handrij s tajkim njesbožom ranjeny njebě, hacž runje tež jeho wschelake bolosczе jachu, pschetož wójna ßo kóždeho s bolenjom dótknje. —

Dubiny woßrjedźa hatow sa lěßom leža. Tam ßebi rubježne wójsko njeswěri, dokelž po runinje khelpasche, so by je honjaty pschewinjeŕ sa khribjet njewsak.

Skoržizy Jakub k Handrijej pschińdźe, a lědma ßo doßydźe, bu tu tež Jurij.

A schtoha nětk Handrij? Někotryžkuli bratr by ßo husak a wił, by ert połniczki wobžarowanja měł, ale pschi ßebi myßlił: Jeno so bych jeho skerje lěpje s czeszu se schije měł!

A tutón nasch Handrij? Haj tež wón měješche połny ert wobžarowanskich ßłowow, ale połnischi hischcze wot rěczi, kiž sa tej rósdrjenej wutrobje hojate běchu. Wón na kónzu dźesche: „Móhł ßo ja kubłacz, kaž schurk we hromadźe pschenizy, a bratraj mi dyrbjałaj wutlicz, kaž rybje na ßuchim pěsku? Njedaj to Bóh! Ja njebych khwilki spacz móhł, ani dórtka mi njeby do huby schło. Mje je Bóh tón knjes kitał a sa to budź jemu khwalba a dźak! A to budźe mój najrjeńschi dźak, so wamaj nowe twarjenje staju, a do hródźi skotu a na łubje žita, so smějetaj nadoscz hacž do pschichodnych žnjow — Bóh dał, so radźene byłe. Njech ßo ßem bjerje, hdźež chze, a byrnje ßebi ßam sajimacz dyrbjał!“

Stare pschißkowo rěka: Lubicź a dawacź je dwoje! Ale Handrij njeje jenoż polubił; wón je też woprawdźe dawał.

A na druhe lěto, jako bě na wowßnych žnjach, bě pola Jakubez wjeßeła kermuschka, a tydźeń dale też pola Jurjez.

Handrij běsche se žonu a ßynkom tam a tu ßobu, a jemu hrajesche duscha, so móżesche widźecź, kak ßo mu bratraj saßo brjoha pschimnykaj běschtaj.

Bóh daj wjele na njeho podobnych bratrow!

IV. Tři dny a třo paduši.

Schtož je w tutych knižkach powjedane, ßym se wschelkich knihow wubrał. Schtož pak tule nětko k powjedanju pschińdźe, mam wot njebocźiczkeje wowki ſ erta. Ta bě ſ boha mudra matka, połna powuczatych powjedanczkow. Pſches poł sta lět hižo je, so je nam hólczkam lube baje bała, a naß k dobremu namolwjała. A hdyž wam tu powjedanczka sanoschuju, kotreż maju połno-wěrny podłožk, dajcźe ßebi też tu baju lubicź, kajkuž hischcźe pomjatk haji, byrnje też ta powjedanka něschto hwisdow měła. Też w tych žortkach jadra pěknych powuczenjow tcža. Tuž dha poßłuchajcźe!

Sa horami běsche wulka hola. Woßrjedźa hole běsche mała khěžka, w kotrejž běsche holan, khudy wuhleŕ. Něhdy pschińdźe cžaß, so žadyn kowaŕ wuhla njerodźesche, a tón wbohi mužik druhdy ſ hłodom wuhotasche. Hußka khlěba dyrbjesche jemu tydźeń tracź. Móżesche-li ßebi jěža wopjez, ßej jahodow nasběracź a schkliczku hribow swaricź, dha bě jemu jako panej, kiž ma pola krala wobjed. Ras bě hußki kónz, jahody a hriby njeroscźechu, a duž wbohi wutły tradaŕ w lěßu khramoscźesche, hdźe by něschto k jědźi łapnyk.

Wuhladawschi měschczańskeho muža, w khójnach brodżateho, woprascha ßo: „Schto ßy shubił? Schto tu pytasch, luby pschecżelko?“

Tón pak wotmolwizy dżesche: „„Shubił niczo njeiſßym, ale dżiwne selko pytam. Ty ßnano mi prajisch, hdże je nańdu.““

„Kajke selko? Tudy w lěßu wjele selow roscże.“

„„Wěschczeŕske to selko rěka, tsi ma czorne koruschki, tsi ma běłe łopjeschka a tsi słote kwětaschki. Njewěsch prajicz, hdże tu kcże?““

„Psche czo dha je tele selo dobre?“

„„Komuž ßo hdy krknje, so je namaka, tón wscho widżi, hdże ßo tajne wězki taja. Ja je wulzy nusnje trjebam, a hdyž ßym ßo stareje baby praschał, kotraž wschitke seliczka snaje, je mi wukasała, so mam w tutym lěßu pytacz. Wěsch-li wo nim, powjes mi. Dam czi sa nje hriwnow, kejkoż porstow masch.““

Hnydom hłódny wuhleŕ hłodu saby. Kak po kolenach łażo wocżi wuwalesche, so by teho selka łapnył. Ale to bě runje tajka próza, jako by na brěsach wischnje pytał.

Tajke selko nihdże žane njeje. Lenczk a babyduschka, strózawki a dżewjas, to ßu sela, so by khory człowjek saßo czerstwy był. Ale selo k temu, so by žadyn człowjek tajne wězki widżał, tajke selo nihdże žane njeje.

Teho měschczana bě stara baba narěczała, a sa lestne wukasanje schwarny pjenjes wsała.

Chzecże wjedżecz, k czomu chzysche wón to selo měcz?

* *

Krala běchu wobkranyli. Połnu kschiúku wudebjenkow, lute słote wupyschenki s dejmantami běchu wsali. Tukarjo

a wupytarjo napinachu wschitke myßle, kak by ßo jim wutaßako, hdźe te drohotnoscźe tcźa. Dźiwacź ßo to njemóžemy. Wobkranjeny kral bě ßlubił, so tři měrki słotych dostanje, schtóž te drohe pokranjenki saßo namakacź wě.

Tehodla bě po wschěm kraju hara, kak bychu tola sa tym pschischli, schtó tón paduch je, a kak bychu jemu wschě te kraßne wězy wuklukali.

Jeni pytachu to, stare knihi s rubjeschkom a wotemrjetym kluczjom wjercźo; drusy w nozy dwanacźich na rospucź khodźo, wschelke błudne hrónczka hronizy; něhdźeźkuli ßebi jemjela we łožu k hłowam nakładźechu; saßo druhdźe ßebi palzy wobwěßnjenych paduchow na schiju powěschachu. Wschitzy pak czi błasni bórbotachu pschi tym kusłarske ßłowa, so by ßo jim seschlachcziło, abo w ßonach abo w kajkimžkuli waschnju wukusłowacź, hdźe ta pokranjena kschiníka je.

Hudazy, dracźojo a zygani ßo njemóžachu ludźi wobrócź, kotsiž k nim wo radu běhachu.

Kusłarjo a kusłarnicźe budźechu dźě rady ßamym ßebi smudrowali, kak bychu te tři měrki słotych torhli. Ale tele pscheklepane ludźisko wschak niczo njemóže, hacź hłupe wocźi sa pjenjesy hischcźe bóle ßlepjecź.

Stare knihi, kotreź wo wschelakich selach wucźa, dźiwachu ßo wulzy, kak je ßebi ludźo jedyn druhemu s rukow dřeja. A jene jara stare łhajachu takle wo tym selu, kotreź běsche tamny měscźan w lěßu pytał: Schtóž je na wutrobje noßy, tón wschě potajnotki widźi, byrnje sto łóchczi hłuboko we semi tcźałe.

Wo tym wschitkim njebě tón nasch wuhleŕ niczo ßłyschał. Jako bě ßo hacź do ßlepeje nozy na kolenach nabył, stany wón a rjekny roshněwany: „Moje dla tu pytaj, hacź cźe dźiwi bjarnat hrabnje. Ja mam doscź a du!“

Wbohi brjuch pak njemějesche doscź, a krkotasche ſ hłodom, jako ßo tón mužik k wotpoczinku poda.

W nozy dźijesche ßo jemu dźiwno, jako by wschě schklě a schkliczki połne kwaßnych jědźi měł.

* *

Se ßwitanjom stany wón a bórbotasche ßebi na ßmjercź hłódny: „To pak nihdy dale njeńdźe. Do měcha ßej wuhla natykawschi ſ karu pojědu do města. Ssnano kowař, kotryž kralej konje kowa, mi je wotkupi, hdyž rjenje proschu, so móhł ßebi hußku božeho khlěba kupicź.“

Pola kowarnje wón karu staji a ßo woczakujo na měch ßyny, dokelž kowař runje nowy pódkowz pschibiwasche, a to kralowemu konjej.

Wutły ßedźo hladasche wón na teho konja, sacźuwajo, jako by rjekł, so chzyło njepopschecźe na to skoczo we nim stawacź. Mjelczo moskotajo dźesche wón: „Ach, so bych ßo tola khwilku dobro poměł, kaž tón kóń! Kak je hładki, ſ połnym brjuchom! Kak jemu wowß we riczi hraje! Mi pak knot we žołdku toczi a też waka na wutrobu moczi.“

Potom poßłuchasche wón na kralowskeho pohoncza, kak ßo knjesej kralej hłowa wjercźi, dokelž nihdźe ani dypka njewußlědźa, schtó a hdźe tón dundyr paduch je; kajzy hudakojo k njemu pschikhadźeju, a schto je wón temu ßlubił, kiž by jeno trochu wo tym syknycź wjedźał, kak ßo tajne wězy shonja.

Duž wón struchły pocža: „Njeje dale niczo? Dha jemu něschto wo tym powjem, so je selko, kotrež potajenki sjewja. Njech też njewěm, hdźe te pokranjenki ßu, wschak tola wo tym selku něschto prajicź wěm. Njekhwala wschudźe krala, so je duschny knjes? Kak so něschto sa mnje wot-

kapnje! Runu ßmuhu bych ßo k hrodu dał, ale noha nochze, dokelž ſ hłoda mru."

Kowař a pohoncz nastajeschtaj se spodźiwanjom wuschi na mužikowu rěcž. Mjes tym młoda kowarjowa ſ duri stupi, ſ pomaſkami w horschczi. A tón wuhleŕ proßycz pocža: „Božedlacże! Daj mi skibku khlěba, rjana knjeni kowarjowa! Sawutleny ßym, a sa mnu łoji ßmjercz! Wſmi ßej sa to měch a wuhlo!"

A ta ßmilna žona da jemu rady. Kak wón se ßylſami pupolesche!

Želny hladajo nětk pohoncz pocža: „„Knjes, tón miły kral, wschak doma njeje; na tſi dny je precž jěł. Ale ty dźi, pschezo dźi! Cžakaj na njeho w hrodże te tſi dny. Hoſpodowacz tebje dyrbja, abo ßebi krala roshněwaju. A te dobre kußy ſ kraloweje kuchiny tež hłupe njejßu, a schkleńzu wina ßebi njedaj nimo stajicz. Khětro kruty stupaj a tež kruty rěcž! A tym židźanym hubakam tam ßo njedaj sa ßměch měcz!""

* *

Wokschewjeny a poßylnjeny ßo tón holan ſmy, a nastaji ßo potom na pucz.

Wrótnik we wrotach kralowskeho dwora spodźiwasche ßo, hdyž tajki boßy mužik k wrotam stupi.

„Schto ty dobreho njeßesch?"

„„Ach, knjes wrótniko, chzu knjesej kralej něschto sjewicz, ſ czimž by ßej tu pokranjenu kschińku pytacz dał.""

„Luby pschecźelko, pschińdź, hdyž budże sa jutſischim nimo!"

„„Ale mi ßu wukasali, so mam dźenßa hicz, a tudy cžakacz, hacž ßo hnadny kral saß njewróczi.""

„Dha ſtupaj! Ale hladaj, ſo tebi twoje wjedźeńczko, kiž wěſch, tam horka njewuwěſchcza, a cźe potom ſ hrodu njewubłaſnja.“

K temu pyſchna wrótnikowa wjercźo pſchińdźe. „Mužo, ſchtoha ßebi tola myßliſch? Sby dha zyle prawy w hłowje? Tajki ßlěpz a móraß, tón chze na hród, a ty jeho ſ dwora njewucźěriſch?“

„„Njewěſch dha, ty ſchcźekotata ßroka, kak je kral ſ krutym ßłowom kaſak, ſo dyrbimy k hrodu puſchcźecź, ſchtóžkuli je, jeno ſo najmjeńſche wo tym piknje, ſchtož ßo tajnych wězow dótka?““

Tuž tón wuhleŕ potuleny dźěſche, hacž do hrodowych duri njeby. Ale durnik jemu njeda nuts.

„Schtoha tajki boßy ſalěpjenzo w hrodźe chzeſch?“

„„Luby knježe, kralej něſchto ſjewicź wěm, ale nikomu druhemu njeßměm wupowjedacź. Kralowy młody pohoncź je mje póßłak a tſi dny mi cźakacź kaſak. Tuž, knjes durniko, mi njewobaraj nuts!““

„Dha tu wocźakń pſched durjemi, hacž ßo lakajow njewopraſcham!“

Lakajowje ßu tajzy knježi ßłužobnikojo, kotſiž jeno kralej ßamomu ßłužby ßłuža, abo tajkim knježim, kotſiž ßu hoſcźo pola krala.

Jako ßo jim rjekny, kajki ßnadny muž tu je a ſchto chze, ßej tola njeſwěrichu, jeho wotpokaſacź. Ale wulzy ßo ßmějachu, hdyž ßo muž w kabacźe ſ rubjaneho płatu horje pſchiczampa.

„To je ſchwarny kadołb! Njedaj nichtó! Kajki běſman, kajki kraßny piſkor!“ Tajke a hiſchcźe hórſche wudma ßebi ſchukotachu.

Ale schto ßej chzychu? Njech też ßo jemu sa khribjetom woschczĕrjachu, pĕknu stwiczku jemu sapowjedźicź ßebi tola njeswĕrichu. A te pyschne ßuknje s czeŕwjeneje židy dyrbjachu temu rubjanemu kabatnikej jĕdź a picźe noßycź.

To ßo s czichim wußmĕwanjom sta. Tola psched wjeczorom pocza ßo jim hinak sdacź.

„Bratsje", rjekny prĕni lakaj druhemu, „mi ßo nĕschto dźije, ale niczo dobre. Tón je zyle hinajki, dyžli wschitzy wutaßarjo, kotrychž ßmy tu poměli. Hacž=też=to tón schĕrak s czertom nĕkajkeje kary nima. Wón mi tajke wocži wutykuje, so móhł ßo jeho bojecź. A mi sbywa, kaž by rjekł, so mi hacž do jĕrchenjow widźi!"

A tón tsecźi pschistupiwschi pocza: „Djaßa tola! Mi tak ßadło roscźe! Schto to sechze? Kajkichžkuli ßmy tu wutukarjow měli, tajka hrosa mi njeje wot žaneho schła. Kukajtaj jenož na te nochcźe, kak ßu czorne! A kak czorny je wón sa wuschomaj! A kak wot njeho dyma, jako by se schwabloweje łuže był. Hacž=też=to njeje słeho ducha wuj, kiž ßo nam lestny poczinja."

* *

Naschemu wuhlerjej ßo wulzy spodobasche. Tajkich mjaßow, rybow, tykanzow hischcźe njebĕ ani ženje widźak, wjele mjenje hakle jĕdł. A hdyž wjeczeŕ pschińdźe, bĕ jemu jara srudno, so budźe teho kwaßa bórsy kónz. A hdyž jemu tón prĕni lakaj wina staji, njemyßlesche ßebi wbohi holan na niczo, hacž jeno na to, so je jedyn dźeń hižo precž. A wón rjekny ßamomu ßebi: „To dha bu tón prĕni!"

Jako by jeho s wĕtrom smjetł, tón lakaj se jstwy slecźi.

„Duschanezy tola!" kschikny tymaj towaŕschomaj, „duschu, tón ma djaßa! To njeje hinak! Tón ma hižo won, so

nichtó druhi tón ſchaz kranyk njeje, dyžli my. Wón tak dźiwnje kurkny, ſo ßym ja tón prěni paduch! Mi wſchě ſtawy hraja. Schto to budźe!“ —

Nasajtra běſche, kaž tón prěni dźeń.

Hdyž tón druhi lakaj wječor wina nala, běſche wuhleŕ runje na to myßle měk, kak by tola pěknje byko, hdy by kral hiſchcźe wjele njedźel precźka byk. Jeno jedyn tajki kraßny dźeń bě hiſchcźe pſched nim, a wón ſykny ſ khmurnym ßkowom: „To dha bu tón druhi!“

Kaž by něchtó rypak do njeho ſchtapik, tſěli wuſtróžany lakaj won. „Ssmoranezy tola!“ ſjachli towarſchomaj, „to je djaboł ßam! Tu je wſcheho kónz. S nami je ßo ſtało. Wón mi ſ proſtym ßkowom ſkorcźa, ſo ßym ja tón druhi paduch! Kryſchmanezy tola! Schtoha ſapóczńjemy? Ssami ſwobwěſchejmy ßo; dha tola na ſchibjeńzy wißacź njetrjebamy!“

Tſecźi wječor tſecźi lakaj pſchińdźe. Jemu dyrkotaſchtej koleni a ruka tſchepotaſche, jako wina do kelicha porjedźi.

„Nimo, nimo ſcźe wy kwaßne dny!“ tak tón ſrudny wuhleŕ ſdychny; a ßo na tón kelich nacźahujo rjekny: „Haj to je tón poßleni, tón tſecźi!“

Kaž by jeho wichor wſak, bě lakaj hnydom fuk. „Kuſłanezy, kuſłanezy!“ wołaſche wón towarſchomaj, „wón też mje wě, runje jako waju. Schtó by jemu ſ jědom ſawdak! Ale wón je mózny kuſłaŕ, tehodla chze ßo jemu wſchitkim jědam ßmjecź! Ach, ſo bychmy ßo tola pſchepanyli!“

Mjes tym wuhleŕ cźicho ſrěcźa: „Dźiwny ludźik je to tola. Hacź ja tróſchku ſdychnu, dha ßo kóždy wotſal torhnje, jako bych jeho ſchlapnycź chzył. Haj, haj! Cźi ludźiczkojo njemóżeja ſnjeſcź, ſo žadyn wbohi cźłowjek ſdychnje. Jim tu pſchezo radoſcź hraje!“

Jako ßebi takle powjedaſche, wotleczichu ſtwine durje, a czi lakajowje wſchitzy tſjo ßo pſched nim na kolena ſmjetachu. A czi pyſchni paſchkowronzy, kotſiž běchu wóndy kuntku wudmowali, jemu nětko pſched nohomaj ſkiwlachu.

„Ssmil ßo, najmudriſchi knježe! My wſchak wěmy, ſo ty žadyn holan njejßy! Ssmil ßo tola, dohladany cžinkarjo, ach ßmil ßo! Rady chzemy tebi nohi koſchicź, jeno naczžiń kralej cžinkow do wutroby, ſo nam ſ hnadu woda!“

„„Scźe dha ſ jenym dobom bjes roſuma?““ ſawoła naſch wuhleŕ zyle wobojany. „„Schto wam tola je? Schto dha po kolenach kažo chzecźe?““

„Ach ty pſche wſcho mudry ducho, njepoczžinjej wſchak ßo dlěje! My dźě wěmy, ſo naß dawno maſch. Wſchako ßy nam prajił: To je prěni, to je druhi, to je tſeczi paduch! My ßo kleczo wuſnawamy, my ßo pokorjamy; nihdy wjazy pakoſcźenja njeſpytamy!“

Jako by jemu hłowa prjedy cźmowa była, a ji nětko ſ dobom ßwěczka naſkoczžiła, dohlada ßo holan nahle, ſchto to rěka. Hnydom jemu hordło froſcźe.

„„Rawßy! Rawßy! Njeplekojo! To njeje žane pakoſcźenje! To je naſchibjeńczne paduſchſtwo. Hdźeha je ta kſchińka? Jow ſ tym ſchazom! Jow ſ tym ſchazom! Abo ſ wami na ſchibjeńzu!“

Lědma jemu tu kſchińku pſchepodachu, dha ßo pſched wrotami rjenje piſkacź pocža.

„Ach ty luby pomhaj! Kral ßo wrócźa! Běda, běda! Salub, ſo naß njepſcheradźiſch! A hdyž wón tola ſhoni, ſo ßmy my to byli, naczžiń mudrje, ſo ßo na ſchibjeńzy njebimbamy!“ —

* *

Kral bě lědma w ßwojej słotej jſtwě, a ßo hižo praſchecź pocža, ſchto je ßnano noweho, bjes tym hacž njeje doma był. Tuž cźi blědźi lakajowje rźizy powjedachu, ſo je pſchiſchoł dźiwny zuſnik, kiž ßo počźinja, kaž ßnadny muźik, a tu pokranjenu kſchiníku ma.

Sradowanje krala pſchewſa a wón ſkaſa: „Pſchiwjedźcźe mi jeho w wokomiku!“

Hnydom wuhleŕ pſched njeho ſtupiwſchi tu cźeźku kſchiníku na ßlěborne blidko ſtaji.

Na njeho pohladnywſchi kral to wěcźko ſběhny a ßo dohlada, ſo niczo njeje precź.

Wjeßelſchi wón ſkaſa: „W ſkoku pſchinjeſcźe te połne měrki słotych, kotreź hižo dawno wočźakuja! — Ty pak wuproſch ßebi hiſchcźe dale wulku hnadu, pſchecźelo. Schtož je někak móžno, to cźi dam!“

Kajke wulke požadanja by to něchtóźkuli měł! A na kajki pſchidawk by to někomuźkuli ſchło!

Ale pěkny wuhleŕ dźeſche: „Miłoſcźiwy kralo, to ßej proſchu: Ssmil ßo na tych paduchach, a wodaj jim tu winu!“

„„To je wjele, ſchtož ßej žadaſch““, wotmolwi tón kral, „„dokelž pak ßym ßłowo ſawdał, dha njech je. Ale nětko pak mi wupowjedaj, kak je ßo to měło.““

Jako bě wſcho hacž do drobna powjedane, dźeſche kral: „Najrjeńſchi měj dźak, ty luba duſcha. Woſtań hiſchcźe tu nóz pola naß. So pak tola bjes pſchidawka njewoſtanjeſch, darju cźi to prawo, ſo by darmo w mojim lěßu ſchtomy puſchcźał, hdyž budźeſch wuhlo palicź, kelkož chzeſch!“ —

Prjedy hacž ßo radoſcźiwy holan lehny, pſchińdźechu lakajowje ſ wulkim dźakom. Kak jemu nětko koſchachu ruzy, kotrejž běſchtej jim ſa wczerawſchim hordy ßměch!

S běłym ranjom pytasche nasch wuhlet w konjeńzach teho młodeho pohonca, kotryž bě jemu wscho tak lubje wukasał. Namakawschi jeho, skiczi jemu wulku horschcź słotych a dzesche: „Měj ty najrjeńschi dzak, a wostań duschny! A hdyž saßo žane njebožatko widźisch, poßłuž jemu s dobrej radu, runje jako mi!“

V. Třo njewjećelojo.

I. Moslem a křesćijan.

Kolena zyłeje Europy shibuja ßo psched ßwjatym kschižom a jeje ert spěwa wěru do teho, kiž je sa naß na kschižu krwawił.

Jeno na poßlenich kónczkach, kotrež s boka cžorneho morja Asiju strowja, hordźi ßo słoty połměßaz, to snamjo, so je tam antikhryst Mohamed s knjesom. Tam ßu Turkojo, kotsiž Mohamedowu wucžbu dźerža, a s nimi tež bohužel njemało Serbow a Bołharow turkowskich poddanow, naschich bratrow po rěczi, kotrychž je wjele wjazy, dyžli naß Serbow we hornich a delnich Łužizach.

Turkowski lud je ßo rubjo a kónzujo s Asije walił a s mjeczom a hlebiju Słowjanow trapił, so je jich wjele psched schtyrjomi stami lět wot kschiža cźeknywschi na jich stronu psches schło.

Hižo ßydom lětstotkow prjedy slecźi połměßacźna khorhoj na druhe kónzy Europy, mjenujzy tam, hdźež atlantiske morjo jeje nawjecžorne brjohi macža. Moslemojo běchu ßo w Afriży stolětnu bědźeńzu bili, hacž tam kscheścźijanske ludy poßles pod ßwoje knjejstwo podcźißnychu. Hdźež ßebi Europa a Afrika do woczow hladataj, dźělenej jeno s promjeschkom morja, běchu do Schpaniskeje psches morjo sjěli a s mjeczom

SLUB Wir führen Wissen. http://digital.slub-dresden.de/id477065155/40 Serbski Sorbisches institut Institut

ju nimale zyliczku wſali, ſo běchu jenož małe krajiny Schpanjanam ſbytne.

Na wſchě ßydom ſtow lět ßu potom Moslemojo tudy kraleſtwo měli. To pak to hrube turkowſke ludźiſko njebě, ale arabiſka ſchlachta, tón ſplah, kotryž je ſ Eſawa wujſchoł. W ſtawiſnach mjenuja jich Sarazenow. Czi ßo bórſy radlubje do měra dachu, a płodźachu kraj, ſo bě wón mjedowa ſahroda, jako ženje prjedy nich a nihdy po nich.

Dawno pak je ſ nimi we Schpaniſkej kónz. Hdyž ßebi rubježnik Turka kruchi Europy wotcza, běſche ſchpaniſki lud ſaßo tak do mozow pſchiſchoł, ſo tych ſarazenſkich njewěrzow pſches morjo wuhna.

Něſchto ſtow lět prjedy pak bydleſchtaj Moslem a kſcheſczijan jedyn pſchi druhim, ſ khwilemi pokojnaj ßußodaj, jako we Serbach katholſki a evangeliſki ßußod. W jenej tajkej pokojnej khwili ßo ſta, ſo ßo w jenym pſchimórſkim měſcze dwaj woßebnaj knjeſykaj mjes ßobu roſkoriſchtaj, Gusman a Omar. Gusman bě kſcheſczijan ſemjan, a Omar pak ſarazeniſki panik. Tola njeje ſnate, wo czo ßo wadźeſchtaj, wo wěru abo wo rjanu knjeżnu. Swada wo wěru lóżko ſa mjeczom hraba, a ſwada wo rózojte knjeżny lóżko hlebiju ſběha. Wo rjane żónſke je wjele ſtow krawjeńzow pſchiſchło, wot wěka rjaneje Heleny hacž do naſchich dnjow!

Wobaj ſwadnikaj běſchtaj we brónjach. Hlej żadyn mużſki tehdy bjes brónje pſched durje njeſtupi, a czaſto zyrkny po kußatych ßłowach ſpyrliwa krej. Gusman a Omar na ßo kaž kaponaj ſkakaſchtaj, ſ kotrejuž żarliwoſcz pacha. Wobě prawizy hrabnyſchtaj bróń, a prjedyżli Omara mjecz ſ nóżni torhnjeny błyſkny, ſajě jemu Gusmanowa hlebija do prědka a wuńdże ſ khribjetom. Běda czi, nahliwy mórzo!

Moslemſki lud je ſaßakle wjecźiwy lud, a pola njeho pſchelata krej wótro ſa wjecźenjom woła. Khowaj a kryj ßo, kaž chzeſch: wjecźenje njeſpi ani wodnjo ani w nozy, pyta a ßlědźi ſa tobu hacž do najpoßleńſchich ſchkałobow won, namaka a ſkónzuje cźe! — —

Scźe widźeli hdy, kak jeleń ſ wichorom lecźi, hdyž jeho ſtróźele njeßu? Kaž tajki ſpłóſcheny jeleń ßo Gusman na nohi da, hlej ſa nim wjecźeljo hanjachu pſchemo jachlatych wjelkow. S lóžkej nohu wón honjerjam wujěwſchi k ſchtomam a ſahrodam pſchihna, hdźež ßo jim ſ woblicźa ſhubi. Płuza pak chzychu ßo puknycź a w boku kałaſche njemdrje, a wo=ſpjet hnacź njeběſche móžno. Pſched nim ſtejeſche wulka ſa=hrodna murja a w ſahrodźe bě huſcźina ſchtomow.

„Tudy ßo wutaju!“ ſjachli wón ßebi, a wjerhny ßo jako wjewjerza pſches murju nuts, ſo by ßo w huſcźinje tajicź a wotdychnycź móhł, hacž njepſchińdźe nóz, ſo póczmi do dala twochnje.

Dozpěwſchi ſemju pytny wón knjeſa ſahrody, cźeſtneho ſtarza we ſchědźiwych włoßach, kak tu po pyſchnych khodźeńkach khodźi, ſo by khłódneho wjecźora wužił. So je to wulki woßebny knjes, widźeſche ßo. To běſche Ibrahim, wulkotny ſemjan, ale Gusmanej njeſnaty pan.

Gusman ßo do ſemje ſkłoni a po arabiſku pocźa: „Jaßna podoba ßłónza, ßwěcź ßo mi ſ hnadu! Wjelki mi wbohemu ſa duſchu ſteja. Wſmi mje pod ßwoje kryjate kſchidła, ßwě=cźaty wjerćho! Twoje mjeno budź wulke mjes ßynami profety!“

„„Ty ßy mój hoſcź““, Ibrahim dźeſche, „„měr ſ tobu pod mojej tſěchu, młody kſcheſcźijanſki ßyno!““

Prajiwſchi tak, wſa wón ſe ſchtoma brěſkowy płód; jón ſdźěliwſchi na połzy, ſjě wón tu jenu, tu druhu Gusmanej ſkicźo.

SLUB Wir führen Wissen. http://digital.slub-dresden.de/id477065155/42 Serbski institut Sorbisches Institut

„„Sjěs ju, pschecźelo! To je cźi ruka mojeho sakita. Na twojej hłowje pschebywaj měr!““

Bjes tym ßłužobny pachoł se sdala proschesche, so by knjes Ibrahim do hrodu pschischoł.

„„So tebje niczeja sernicźka njepytnje““, Ibrahim shroni, „„sastup tule do sahrodneje khěžki. Sa tobu samknu, so niczeja noha njemóže nuts. Bórsy ßo wrócźu. Dorěczmoj potom, kak tebi wupomhacź móhł.““ — —

Wbohi ty starzo, wbohi ty nano! Ty njewěsch, kak rěsate rudźenje na tebje czaka!

Stupiwschi do hrodu pytny wón skórzbu a płacź. Wschón hrodowy lud do kruha wokoło stejesche, hłuboko płaczo, a žane wóczko njeswaži ßo, na knjesa hladnycź.

Woßrjedźa stwy leżesche młodźenz na židźanych sawkach, jeho ßyn Omar, blědy a morwy, kajkehož běchu jeho psched khwilku pschinjeßli.

„Satanski kschescźijan je jeho sakłół“, skorzachu snjemdrjene huby. „Běda na jeho hłowu! Njech jeho žiwjenje sdernje, kaž schkriczka we hadźazej jamje!“

Ibrahim, stupiwschi k cźěłej lubeho ßyna, ßebi s rukomaj wobliczo sawrje, a stejesche mjelczo, jako by ßobu semrěty był.

Pod dłónjomaj žórlachu ßylsy na schědźiwu brodu, a kapachu s njeje na drastu a semju. Dokoła wokoło niczo hacź sdychi a ßmychi. —

Wulku khwilu stejesche pschehnuty starz pola lubeho cźěła, samknywschi wocži a ert. Jemu bě jaßno, so nichtó druhi tón sabiwać jeho kraßneho lubuschka njeje, dyžli tón zusnik, tón kschescźijan, kotrehož w sahrodźe sakitał bě.

Njestany w nim wjecźelski duch? Njesehna jeho tón sakoń, kotryž woła: Woko sa woko! Krej sa krej! Kajke

myßle ßu ßo we nim honiłe, ſchtó móże ſhódacź? Po dołhim mjelku wón ruzy ſ woblicża wſawſchi do prědka ſtoži a dźeſche ſ nuternym hłoßom: „Allah bě mi tu hwěžku mojeho wječora dał. Allah je mi ju wſał. Pſchiſchło je, ſchtoż je pſchińcź měko. Allah khwaleny budź!“ Dołho bě žarowazy nan mjelczaty ſtał, njebě ßo žadyn pſchitomny hrjebnył. Hdyž pak tu cźiſchinu ſkónczi, lětachu ßurowe ßłowa. Knjejſzy młodźenzy, njeboh Omara pſchecźeljo, roczachu ßo, ſo hnydom na wjecźeńzu ſlecźa. „Tón kſcheſcźijan jědojty ſmij! Tón krawy, ßmjerdźaty poß! Pſchi ßamym Allah! Cźuchajmy ſa jeho ßlědom! Naſch hněw njedyrbi haßnycź, a naſche nohi njech jeho do hele kopnu, ſ wotkalž je lehnjeny!“ —

Cźejej wocźi njemóhłej widźecź, kak Gusmanej wotcźata hłowa ſe ſchije leczi? Schtó by tola temu cźěkanzej doprajicź móhł: Sebjeŕ ßo w ſkoku, pſchelecź ſaßo tu murju, a potaj ßo druhdźe. Abo hotuj ßo na ßmjercź a wuſpěwaj poßlenju ſpowjedź! Hlej Omara nan ma twoju duſchu we ßwojej ruzy! —.

Dołho Gusmanej trajeſche, dołho. Cźichi wjecźor bě ſahrodu wodźeł, a wjecźorne hwěžki pſchedźechu ßlěborne pruźki. Kcźeniczka dychachu mjedowu wóń, a ßołobik pſchi hatku ſpěwaſche ßłódko.

Gusmanej běſche pak cźěßno kaž w jaſtwje, a hroſa hrabaſche ſa nim, hdyž dyrbjeſche ßłyſchecź, kak tupot hanjatych koni nimo ſahrody praſka.

Žedźo łakaſchtej napjatej wuſchi, hacž ßo ſtup ſtareho knjeſa ſaßłyſchecź da. Wonka bě ſaßo wſcho cźicho. Tu tykny ßo klucž cźiſchinko do ſamka, tón ſchědźiwz ßo do khěžki ſkhabła a durje ſa ßobu ſawrje. Jemu hłóß rźeſche, hdyž pocźa: „S khwatkom někotre ßłowcźka! Mje jara

wutroba boli. Wěſch ßebi myßlicź, ſchto bě tón mi, a ſchto běch ja temu, kotrehož twoja mordarſka hlebija mori, kſcheſczijanſki ty ßurowy ducho? To bě mój ßyn, mój jeniczki ßyn, mi radoſtne ßłónzo, a ja ßym nětk nan, kiž nima žaneho dźěſcza, ſteju tu ſrubany ſdónk, kotryž hałožki nima. Ja móhł, ßo wjeczo, cźe wjecźelam do rukow dacź. Sſłódke wjecźenje ranjenu wutrobu ſhoji. Ale ſwarnuj mje Allah! Ty ßy mój hóſcź, a lubił cźi ßym, ſo ßo cźi pod mojim krywom niczo ſtacź nima. Schtož ßym cźi ßlubił pſchi ßwojim Bohu, njedyrbi łamane bycź. Tudy cźe njemóžu tajicź. Mojich ßłužobnikow wocźi ſtaj wſchudźe. Po tebi je, kaž tebje ßłapnu. Wjecźeljo woſmu cźi hłowu, a ſnurja cźi brjenki do nutrin. Na cźěkanje ßo puſchcź! Mój najlěpſchi kóń, tón pſches wſchitko ſpěſchny, wonka pſched durjemi na tebje cźaka. Sſłyſch! Po brjohach wody ſa tobu na konjoch łoja, měnjo, ſo po morju ſechzeſch. Wiń ßo do kraja a cźěr! Allah pomhaj cźi dale!“ —

Tak Mohamedowy wuſnawar njeje ßo wjecźił, ale je kſcheſczijanej miłoſcź cźinił.

II. Žid a křesćijan.

W jenym měſtaczku běſche ſ wjeczora bjeßada mudrichow w hromadźe. Hacž bě to w Lubiju abo Wóſporku, w Kulowje abo hdźe hewak, to pſchi ßebi ſkhowam.

Khmjel bě ßo radźił a jeczmjeń, a piwarzy warjachu ſchwarneho piwka. Tuž dźěſche macźenje ſchijow tak, ſo tež ßo ſchkleńzy poczachu dźiwacź, kak huſto ßu połne a duzy ſaß na dno. A trubki kadźachu khoczebuſke ſelo, ſo bě wo iſtwje tak kura, kaž ßo w kadnizy kuri, hdyž kołbaßam kadźa. Pſchi piwje ſabawjeſche ßo njemała mudroſcź. Něktoryžkuli,

kiž doma pod blidom ßyda a kruwarjej roskasacź njewě, wutykowasche kralej a knjezim a ßwarjesche woßebje na židow, haj na zyły ßwět. Najhórschi schkewrjak, kotremuž blaba najmasnischo dzěsche, bě Rak, hischcźe młody měschczański mischter. S nimale hołymaj rukomaj běsche mydłarstwo počał, a bě wustojny ßwojeho rjemjeßła, a jeho žónka bě pschistojna k ludźom, so rady k njej po mydło khodźachu. Tuž pak też bórsy nichtó psches Raka njebě, a nóß ßo jemu pocźa mróczałkow dótkacź. Někoho sa Janka poměcź, to běsche jemu mjedowa załta, hacźrunje hewak žadyn worakawz njebě. Nochzychu-li ßo prysle we moshyczkach lahnycź, towarscham k ßmějatej sabawje, łojesche sa nimi, byrnje druhdy s hnójnym kopołom było.

Runje bě Rakej prysłakej žortne pschedźeno wujschło, dha ßo brodaty mužik, do jstwy ßo ßunywschi, pschi durjach do kuta cźapny, brěmjeschko na ławku połoži a husasche ßo, dokelž bě w deschczíku smoknył. To běsche Aron, pschekupski Žid, kiž lazy na pschedań noschesche, korczmarjej snaty a witany hóscź.

Nasch młody lud njewě, kajke prawa hischcźe płacźachu, hdyž běchu nanow dźědojo młodźi. W korczmach mějeschtaj dracźowski wotroczk a Žid pschi khoschczowym kucźiku ßydło, a swaži-li ßebi s nich žadyn, ßo bóle do ßrjedźa ßynycź, dźěsche jemu wo włoßy.

Tu běsche pak korczmař želny a rosumny muž. Wón teho Žida witajo dźesche: „Ty ßy wschón mokry. Ssyń dha ßo s piwom a pomasku pschi khachlach, so ßo shrějesch a wuskhnjesch!“

To bě Židźikej lubo a wón ßo na cźopło ßuny, ale tak, so jemu do huby hladacź njebě nikomu trjeba. Rakez

schibakej běsche to namkana mjedawka. Smějo na pódlanow miknywschi a wot blida stanywschi, počžinjesche žo, jako by žo chzyk po žuchu tschěsku na pjezak nacźahnycź a žebi trubku s nowa saßmalicź. Stupiwschi k khachlam, měrnemu Aronej palatu tschěsku wot sady pod brodu tykny, so žo ta saßmudźi.

Kajki to žměch sa tych rubjanych piczkow, woßebje sa tych najmkódschich! Tón stróżeny wbohi, puschczíwschi wjeczeŕny khlěb, žmudźinu s rukomaj sdußy, a brěmjeschko hrabnywschi czekny, so by w konjeńzu nózny wotpočžink pytał.

Jeno czi bóle wobstarni mužojo žwarjachu Raka, a korczmarjej spyri žo hněw.

„To je hańba", sarěsny wón, „pěkneho czlowjeka, kotryž tu wotpočžink pyta, a wschitkich na pokoj wostaja, takle strózecź a trapicź! Haj, hańba a hrěch! Kak by ty sakhadźał, hepjelski Rako, by-li tebi schtó sapalenz do włoßow tyknył. Žid njeje pohan, ani też pohanej nima žo tajke worakawstwo stacź!"

Smjersani, so žo jim prawda takle do huby tykasche, czi žměwzy žo sebrachu, wjesechu jedyn sa druhim mydło, a někotsi mórczo a huntorjo czehnjechu, sabywschi worczísnu płaczicź.

* *

Nóz je wschitke lampki a žwěczenki shaschała, a duschni a njeduschni spja. Nózny straznik se schpißom po haßy schtapajo spěwa: „Jědnacze juž nimo je; woheń, žwězu hladajcze! Bóh psched wóhnjom swarnuj naß; wobradź dobre ranje saß!"

Pschi poßlenim synku wuhlada straznik, so je woheń a sawoła:

„Boźedla! Schtoha to sechze? S Rakez dwórczka wala žo kad a skakaju czerwjene schkrě. To po dobrom

njeje! Woprawdźe, woni ßo pala! Woheń! Ludźo, ſtawajcźe! Woheń!“

Wón trubi, hacž truba po haßach ruje. Na zyrkwi brynka ſwón wóhnjowe brynki, a ſtróżeni ludźo wołaju ſ woknow a ſkakaju ſ khěžow.

S praſkotom hrabaju płomjenja Rakowu tſěchu, ſe ſchindźelom krytu. Kſchikajo lěta ſpłóſcheny lud, mjetajo ſ domow, ſchtožkuli do rukow hrabnje. Haſcherjo ſtorcža ßykawu pſched Rakez dom, ale to je wſcho ßłabe na tajki ſłobity woheń.

Kaž błudnaj, ſkaknywſchi ſ khěže, Rak a mandźelſka wołataj: „Jeſußo, pomhaj! To dźěczo! To dźěczo na najſtwje leži! To ßo nam ſpali!“

Khrobła macž ſkoczi ſ durjemi nuts, a ſduſchena panje. Sa njej nan, a tež ßo bjes dycha wali. Wobeju ludźo lědma žiweju na haßu torhnu.

Pſches lud ſbodźe ßo njeſnaty mužik. Wón do duri ſkoczi. Dym jeho powali ſnak. Wón wulěſe po ſchtyrjom ſ khěže. Steji ſběhnyſchi woczi. W ſkoku na winowe łatki, kiž po ſczěnje do horka du. Po łatkach je horje kaž wichor. Wo wokno kyr! — praß! — priß! — krink! — Do najſtwy fuk!

Delka kſchikaju ludźo, a wodych ßo ſtaji.

„O Jeſußo, ßmil ßo!“

A hlejcźe! Wón je ſaß we woknje — ſ woknom na łatki won — ſ lěwizu dźerži w prědku to wrěſchczate dźěczo — ſ prawizu pſchima ßo dele — kur jeho ſawrje — łatka ßo łama — Jeſußo pomhaj! — wón ſkoczi — poda macźeri dźěczo — a ſ woczow ßo minje kaž duch.

„Hdźeha tón woſta? Schtó dha bě? Schtó je jeho ſnał?“

Wulki czaß běſche, ſo bě ßo wumóžeŕ ſjewił. Lědma macž hólczatko ſe rženjom wobja, a płomjo wudyri ſ naj-

ſtwineho wokna. Wokomik dlěje, a to žatko by ſpalene było. Ssußodžo wjedžechu nana a macźeŕ a dźěčźatko k ßebi.

„Njech ßo tu do ſemje dopali! Jow je wſchitkeje pomozy kónz! Jeno wobormy wóhnju, ſo ßo njemóže poboczných twarjenjow jimacź!“ Rakowy ſtatok bě wo krótkom kadźata hromada, niczo hacź wuhlo a popjeł, ale ßußodźiz khěže woſtachu zyke. — —

Naſajtra ſtejeſche Rak, blědy a brudny a ſtyknywſchi ruzy, pſchi ßwojim ſpalniſchczu płaczo.

„Lědma běch k něczemu pſchiſchoł a poczinach roſcź. Nětko tu ſłamany ſteju, cźinjeny proſcheŕ!“

Tu pſchiſtupi korczmaŕ a dźeſche: „Wbohi ty cźlowjecže, wbohi! Samóżeńczka ßy próſny. Ale dźakuj ßo Bohu, ſo hiſchcźe to najlěpſche maſch, ſo je cźi Bóhlbyknjes dźěčźatko ſdźeržał. Ludźo mjes ßobu hronja, ſo je cźi boži jandźel to njebožatko ſe ßmjercźe wumóhł. Chzeſch-li pak naſhonicź, ſchtó tón jandźel bě? To bě tón wczerawſchi Žid. Wón je ßo ſahe na ranje minył, tebi tu hanibu ſalutujzy, ſo by ßo jemu dźakowacź měł. Kak bě ßo wobodrěł, ſrěſał a wopalił, wo tym nochze rěczane měcź. — A ßłyſch! Wſchitko, ſchtoż měješche pjenjes, hacź do najpoßleńſcheho kroſchka, je ſa tebje tudy do móſchnje ſtykał! Wón cźi ju ſcźele, a da wjele dobreho prajicź, ſo by cźi Bóhlbyknjes ſaßo ſ popjeła pomhał!“

Tak Žid njeje ßo wjecźił, ale je kſcheſcźijanſkemu kſchiwdźerjej ſ dobrotu płacźił. — —

III. Pohan a křesćijan.

Nětk wocźi na pohana ſłožmy, kiž je wot kſcheſcźijanſkeho cźlowjeka hroſnotu ſnjeßł.

Myßle naß do Ameriki njeßu a ſtaja do wulkeho lěßa, tak wulkeho lěßa, ſo by jón jeleń lědy ſa tydźeń pſchehnał. W tym lěßu ßo ſkała wyßoko proſcźi, hladajo pſches wjerchi najwjetſchich ſchtomow. Na jeje podnohach twarjeńczko widźimy, drjewjanu khałupu, ſtworjenu ſ drjewnow, kotreż jene na druhim leża. Wona nima ani woknjeſchka. Wot wonka widźimy jeniczku dźěru, pſches kotruż ßwětło nuts ßwěcźi. Pohlejmy nuts! Muż a żona tu ſtaj, a ſ nimaj hromadka nahich dźěcźi. Wſchitzy ßu cźerwjenojteje koże, a njewěmy rjez, hacż bóle na Linakez liſchaka abo na Pilakez brunika podobneje. Włoßy, cźorne każ knotowy kożuſchk, jim wißaju proſte, ſkoro każ hriwy cźornemu konjej. Cźlowſke dźěcźi to ßu, ſtworjenja boże, runjecźa nam, ale hiſchcźe dźiwjeho ſplaha, ſ mjenom „cźerwjene koże“. Wot wjerćha wißaju mjaßowe kruchi, kiż ßo nam cźaſcźe howjadow ſdadźa a ſ nimi jelenjowe pleza. Na ſcźěnje widźimy proki, a kónki połne ſchipow a kłokow, a w kucźiku ßu żerdki, a ſ kóżdeje kónczka hroſy wótſjeny ſchtapak ſ koſcźe abo roha. To je jich bróń, hdyż w lěßach dźiwinu honja, a hdyż w wójnach cźlowjekow morja.

Sroſumcźe derje. Tu rěcźimy wo tym, kak běſche tehdy, hdyż ßo to ſta, wo cźimż naſcha powjeſtka praji. Hinak je dźenßa to wſcho, a ßamo tón dźiwuch, kotryż w najſadniſchich lěßach żiwjenje żiwi, ßo nětko ſ wóhnjowymi tſělbami noßy.

Schula jich dźěcźatam żaneje ſtaroſcźe njecźini. Njeſnata wěż ßu jim katechismuß a ſcźeńſke, a jich ßo wſchě naſche wukńjenja ſminu. Jeno we někotrych ſplahach nan a macź wucźitaj, ſo někajki ßylny duch w njebjeßach bydli, kiż Manitu abo Wulki duch rěka, a dale: ſo ßo po ßmjercźi

na rjane hońtwiſchcza pſchińdże, kotrež ßo ſ hońtwarſkej ſwěrinu mjerwja. A k temu hiſchcże pſchińdże ta kaſnja, ſo ßo kóžda kſchiwda ſarunacź ma, tak ßurowje hacž někak móžno.

Ale tón dżeń, kotryž tu pſched ßobu mamy, w tej khałupje njeje rěcž wo hońtwje ani wo wójnje.

Mjelczizy tón dżiwi muž kóžki wot kunow a tkhórjow do walczkow wjaſa, nadobiſnu wſchelakich hońtwow. Po dołhim mjelczenju wón poczina: „Waſch tata dżenßa wobliczo do dala ſtaja, hdżež běłuchojo we kamjeńtnych twarjenjach bydła, a hdżež ßu te wulke torhoſchcza. Jeho ſtopy póńdża daloki pucź. Jeho ruka ſwotměnja kóžki na ßlěborne plazki, na kotrychž ßu cźlowjecze woblicza. Cźi běłuchojo maju tež plazki wot běłeje muczki, kotruž wot żołtych ſornjatow mjeku, a ſ mjedom na pjezaku pjeku. Te derje ßłodża. Tata wam wuměni mjedowych plazkow ſa jedyn ßlěborny plazk!“ —

Naſch dżiwuch ßo na wiki ſtupi.

Rucze te kożuſchki wotby; wiczných jebankow njeſnaty, bjerjeſche ſa lubo ſe wſchěm, ſchtożkuli jemu ſchtó ßadźi. Potom kupi ſa żonu ßwěcźateho cźaporka a dżěcźatam ßlubjenych plazkow, ſo by jim pſchinjeßł, jako nam njebohi dżěd draždżanſku zaßtu. Jemu ßo zyße wobliczo jaßnjeſche, hdyž ßebi pomyßli, kajke budże to wjeßele, a ßahaſche poſpěſchnje domoj.

Njech pak tež noſy hrajizy dżěſchtej, tak lóżko kaž ſrěbzej, tola hižo ßajeſche wjecźorny ßměrk, jako tón khwataŕ hiſchcże daloko do lěßa a do ßwojeho domcźka mějeſche. Pod hołym njebjom ßo na njeho njewjedro da, a ſaſchumi wichor a torhaſche njemdry, jako tam druhdy torha, ſo duby a ſtatoki wala, a ludźi do powětra noßy kaž ſtwjelza. Symna lijeńza lijeſche ßo jemu na nahu hłowu, a draſta

lěpjesche ßo ſtawow. Kožany waczok, we kotrymž te ßnadne nakupowanki tczachu, ßwěru pod pažu dżerżo, ſo by trochu ſmoknjenja wobrół, khelpasche wón, kaž ſ jehnjatkom wowczeŕ we ſliwku. Tu wuhladny ßwězu. Pſched lěßom ſtejesche tu a tam ſtatok, a tudy bydlesche njedźiwi lud, pſchiczahnywſchi ſ Europy, kſchesczijanskeje wěry a hładkeho waſchnja. Tón bě na to njemało ſdaty, ſo běſche běłeje barby, a tón czerwjenojty człowjek bě jemu mało lěpſchi hacž ſkót.

Pſchezo dale puſchczachu czile zuſnizy lěß, ſtajachu twary, płodżachu pola a kubłachu ſkót.

Wuhladawſchi tu ßwězu, pomyßli ßebi naſch khelpak, ſo móhł pola bližſcheho ßydlerja pod ßuche ſtupicz, doniž ßo lije a ſ wichorom howri. Dozpěwſchi khěžu a ſtupiwſchi k durjam wón kłapny. Stawy jemu wſchě dyrkotachu, hacžrunje wón kipruſchk njebě, pſchetož to wjedro bě pſchejara hroſne. Po khwili borkny tón ßydleŕ ſ durjemi won: „Schtó ßo tu w tajkej ßlepej czmě kłapa?“

Stuleny czerwjenak ſaſběhny dybawy hłóß: „„Běłeho muža czerwjeny proßy, mokry a ſymny. Wón by rady pod tſěchu ſtupił, hacž ßo njewuhněwatej wichor a deſchcz.““

Ale hłuchi pſchi tej próſtwje ſawrěſka ßydleŕ: „Paduſchny włoßaczo, pakoſtne czrjewo! Měj ßo mi ſtronu, abo puſchczu na tebje pßa!“

Wbohemu durje pſched noßom ſapraßnychu. Wón khwatasche dale w czmě a deſchczu. Tu a tam drje wuhlada ßwěczku, a pomyßli ßebi, hacž tudy ſakłapał njeby. Tola bórſy pſchi ßebi rjekny: „Njetrjechju ßnano hórje hacž prjedy? Njeißu czi běłuchojo traſch wſchitzy jenajke ßurowe pjeńki?“

Skónczinje ßmili ßo wichor a deſchcz, a měßaczk ßwěczeſche jemu, a dowjedże jeho miły hacž domoj. Nóz bě na poł

nimo, jako tón pschemuczny do domczka stupi, hdzež hischcze njespizy na njeho czakachu, žona a dźěczi. A jako wón waczok, pschezo hischcze włóžny, na semju staji, wobmaßowachu jón czuschlate porsty, hódajo, kajke kraßnotki ma. Wón pak ßo k pjezaku, s kotrehož witana czoplina dźěsche, ßynywschi, te ßlubjene wězki s waczoka czahajo wulke wjeßele sbudźi. Muczny popowjeda hischcze wo hrosnym njewjedrje a hrosnischim mužu, kotryž bě pod běłej kožu czornu wutrobu měł.

Potom ßo lehnywschi wußny na kožuschnym lěhwje. Woheń na pjezaku shascha, a zyły dom leżesche spjuzy. —

Něschto njedźel ßo miny. Mjaßo bě temu ßydlerjej wujschło, pschecžož wón tsělbu na ramjo wsa, so by dźiwiny natsělecź schoł. Sabłudźiwschi ßo we lěßu, shubi wón myßl, hdźe sady je abo hdźe prědku. Njewidźo puczika a žaneho ßlědu, koło wokoło błudźo, ßo wón do lěßa samuri dale a hłubje. Salěse na wjerschk wulkeho schmrěka, so by ßo wokoło rosshladował. Ale schto wuhlada? Niczo, hacž holu bjes kónza.

Sdrapawschi ßo hacž na wyßoku skału, sczelesche wocži do wschitkich bokow. Ale schto móżesche widźecź? Niczo hacž lěß, kaž selene morjo bjes brjohow.

Praskajo tsělesche wón, so ßo rółka nimale pukny; wołasche s zyłej schiju a pinasche wuschi, hacž ßo hdźe žadyn hłóß wotwołał njeby. Ale schto saßłyscha wón? Niczo hacž hoły a wutły wotsynk w lěßu.

Ssměrk njebjeßa sawrě. Wjeczor bu tu. Nosy nochzyschtej dale. Wón ßo do mocha ßydasche, sprózny a muczny, a stawasche s nowa a błudźesche dale psches rěczki a bahna a schtomy, hacž jemu włoßy poczachu s hrosu na hłowje stawacź. Napoßledk sapowjedźeschtej nosy. Tón

błudźeŕ ßo pod jenym ſchtomom na ßmjercź hotowy wali, a woſta do božeje wole podaty ležo. —

Hlej! Jemu ßo ßwětleſchko ſjewi, jako błudniczka pſches keŕki. „Bohu budź dźak!“ ſchepny tón ſtradany ert, „ßydleŕ ßnano tu bydli, a da mi khlěba a hoſpodu!“ Napjawſchi poßlenje ſbytki ſwutlenych mozow ſebra ßo wón, a ßo hiſchcźe někotre krocźałki ſwacźi, a pytny we hwěźkowym ßwětle, ſo pſched někajkim twarjeńczkom ſteji.

Wón wo khěźku kłapny. A hnydom ſběhny ßo ſ duri mužazy hłóß: „Schtó mi tu kłapa?“

„„Mój najlubſchi wujo““, proſcheſche błudźeŕ ſ dybawej ſchiju, a ſarźa, hdyž pytny, ſo ma někajkeho dźiwucha pſched ßobu, — „„pſchecźelko najlubſchi, ſabłudźił ßym ßo kaž ßlepy a njemóžu dale. Njecźiń mi niczo! Smil ßo, a popſchej mi hoſpodu pſches nóz. Na ranje pokaž mi pucź, a ja cźi radlubje horſchcź ßlěbora dam!““

Tón dźiwi muž wotmolwi khutny: „Njech běły bratr witany ſaſtupi. Njech ßo tu ſhrěje a naje a naſpi!“ Jeho pod tſěchu wſawſchi poſkicźi jemu cźaſcź pjecźeneho jelenja. Khlěba wſchak njepoda žaneho, dokelž ßami wſcho bjes khlěba jědźichu. Potom pſchinjeße hlinjane ßudobje ſ kwaßom, někajkim mjedowym picźom. Błudźerjej běſche poł dźiwno poł traſchno, ale wjelcźi hłód jeho cźěrjeſche, ſo khmutaſche, jako by pſches tydźeń poſcźenje poměł. Žaneho ſynka njepuſchcźo, ſtajeſche hoſpodliwy dźiwuch na njeho wocźi. Po jědźi ſe ſcźěny kožow wot wulkeje ſwěriny nabrawſchi, lěhwo na ſemi ſcźiniwſchi rjekny: „Tu njech tón wbohi běły muž ſpi!“ —

Tón ſmucźeny pak krucźe hiſchcźe ſpaſche, hacž bě běły dźeń dawno ſeſkhadźał. Wotucźiwſchi a na ſcźěnach lutu bróń wuhladajo, pocźa ßo na nowo bojecź.

Ale ſtupiwſchi k njemu pſchinjeße jemu tón hoſpodowaŕ ſaßo mjaßa a kwaßa. Po ßnědanju praji: „Stej wotpoczłej ſtopje běłemu bratrej? Czerwjeny bratr powjedźe jeho najbližſchi pucz!“

To prajiwſchi ſkrocži to czerwjene wobliczo ſ durjemi won, a to běłe ſtupaſche ſpěchujo ſa nim. Boże ßłónczko, pſches ſchtomy na njeju ßwěczo, bě ßměwatej radoſcze połne, a hladaſche lubje, kak poruno lubymaj bratromaj dźetaj, běły a czerwjeny muž. Pſches hórki a doły, pſches kerki a ſchtomy ßo wijeſchtaj, hacž njepſchińdźe dróha, kotraž bě pſched holu a wjedźeſche k domam europiſkich ßydlerjow. Tón ßydleŕ mějeſche połny ert luboſnych rěczi, a njewědźeſche, kak rjane dźaki by na jaſyk ßadźał, a wucźeże móſcheń, ſo by te lubjene pjenjeſy dał. Tón dźiwuch pak ſ prawizu machnywſchi dźeſche: „Bjeswocžo běłe njech woſtaji ßlěborne plazki. Njech czerwjenemu bratrej do wocžow hladnje! Njeje tón běły bratr jeho hiſchcze nihdy ſ wocžomaj widźał? A njepomni jemu traſch wucho tón hłóß jeho erta?“

Jako był kłóty, wudźerny kſcheſczijan wocži, a ſeſna tamneho muža, kotrehož běſche njedawno ſe pßom wot duri ſeſchczuwacz chżył. Jakotajzy ßo ſ hanibu ſamolwjecz pocža, a wotproſchowaſche ſ ruku.

Tón pohan pak rjekny: „Daj ßebi běłe wobliczo bycz! Tym běłym ludźom ßo jaſyki po lóżku wjercza, a ßłowa jim poruno pucherjam du, kotrež ßo na rěkach woža. Ale jich wuſchi ſtej twjerdej, hdyž czerwjena koža tradajo proßy. Sdychnje-li ſaßo hdy czerwjeny lěßaŕ, ſo by ſaſtupicz ßměł, njech jemu tón běły muž njehroſy ſe pßom, njech jeho ſa ruku wſawſchi dowjedźe pod ßwoju tſěchu!“

SLUB Wir führen Wissen. http://digital.slub-dresden.de/id477065155/55 Serbski institut Sorbisches Institut

Rjeknywschi tak, wróczi ßo dźiwi muž domoj; tón ßydleŕ pak hladaſche ſ hanibu ſa nim.

Tak je tu pohan, njekſchczeny cžlowjek, kſcheſczijanſkemu kſchiwdźerjej runał. Wón njeje ßo wjecził.

VI. Třo zbožownicy.

Sbožownik je cžlowjek, kotryž ma ſboże. Ale ſchto je ſboże? Praſchej ßo mudrichow ſe wſchitkich krajow a ludow! Wſchudźom naſhoniſch, ſo njewědźa prajicź, ſchto ſboże wo=prawdu je. Njebolak žwamli: hromady pjenjes hacž do wjerćha horje, to je to prawdźiwe ſboże. Bambory bledźa, kaž tamny kruwaŕ, kiž praſchany bě, ſchto by k połnemu ſbožu najradſcho wſał, wotmolwi: „So bych konika měł!“ A pſcheczo to? — „Krunki bych na konju paßł!“

W Němzach bě woßebny knjes: rjany a ſtrowy, pjenježny, wucženy, wyßoki, ßławjeny pan — jeho mjeno hiſchcże dźenßa pſches kralow khwalene po ßwěcże maha, to mjeno Wolfgang Göthe. A ſchto je tón prajił wo ßwojim ſbožu? „Hdyž zyłe žiwjenje pytajo pſcheńdu, do zyła ſbožownych ßwojich dnjow namakam ßydom.“

Chzeſch=li traſch rjez: dźi mi ſ tym Němzom! Ja w bibliji ſbožownika widźu. Salomon, tón je mi ſbožowne ßwjeczo! Njeje měł ſa kóžde lěto nimale ßydom ſtow zentnarjow ſłota? Njeje měł ßydom ſtow mandźelſkich knjenjow a pſchiłožnizow tſi ſta?

Ty wbohi! Daj ßebi wot njeho ßamoho prajicź, kak wo ſbožu ßudźi. Wſmi ßebi knihi, kotrymž ßo Prědaŕ Salomon rěka. Schto je tu jeho najprěńſche prědaŕſke hrono?

„Wschitko je kniczomne. Wschitko kniczomne je zyle; haj wschitko je kniczomne!“

Tu widźisch a masch, so ßnano tebi połnische sboże na žiwjenju roscże, hacž jemu. Masch=li ßo najěscź a naspacź, masch=li pokoj w domje a w ßwědomju měr, móżesch=li khudemu ßußodej pomhajo pod pažu pschimacź: sbožowny ßy. Haj sawěrnje ßy sbožownik abo — kaž tajkemu prajeschtaj wowka a dźěd — błažniwy cžlowjek. Hlej dospołne sboże je njebjeske selo, a njeroscże na zyłym ßwěcże. Prawe sboże maja jenož cźi, kotrymž ßo stawa po ßedmej próstwje: Wumóž naß wot wscheho sleho. Sbóžne skónczenje s bożeje hnady: To je to prawdźite sboże! —

I. Zbožowny Krösus.

Na wjeczornym brjosy Małeje Asije leżesche lydiska semja pod szeptarjom krala Krösußa. Tón móznaŕ mějesche hordy wyßoki trón, a połne statoki słota, wjazy dyžli Salomon. Kralowske město Sardes bě pschi rězy Paktolus a w teje pěsku bě njemało słota. Wěso bě to słoto sa krala, a wón bě tehodla jako bohacž snaty. Wschako hischcże dźenßa bohaczej Krösuß rěkaju.

Bohatstwo lehnje pak w wutrobach hordeho ducha — bohaczk je cźasto naduty hordaczk. Kak njechało hordo tež pohanej Krösußej roscź? Wschak mějesche nimale ßameho ßebje sa Boha, měnjo, so runjecźa na ßwěcże nima. Kak móhło bycź, so Koreß, s biblije snaty dobywarski kral, wo tajkich bohatstwach saßłyschał njeby, a ßebi do myßlow njeßadźił, s mjeczom ßebi je sebracź? Praji drje ßo: rapak rapakej do woczow njedypa. Widźimy pak, so ßylnischi schkraholz ßłabscheho ruba.

S mjeczom na ludy czahacz, a jich ſamóżenje bracz, bě pohanam ſa prawo, haj ſa wulku czeſcz. Tajkeho mjenowachu ßławneho, wiczaſa a ßylnika. A je pola naß kſcheſczijanow żadyn próſchk hinak było?

Njeje w Němzach tſizeczilětna wójna, — byrnje ßobu wo wěru, tola też rubjenja dla wjedżena, kraje hnojiła ſ czlowjeczej krwju, ſo je ßo mór ſ teho wulahnycz dyrbjał? A njeběchu we njej wſchitzy do kſchiża wěriwy lud?

Njejßu runje tak kejżorojo ſ kſcheſczijanow byli, kotſiż ßu naſchich ßerbſkich wótzow dußyli ſ mjeczom a wóhnjom wo dawki a dań? Móż wſchak je we wſchitkich czaßach a ludach pſches prawo ſchła, haj też we ludach, kiż maja zyrkwje. Tuż je bjes dżiwa, ſo w pohanach ſchkraholcże lehnidło mjeńſchu ptaczinu żerje! —

Jako bě Krösuß ſpósnał, kak ßo na njeho wójna mróczi, póßła wón póßłow k wěſchczerjam, ſo by naſhonił, czoho ma ßo nadżijecz. To wſchak je pſchezo czlowjecża nakhilnoſcz, ſo chzedża pſchichodne wědżecz a ſ pſchiwěrkow ſhonicz.

Tamni kralowi póßli ßo wróczichu a pſchinjeßechu to hrono: „Krösuß, poczawſchi wójny, wulke kraleſtwo ſkaſy.“ To ßo wjeßołe powjeſtwo ſdaſche.

„Wulke kraleſtwo“, ſchto je to hewak, hacz Koreßowy wulzyſchny kraj? Ale krawnje bě ſmolene.

Koreß pokiwny ſ mjeczom, a naſkok bě Krösuß ſbity a jaty (546 lět pſched narodżenjom naſcheho Sbóżnika), a dyrbjeſche żiwy paleny bycz. Do ſemje ſabichu tołſty wyßoki koł, a na njón ſwjaſachu jateho krala. Wokoło njeho ſkładżechu ßucheho drjewa, ſchczěpow a walczkow.

Hdyż bě tón ſchczěpowz hotowy, pſchijěcha Koreß, a jeho wójwodzi ſ nim.

Nětko ßo ſapaleŕ ſ płomjenjom ſtupi, na Koreßa ſtajiwſchi wocži, hacž jemu ſ mjeczom pſchiruka kiwnje a ſapalicź da.

Tu ſawoła k ſpalenju wotßudźeny ſ bolosnej ſchiju: „Solonje! Solonje! Solonje!“

„„Kajke to wołanje? Schto ma to rěkacź?““ — ſasběhny Koreß — „„pſchede mnje ſ nim!““

Skaſane lědma, a w ſkoku ßo ſta.

„„Kajke to wołanje maſch?““ Koreß ßo jeho praſcha.

„Mój knjeże a ßudniko“ — wotmołwi ſtyſknjwy Krösuß — „wołam tu muża, kiž je mi ßłowa do wuſchow rěczał, ſa kotrež žadyn kral na ßwěcźe ſłota doſcź nima.“

„„Dha ſ tymi ßłowami won! Powjedaj dźě!““ —

„Dawno běch hižo wukhwalecź ßłyſchał, ſo w měſcźe Athenje wjele roſomny muž bydli, kotrehož mudroſcź je pſches wſchitkich. Dawno běch ßebi žadał, ſo bych jeho wohladacź móhł a jemu ßwojeje kraßnoty wohladacź dał. Woprawdźe wón mje jónu wopyta. Mi běſche radoſcź, ſo mózach pokaſacź, kajke mam ſboże, a wěſty běch ßebi, ſo pſches njeho poleczi khwalba mojeho ſboża pſches wſchitke kraje a morja.

Dowjedźech jeho pſches ſłote wrota po ſłotym ſkhodźe ſe ſłotymi durjemi do ſłoteje ſtwy, kotraž mějeſche wſchitko wot ſłota: ſczěny, pódnož a wjerch.

Ssadźich jeho na ſłoty ſtoł a ßedźachmoj ſa ſłotym blidom.

Słocźani kucharjo noſchachu jědź ſe ſłotymi ſchklami, a ſłocźani tóczkojo lijachu wina ſe ſłotych karanow do ſłotych bólczkow, a ſłocźani herzy dźěłachu rjenje na ſłotych trubach a harfach.

SLUB Wir führen Wissen. http://digital.slub-dresden.de/id477065155/59 Serbski institut Sorbisches Institut

Lědma móžach ßo tajicź, kajka hordoſcź na moje ſboże ßo mi we wutrobje pyri.

Njedočžakliwy hladach na Solonowej wočži, kak budźetej dźiwanja połnej, a ſhladowach na jeho ert, kak jara mi ſboże wukhwalecź póčźnje.

Ale to wſchitko bě jemu zyle kaž niczo. Hněw mi tehodla naſtawacź poča. Tola pak woſtach w mjelčenju, potajnje myßlo: Čžakaj, ty ſmórzo, ty hižo wuwaliſch wočži a jara czi poſkočži jaſyk, hdyž dowidźiſch we wſchitkich hrodach, kajkich tam pokładow a kraßnotow mam.

S jeneho hrodu jeho do druheho wodźach. Schtož jeno kraßneho pod ßłónzom je: běłe ßydła ſe ßłonjazeje ſubiny, piſßane płachty ſ egiptowſkeje židy, purpurſke płaſchcźe a ßwěczaty ſcharlat, jaßne króny rubinow, woponzy ſe ſmaragdow, ſeleńſchich młoduſchkeje trawy, debjenki drohe, kopizy ſłota, wſchitko jemu pokaſowach hordy.

Ale kaž ſymny bě był, tak ſymny tež woſta, a němy kaž pjeńk. Wuſnaju ßo, ſo ſnjemdrjenje ſaczuch. Mjerſazy poßles wotewrich ert: »Tajkele ſboże ſaſtaja tebi to dych? Sſy žiwe dny tajkich bohatſtwow widźał? Njedyrbiſch wuſnacź, ſo ßo czi tajkeho ſboża wudźało njeje? Njedyrbiſch prajicź, ſo ſbožowny ßym, kaž nichtó na ſchěrokim ßwěcźe?«

Měrniwej wočži poſběhny na mnje a rjekny: »»So mjerſazy ßy, to hižo ſjewi, ſo ſbožowny njejßy. Sbožownizy nimaju hněwa. Najebacź pak to. Snate mi je, ſo ßo ſa najwjetſcheho ſbožownika maſch. Ale daj ßebi wěrne hronjeſchko prajicź: Nichtó do ßmjercźe ſbožowny njeje.«« —

A dźenß mi to hrono na ſchczěpowzu do myßli ſtupi, a tehodla Solona wołach.“ —

To wſa ßebi Koreß do wutroby.

„„Te ßłowa płacźa też mi. Měj ſa nje mój kralowſki dźak. Smjercźe ßo ſminywſchi budź mi radźicźel, towařſch a bratr!““

II. Zbožowny Polykrates.

Kak něhdyžkuli ſboże ſa ſbožom ßlěduje, wo tym poſkicźa grichiſki ſpißacźel Herodot, kotryž je w dalokim ſaſtarſku pißał w pjatym ſtotku pſched Khryſtom, woßebny pſchikład. Na wjecžornej ſtronje wot měſta Efeſa, hdźež je ßwjaty Jan ſ biſkopom był, hdźež je kraßny templ Diany ſtał, žołmi ßo morjo, a we nim leži luboſna wulka kupa ſ mjenom Samoß.

Do Khryſtußoweho cžaßa tam ſ prěnja žadyn kral njebě. Wjazore ſplahi tu bydlachu, kóždy ßo živjo pod ſtarſchim ßwojeho rodu. Jeni móhli ßo ſ druhimi witacź a wſchitzy jako we płódnej ſahrodźe bydlicź. Ale pſchekory wadźachu jim, runje tak, jako je w ſaſtarſku ſe ßerbſkimi ſplahami było.

Polykrat, jedyn ſ tych ßwójbnych wjeŕchow, bě pſches druhich mudriſchi ſ hłowu a ßylniſchi ſ mjecžom. Tehodla ßo na poboczných wjeŕſchnikow ſmuži, ſpotula jich a ſcžini ßo wjeŕſchneho wjeŕcha na zyłej kupje. Jeniczki ſ tych wjeŕchow njebě ßo poddał.

Do cžehožkuli ßo Polykrat poda, to ßo mu radźi, a dokelž bě wuſtojny doſcź, bu Samoß kcźějaty kraj. S teho pak naroſcźe jemu jědojta waka, mjenujzy hordoſcź, ta błudźata myßl, ſo je runje wón tón wubrany muž a ßyn ſboža.

Něhdy wopyta jeho egiptowſki kral Amaſiß, pſches morjo pſchijěwſchi. To běſche ſa njeho njemała cžeſcź. Su-li hdy pola naß hoſcźo, pokaſujemy rady, ſchtož pěkneho

mamy: ſahrodu, pola, łuki a ſkót. Cžinimy to bjes hordźenja, ſo bychu něſchto k wjeßelu měli a wo něcžim ßebi popowjedali.

Ale ſ tym Polykratom njeběſche tak. Wón žadaſche, ſo by we woßebnym hoſcžu wulke dźiwanje ſbudźił. Tehodla wjedźeſche ßo ſ nim do hrodu a po ſkhodźe horje na ležazu tſěchu.

Tudy ſtejo pocža wjerch hrodu tón wjeßeły kraj khwalicž: „To je wſcho moje, a dawki mi noßy a poßłucha mje. Njejßym cži wjele ſbožowny knjes?“

Na to Amaſiß praji: „„Widžu, ſo ßu cži bohojo dobrotni byli. Ale tehodla cže do zyła ſbožownika mjenowacž hiſchcže njemóžu. Njeſapomń, ſo je hiſchcže jedyn ſpjecžiwy, a ma ßylny mjecž, a łoji khrobły ſa twojim žiwjenjom.““

Tak ßebi rěcžo ſtupaſchtaj ſaßo do ſtwizy dele. A ſchtó ſtejeſche tu, tójhdy hižo wocžakujo na krala?

Wodźer ſpěſchneho wójſka, kotrež bě na teho ſpjecžicžela ſahnate. W ruzy dźerżeſche někajki kótlik, pſchikryty ſ wěkom. Sběhnywſchi wěko do teho kótlika hrabny, wucžeže cžłowjecžu hłowu, hroſnu wot ßydnjeneje krwě, a ju ſa włoßy dźerżo ſaſběhny rěcž: „Pokaſmo wſmi, ßławjeny knježe, ſo je cži poßledni ſapjerak ſ pucža, a ſboże ßo pjelni!“

Na to ßo ſetkaſchtej wocži wobeju kralow, Polykratowej jaßnej a hoſcžowej cžěmnej. S nowa ßo Amaſiß do rěcže da: „„Tola cži pohroſu praju: Njebudź ßebi tak wěſty! Wſchitke łódże ßy na morja ßłał. Kak ßnadno je morjowemu bohu, ſo cži tu łódźinu ſnurja abo traſch wo ſkały ſpraſka.““

Hiſchcže njebě doręcžał, dha ßo pſched hrodom wyſkanje ſebra: Łódźnizy jědu! Prěnja ta łódźicžka je hižo lecžizy pſchiſchła a wjeßele njeße. Sa njej jědu łódże wſchě bohateje nadobiſny połne!

Woprawdźe ſtupachu płachczízy naſdala ſ morja, hordźe ßo bubnjo, kaž płuwate kołpje. Lědma ßo Polykrat hordeho ſaßmědha wobró, hdyž na hoſcźa praſchenje ſtaji: „Schto hiſchcźe nětko prajiſch?“

Hóſcź jemu ſajaty wotmolwi: „„Wuſnacź ßo mam, ſo ßo czi ſchlachczi. Njewěrju pak, ſo to ſchlachczenje dale póńdźe. Njewěſch, ſo Krecźenjo na tebje paſory wótſja? A njewěſch, kak ßylny wojeŕſki narod czi ßu? Khroble ſ pomjatka nje=puſchcź, kak ßo ſboże wſchelako kula!““

Jako hiſchcźe rěczeſche, ſajuſka wyßoki juſk: „Strachi ßu nimo! Mokry je Krecźanow kónz! Rosmochtał je jich ſtorkaty wichor a ſpóżerało te ſnjemdrjene morjo. Hrajmy na trunach! Jěsmy załty a měd!“

Amaſijej czekny ſ woblicźa krej. „Woprawdźe, ſkoro mam rjez, ſo ſboże ſa tobu łoji. Pak runje tehodla je mi wo tebje hroſa, jako by we mni duch prajił: to nihdy po dobrom njemóże bycź. Někak ßo bohojo na tebje měrja. Dołhoż ßwět ſteji, ßo ženje zofako njeje, ſo njebychu do mjedu połona leli. Też ja ßym ſbożownych wobradow měł. A najlubſchi ſe wſchitkich darow běſche mi jeniczki ßyn, nadźija moja a hordoſcź. A bohojo ßu mi jeho ſe ßmjercźu torhli. Daj ßebi radźicź. Pokornje proſch, ſo by czi do ſboża horſtka njeſboża pſchiſchła. A njechaja bohojo to, dha jim njekomdźo wopruj, ſchtoż najlubſche maſch. Poßłuchaj na moju wutrobu, kotraž tak wo tebje rźi!“

Pſchi tajkich khutniwych ßłowach też Polykrat ſarża, a zyły pſchewſaty dźeſche: „Niczeho nimam, ſchtoż ßebi wyßoko ważu, kaž tutónle pjerſchczeń. Wón mudroſcźe haji a wjeßelam hoji, wobara jědam a pomha pſche mór. So boham ſawiſcźe ſtaju, wjerhnu jón do morja won!“

A ſczahnywſchi błyſchczaty pjerſchczeń, jón ſ hrodowym woknom do morja czißny. —

Naſajtra wjeßoły rybak pſched krala ſtupi, dźeržo we rukomaj ßak.

„Pohladaj, knježe, ßy tajkeje ryby hdy widźał? Tak rjaneje hiſchcże niczeja ßycź njeje ſajała. Tebi wſcho najrjeńſche ßłuſcha; proſchu cże, wſmi ju ſa ponižny dar.“

A rybak bě ſe iſtwy, a hižo rybowarz tſěleny pſched krala ſpěchny: „Kajke to bjes kónza ſboże, njech je na kraju, njech je na morju. Hlej, rěſajo rjanu tu rybu, twój pjerſchczeń namakach w jeje žołdku!“

Dlěje ßo njeſdźerža ſ hroſu tſchaßeny hóſcź, ale rjekny: „Hroſno a ſatrach mi je, a ſtyſki honja mje wotſal. Sawěrnje, ſkažeŕſka ruka mjelczo ſa tobu hraba. Dnja dlěje tu woſtacź ßo boju. Mojim łódźnikam pſchikaſacź daj, ſo w ſkoku kótwizy ſběhnu. Cźěkajo pſcheju, njech cże to njewjedro rosbiłe njeby, kotrež ßo na tebje ſłobi!“ —

Po wjele lětach běchu wſchě kraje powjeſczi połne, kak wěrny wěſchczeŕ běſche Amaſiß był. Naměſtnik perſiſkeho krala běſche ßo ſkónczńje po morju na Samoß podał, ßylniſchi ſ wójſkom hacž Polykrat bě. Dobywſchi Samoß ſaja teho ſbožownika žiweho, a da na kſchiž pſchibicź!

III. Zbožowny wowčeŕ.

Něhdy běſche kral w Budyſchinje ſkhorił. Khoroba wſchak ßo njepraſcha, hacž ßy robocźan abo knjes. W woßebnych jſtwach ßo ji też lubi, pſchetož tam kryduje wulkotne mjena. Tam wiczi rěkaju arthritis, je-li we rukach, ji chiragra praja, a w nohach je podagra ſ mjenom. Ale ta ból je runje ta ßama, hacž ßerbſki abo łacźanſki rěka.

SLUB Wir führen Wissen. http://digital.slub-dresden.de/id477065155/64 Serbski institut Sorbisches Institut

Praj drjenje abo „rheumatismuß“: wscho jenak trapizy w stawach jěsdźi. A hdźež ßo khorobje sachze, tam ßo też jima. A wschitke te židźane sawki cźischcźa też kralowy rjap, hdyž bolosny leži.

Nadwórszy lěkarjo stupachu cźicho psched khorym łožom a morschcźachu ßo. Te brylate noßy krěnjachu ßo, jasyki walachu wulke łacźanske ßłowa. Kral chzysche s łoža, sa tucźne blido, na hońtwu won. Wobusa kipjesche jemu se wschitkich dźěrkow.

„Pschecźo mam połne kotoły pjenjes, hdyž mje njechacźe cźerstweho sczinicź? Pschecźo scźe wukli tejkole lět, hdyž mje tu žadyn s waß mudrocźinjerjow njemóże na nohi stajicź?“

Lěkarjo pißachu dale dołhe rezepty a w hrodowskej haptyzy žimachu sela, a zydźachu brěczki a warjachu krepki, na popjeł ßmudźachu koßmy wot cźornych pßów a tołkachu lawjaze koscźe.

Te tajke a hinajke pólverki, kulki a krepki drje ßłodźachu khoremu knjesej hrosnischo połona. Rucźe strowy saß krocźicź a jěchacź, pjecźenjow jěscź a winka wjeßoły bycź: njeje to hódno někomuźkuli, so wschomóźne póżera do ßo, jeno so khoroba zofa?

Lěkarjo po nozach, pschi lampach ßydajo, pytachu w próchnawych knihach a w plěßniwych pißmach, hacź nihdźe někajke pomhadła wutaßacź njejßu. Kóždy chzysche najradscho prjedy wschěch druhich spomożeŕ bycź. Kóždemu běsche wo to, so by měch słotych ßadźakow lepił, móhł-li prěni s pomharjom bycź, abo drje ptaka abo ßnadź hwězdu se słota na ßuknju dostacź a pschemo kollegow wulkotneho titula dobył: „Wyßoko — kralowski — dwórski — najwyschschi mudrich a tajny stro-

wotny radźiczel.“ Ale tej khorobje běſche jeno jich ßměch, a wona njeſaſta dřěcź a łamacź. —

Pod hrodom pak ſtejeſche ßnadna a ſtara khěžka. S wobeju bokow ßo cźehnjechu khěžowe rjady, jedyn domik ßo druheho dźeržo. Ta khěžka pak ßamotna ſtejeſche, a we njej bydleſche jeniczka duſcha, ſtara ſchědźiwa žónka. S rědka ßo ſta, ſo by ſa běły dźeń, hdyž łaſtojczki widlujo hraja, tu ſtarczu ſchtó wohladnycź móhł. Schtož mějeſche khodźicź, by pſchi ßměrkach ſchła, hdyž njetopyŕ jěſdźi, a kóczka tupajo ſa njej, cźorna kaž bobak.

Hrajkate dźěczi, pytnywſchi ju, cźěkachu ſpłóſchene, wołajo: „Cźorna Marja dźe!“ ſpjerchujo pſched njej kaž ſcherjene ptaczki, hdyž ſtara ßowa ſe ſkałki dźe.

Wodnjo ßo wokoło teje khěžki najbóle niczo hibnyło njeby. Ale běſche=li wjecźor a nóz, by ßo tam cźaſto a huſto ſ durjemi huſako. Też knježa a knjenje fukachu ßo k tej ſtaruſchi nuts, wěſo tak tajnje hacž móžno, dokelž chzychu tak pobycź, ſo jich nichtó ſnał njeby.

Dźiwacźe ßo? Njeje też Saul, židowſki kral, ſkradźu we Endorje pobył, ſo by ßo ſtareje khodojty praſchał? Knježi lud niczo hinajſchi njeje, hdyž ßo wo pſchiwěrki jedna, hacž jim ſazpjeny robotny ſplah.

Wjele wo cźornej Mariji ßo powědaſche, ſo wěſchcźenja wě, a knihi na tajenki wjercźi. Schto pak to rěka? Knihi wulke a ſtare, rubiſchcźo židźane cźorne a jaſtwinſki klucź: te tſi wězy, prjedy ſemrjetym ßłuſchaze, běchu ji naprawa ſa kuſtanje. Te hromadźe ſwjaſawſchi, ſ někajkim bórbotom w rukomaj dźeržo by wona wěſchcźiła.

Huſto lubkarſtwa dla by knježi lud khodźił: kajka ta njewjeſta budźe, kajki nawožeń pſchińdźe, kak ßo ta ženitwa

radźi a teho runjecźa praſchenjow dla. Najbóle pak ßo wo tym rěczeſche, kak wona kradnjene wězy ſjewicź a paduchow wutaßacź wě.

Potajkim běchu bóle wſchěch druhich paduſchi pſched njej w ſtraſche, a budźechu rady wohenja do tſěchi tykli, ſo by ßo żiwa ſpaliła. Prajachu ßebi pak tola: „Njemóhło ßo nam to kuſłarſke drjechmo do cźorneho ptaczińka ſměnicź, a njeby nam, ſ płomjenjow ſlecźiwſchi, wocźi wudypacź móhło?“

Dale bě pak też prajene, ſo móże hojatych maſow nawaricź a ſtaru ſaźranu ból ſahanjecź. —

Khoroba krala w tamnym cźaßu njechaſche puſchczicź. Tehodla poßles też dwórſki cźeladny ludźik wo pomoz hłowu napinacź pocźa. Wſchěm bě tym wutrobam żel, ſo jich hewak tak luby a darny kral cźerpi.

S jeneho wjecźora ßuny ßo nadwórſki młodźeńź do podhroda dele a ſłotych ſchěßnakow ßadźawſchi rjekny: „Mudra Sibylla, budź proſchena a wukaſaj tola, ſchto mamy poczecź, ſo by naſch luby knjes bórſy na cźerſtwymaj nohomaj ſtał?“

„„Pachole ſłoty““, wotmołwi wona, „„ſchto ßo mje hanjenu praſcheſch. Njeje=li horka lěkari doſcź, kotſiź ßo ſ lutej mudroſcźu bubnja, ſo móhli ßo roſpukacź?““

„Haj wſchak haj, wědźita cźeta. Ale někajki ſłobity duch je jich ſe ßlepotu ſbił, a jich mudroſcźe póńdźeja ſa pßy a bojoſcź jich poczina łojicź, ſo jich kral ſwojbißnycź da. Ty tola hewak wſcho wěſch. Duż powěs mi rady, a pomha=li ta, a krydnu=li potom kórz pjenjes, woſmu jich ßebi jeniczku horſtku, a wſchitke te druhe ßu tebi.“

Poßměwk tej drjechuli po ſmorſkach pſcheje a wona poßleſy rjekny: „Ssobuželna cźi ſjewju. Boju pak ßo, ſo móżeſch lědma to pomhadło nadeńcź. Koſchlu wobleczcźe

khoreho krala, kajkuž je ſbožownik na ßebi pomět, do zyła ſbožowny cžlowjek!“ —

Wjeßely ßo tón pachoł ſkakajo do hrodu da. Jejdyrko tola, myßleſche ßebi, w ſkoku je wbohemu pomhane, ßnano hižo dźenßa. Sbožownych ludźi je tejko, ſo ſ nimi zyły ßwět kipi. Tola pěknje mam potajecź, kajkeje rady wěm, abo ßnadź druhi prjedy mje furnje a khwalba mje mißnje a horſchcźe pjenjes ßu fuk.

„Schto ßy tak ßměwkaty?“ kralowy naliwař pocža, „nam tu nikomu na ßměwki njeńdźe, hdyž po zyłym hrodźe ßo ſdychuje.“

„„Njejabzy budźe to hinak““, ßměwkaſche ßo pachoł, „„juſki póńdźeja naſajtra a rejwacź budźeja khromi. A ſchtó budźe najbóle ſkakacź? Nichtó tak jara, kaž kral! Pomoz je bliſko; wěm ju, nikomu pak ju njepowěm.““

Młodźeńzo wbohi, ty hiſchcźe ßo domaßał njejßy, kajkich paßlow ma łakaty ßwět. Pſcheklepanz tajki, naſhonjeńz nadwórſkich leſczow, kaž kralowſki naliwař je, — czi też najſadniſche tajawki ſwuklukacź wě, kryj ßo jemu kaž chzeſch, a měła-li wutroba dwaczecźi durczkow!

Pacholo wſawſchi do ßwojeje ſtwy, pſchipiwajzy mu jebatych winkow a rjeńko ſ nim cžinjo — wón jeho bórſy tajkeho mě, kajkehož chzyſche jeho měcź. Tón pachoł bě trochu wopojeny. Te ſchibałe winka! Wutroba póczńje ßo horicź a hłowiczka błudkojta bycź, dobry ßy zyłemu ßwětej, ſabywſchi Judaſchow měniſch, ſo je kóždy ſprawny kaž ty — a ſchtož tebi ſtróſbemu nihdy ſ jaſyka njemóhło hicź, to wina pjenkemu lohko ßo rjeknje.

Naſajtra ſ hrodowych tſěchow kawki kawkachu wſchě: „Koſchlu! Pytajcźe koſchlu! Tu ſbožownikowu koſchlu!“ —

Wot ſažneho ranja běhachu temu pacholu myßle. „Hdźe mi w bliſkoſczi prawje ſbožowni ßu, ſo njebych dołho pytał? Lap! tu koſchulku łapnu. Czim ſkerſcho ju ſměju, czim prjedy je pomhane kralej a mi! Nihdźe mi tola tak pod noßom njeje, dyžli pola tych knježich, kotſiž ßobu na hrodźe bydla a wokoło hrodu. Czi ſłoczani panojo, te rózojte panje, te kczějate paniczki: njeßedźi wſchitkón tón ludźik we ſbožu hacž do wuſchow? Schkoda jenož, ſo lěhaja do běłeho dnja, a njemózu ſtanywſchi duzy na liſchczenje hicz!“

Młodźatko czelaze ty! Roſtu czi brěſki na hołej ſkale a winowe kitki na ßuchim pjeńku? Njechamy pſchepytowacz, kak je hladał a žadał, czuchał a nuchał, praſchał a proßył, ſtupał a běhał, ſo móhł ßebi nohi wotběhacz.

Podarmo, podarmo, hólczko! Saßo rychliſchi ſtajeſche ſtopy, jako by ſhonił, ſo mnohota druhich pytarjow runje kaž wón ſa tej pytanku jěſdźi. Zyłe měſto ßo ſpłóſchi, dokelž wo niczim ßo njenapraſchowachu hacž wo tym, hdźe ßu ſbožownizy, pſched kotrymiž njeſboże czěka.

Podarmo, podarmo pak!

Ani židźani knjeza, kotſiž ßo w ſłotych rjeczaſkach hordźa a jěſdźa we woknatych woſach, ani do ßomota draſczeni kupzy, kiž hriwny na kórzy měrja, ani te debjene panje, kotrymž ßměwanki na liczkach hraja — nihdźe nichtó njebě, kiž by ßo tajkeje koſchle pokhwalicz měł.

Hdyž pak bě w tych ſłotojtych rjadach, kiž koſchle wot czeńkeho hamana noſcha, wſchitka pytańza podarmo, jako by na wóſtach mjedawki pytał, ßo pytarjo walachu won na wßy.

„Hdyž w měſtach a na hrodach njeje, to pytajmy tam, hdźež maja koſchle wot paczoßa ſchite.“

SLUB Wir führen Wissen. http://digital.slub-dresden.de/id477065155/69 Serbski institut Sorbisches Institut

Ale tež tudy žadyn bohaczk, kiž ſ hriwnami jako ſ pluwami broji, — a nawożeń žadyn, kotryž ßo na żeńtwach wupina, jako by kralej Prahu wotkupicź móhł, — a naduwak žadyn, kotryž ßo proſczi, jako by jemu pan hunczata paßł, — a dobromĕwz žadyn, kotryž ßo ßmĕje, jako by jemu horjo naſdala ſ pucza khwatako: žadyn njebĕ w tej ſbożownej koſchli!

Tu a tam w Serbach bydla Knjeſezy abo Kralezy; ale tón muž je ſ mjenom Knjes abo Kral, žadyn knjes njeje, a wjele mjenje je hiſchcze kral a žadyn ßo ani ßam ſbożownik njemjenuje. Tuž wſcho to pytanje podarmo woſta — a khoroba dajeſche pſchezo hiſchcze teho bĕdneho krala. —

Na rjanej hórzy je ſchĕroka lipa. Tam wonjeſche kaž ſ kczeniczkow mĕd a ſchkowroncze ſpĕwki dachu ßo wyſche njeje ßłyſchecź. Tež ſynczachu mjedowe babki, ſe kczeniczkow zydźo a ßrĕbajo wonjatu włohu. Pod njej pak ßedźeſchtaj knjeſaj.

„Mjerſaze khodźenje to“, pocza tón młódſchi, „hipamoj pſche wſchĕ holanſke pĕſki, a podarmo je wſchitko. Najebacź tola tu jĕdlowu koſchlu! Ja mam teho napraſchowanja doſcź, hdźežkuli ßo po hußlach wjercza, abo ßo žadyn ſeleny pachoł na hońtwu njeße abo hdźež žana hußarka ſ twaro-howej pomaſku ßedźi.“

„„Poßłuchaj dźĕ““, praji tón ſtarſchi, „„njeklinczi wjeßeła pĕßeń? To klinczi ſ wjeßełeje wutroby. Mi ßo tak dźije, jako by runje tudy tón ſbożownik na bliſku był.““

Pod hórku bĕſche we runinje wowzam ſelena paſtwa, a wołmojte ſtadleſchko khodźeſche po njej ſ klinkotom. Po boku bĕſche pak brĕſowy hajk, a na kromje w khłódku

pod brěſyczku ßedźeſche wowczeŕ, piſkajo na piſchczel wjeßele rejki, a ſpěwajo radoſny ſpěwk:

„S kralemi ßo njeměnjam —
Juhihu ßej ſawyſkam.
Hdźe je pan, kiž ma tak ſboża — —“

Te ßłowa ſroſymicź a k temu ſpěwarjej ſlecźicź — ſta ßo na jene dobo.

„Ty ßy woprawdźe ſbožownik, tón pytany ſbožowny?“ ſwołaſchtaj na njeho ſ jeneho erta.

„„Cžohodla njedyrbjał bycź?““ poßměwkny ßo wón.

„Je twoje ſboże zyłe a połne?“

„„Woprawdźe haj! Pſchecźo dha niz?““

„Dha namaj koſchlu, kotruž maſch na cźěle, pſchedaj. Žadaj ßebi ſa nju, ſchtož chzeſch!“

„„Njebudu to, jejdyrko tola!““

„Njebudź jeno dźiwny! Wſmi te ſłote! Sa te nakupiſch koſchli nimale wowczeŕnju połnu.“

„„Njebudu to, jakož ßym prajił.““

„Njechaſch-li, dha dyrbiſch. Se ſłym ju namaj daſch, hdyž po dobrom nochzeſch!“

„„Dźiwnikaj wój! Chzetaj ſbožownikowu koſchlu? Bity a do jaſtwa wjerhnjeny, bych-li potom ſbožownik był?““

„K cźomu ſapjeraſch ßo, a njechaſch jeje ßo ßlez? A byrnjež płatana była, a ſa wjele cźaßow žaneje wody njewidźała — to wſchak ßo haniby njebój — rucże ju daj!“

„„Ssym hižo rjekł, cźeſcźenaj knjeſaj, to wamaj nikak njeńdźe.““

„Pſchecźo njemóhło hicź, hdyž ßadźamoj tejko, ſa worſchtu koſchlow?“

„„Nadobnaj knjesaj, prajicź ßej dajtaj. Koschle wschak žaneje nimam. Poměł ßym dwě. Je pak po nimaj nětko. Hlej, jenu ßym proscherjej, staremu wojakej dał. Jara husasche ßo, tón wbohi, sa schipkom ßedźo. Tehodla spalich jeho koschlu a moju na njeho tyknych. A druhu wóndano zyganzy dach, kiž nimo dźěsche, mějo na ruzy symu mrějate małke, wbohe nahe njebožatko! Nětko ßym bjes koschle. Měnitaj pak, so to sbožu schto wadźi? Niczo mi njeje, a njekoschlak runje tak sradowny ßym, jako bych kopizu koschli s běłeje židy měł.““

Knjesomaj wutroba spadźe. Po zyłym kraju jeniczki sbožownik, a tutón bjes koschle khodźi, a nima ani jeniczkeje! —

Ale schto bu nětko s tym khorym kralom?

Kralej bu po czaßu lěpje; skrucźeny bu, so běsche saßo tón wuskoczny jeleń, kajkiž bě prjedy był.

Ale praschecźe ßo, kak je ßo to stało. Sa kajkim ßrědkom ßu pschischli, a schtó je to wukasmo dał? Schtó je tón wukasowar był, njewěm. Ale kajke to wukasmo bě, to mózu prajicź. Wono rěkasche tak: „Najbóle, knježe, wam wobusa wadźi. Tehodla pod nohi s njej! Potom ßu wam te ßłódke a tuczne hoscźiny jěd. Ssuchi khlěb, takle wo tydźeń stary, w kropje muka a wjercźeny ßydk njech je wam jědź a psche picźe studnjaza woda! Kubłanje tajke, kaž robocźan ma — jeno kulschiza niz a bibaski niz — to waß ruczischo wustrowi a skhmani hacž kucharjow jědźe a winoskicźerjow pitki.“

Najprjedy ßo teho njechasche kralej. Tola pak swukny a hladajo naby lizy cźerwjenej. A njeje-li semrěł, je hischcźe žiwy do dźenßnischeho dnja!

VII. Tři pjerščenje.

S Beverſtedta w Hanoverſkim kraju pißaſche ßo 1883 we wſchelakich nowinach: „Wjele lět hižo běſche tudy w lěßu wulke rapacže hnězdo dźiwanje ſbudźało. Wjele ras běchu je ſwuběracź chzyli. Ale dokelž běſche na wjerſchku jara wyßokeho buka, kotryž je hładkeje ſkory, a po niſku hałoſow nima, ßo nikomu njeradźi, ſo by je doleſt. Wóndano ßo pak tola dwěmaj mužomaj radźi. A ſchto tam widźeſchtaj? Tſi młode rapaki cžepjachu tu, a ſ boka nich leżeſchtaj ſłotaj pjerſchczenjej, kajkež njewjeſty noſcha, někotre nožowe brjenki a dybſacžny nóž. Wſchitko to woßebje na boku. To je nowe pokaſmo na to, ſo rapaki bjeru a do hnězda noſcha, ſchtož ma ßwěcźaty nahlad.“

Rapak ßłuſcha do wrónow. Pola naß je ſ rědka, dokelž je tu wjele wjele ludźi; jemu lubi ßo we wyßokich ſchtomach a murjach, pódla rěkow a hatow.

Dokelž je mudry, jeho rad kludźa a do domu ſwucža. Lóžko wuknje podrožnjecź, ſo bórſy ßłowa a hrónczka po ludźoch rěczi. Dawaſch=li ßebi ſ nim prózy, njetraje dołho, ſo wě, ſchto jemu chzeſch. Wón pſchińdźe, hdyž jeho wołaſch, a ſtupa po dworje ſa tobu. To ſtarym a młodym wjeßele dawa, a tehodla ßo ſ nim helcža. Tola pſchi wſchěm ſkludźenju woſtanje paduſchny rawß, bjerje wſchě ßwěcźate wězy a khowa je na bok.

I. Kralowy pjerščeń.

Syma pſchińdźe na Pólſku a pſcheſtrě na nju běły rub. W ßněhojtych lěßach hanjachu wjelki, a do wßow lětachu ſknadźe a wróny, pytajo ßebi khudeje pizy. Na ſchědźiwe woknjeſchka dźěcźata dychachu, ſo bychu na pucź

won pohladacź móhłe. We jenej wjeſzy bliſko Warſchawy, hłowneho měſta, běchu też dźěczata pſchi wokuje, ſ cźopłym wodychom ſchědźiſnu tajo a kukajo won a wołajo: „Jakubko! Jakubko, pój!“

Jakubk to běſche jich žadany hóſcź, kiž kóždźiczku ſymu k nim pſchińdźe. Tónle hóſcź pak bě jim ſnaty rapak. Hižo nanowy dźěd bě jeho ſkludźił a do domu ſwucził, pſches ſymu žiwił a w naléczu ſaßo do lěßa puſchcził. To ſkocźatko běſche tak pſchitulne woſtało, ſo ßo kóždeje naſymy ſaßo k nim wróczi, hdyž ßo ßněha na hona nańdźe a wonka zyroba ßo ſhubi.

A hlej, też nětko tu bě, a pocža wo wokno dypacź.

„Nanko a maczi!“ wołachu ſ wjeßelom dźěczi, „Jakubk tu je. Nanko, puſchcź jeho nuts!“

„„Dha pój nuts, ty towaŕſchko ſtary!““ wotmolwi nan a puſchczi teho dypaka dó jſtwy. Wón na ſemju ſkaknywſchi ſwoła: rap! rap! rap! Sſtródku daj! rap!

Kak witachu jeho tu hólczata, jako lubeho wujka, a majkachu jeho. Wón ſtupaſche pó jſtwje, a potom najwjetſchemu hólczkej na ramjo ſkocźiwſchi hladaſche wokoło ßo.

„Haj hladaj, hladaj!“ ſapocža nan. „Tu je wſcho hinak hacž prjedy. Dobre dny, te ßu nam ſ poßleńzu won, a bórſy ſa nimi wucźěrja naß cźi kamjeńtni ludźo. Bóh wě, ſchtó tu ſa nami budźe, a hacž tebi potom žaneje drjebjeńczki dadźa. Doniž pak hiſchcźe tu ßmy a woßuſchka mamy, damy też tebi rad ßródku!“ Wón to rěczeſche ſ płaczom a też tej macźeri kapachu ßylſy.

Pſcheczo ha ſhroni tón mužik tak ſrudźiwu rěcž? Cźi wboſy běchu we tyſchatym horju. Wjele wſchak ženje njeběchu měli. Sſnadna jich žiwnoſtka bě, a běchu hiſchcźe

nĕkotre ſczíczka wot dawna dołżni. Tola bĕ pola tutych Dobrikez ludźi domjaze ſboże. Dobrik a jeho mandźelſka bĕſchtaj pobożnej duſchi, a mĕjeſchtaj dźĕłałej ruzy a ſlutneho ducha, a jeju modlitwa: „Naſch wſchĕdny khlĕb daj nam dźenßa“ njebĕ ženje podarmo do njebjeß ſtpiła. Ale wuſbytkowacź ſchto hódno abo dorunacź dółh, to njebĕſche móżno. Hdyż bĕchu panowe dawki a dawki ſa krala date, ſby jeno tak wjele, ſo mĕjachu ßo najĕſcź a ßo nuſneje draſczíczki woblez. Ale ſpokojna myßl, a domjazy mĕr, a nabożny duch: to bĕ k jich ſbożu bożeje wobrady doſcź. Woni pak dyrbjachu hiſchcźe tež pſches horjo hicź, ſo by jich wĕra a ßwĕra kaž ſkoto we wóhnju ſpytana była.

W krótkom ßo na nich jene njeſboże po druhim dóńdźe. Ssyno jim ſ deſchczom we kopjenach ſhni; žito jim krupy do ſemje ſbichu, a najlĕpſchej kruwje, požitnej dójzy, ßo ſ czelenjom wopaki ſta, ſo ßo jim wali. Nĕtko pſchińdźechu dawki. Ale ſchto dawaſch, je-li czi bróżniczka próſna, kaž wubrane hnĕſdo?

Wbopi Dobrik, ſ kotreje ſtrony chzyſche te pjenjeſy bracź? Wón da kruch pola na pſchedań; ale ſchtó khudźinkam, hdyż ßu we pſchedańſkej nuſy, ſchto hódneho pjenjeſa ßadźa? Wón dyrbjeſche ſajimacź; ale ſchtó jemu požczi? Ssußodźo bĕchu wſchak wſchitzy we podobnej nuſy. Jeniczki człowjek bĕ wo wßy, kotryż mĕjeſche pjenjeſy na požczonk ležo, mjenujzy korczmař, a tón bĕſche Żid, lichowny żid, kiż hinak njepožczowaſche, khiba na bjesbóżnu dań. Dobrikej njebĕſche ženje mjedowy byk, pſchetoż tón žadyn mokry bratr njebĕ, kiż by tež poßlenje pazki do korczmy noßył.

Wón drje jemu po dołhim huſanju požczi, ale ſa ſchibjeńczmu dań a pſchi ßebi myßlo: Czakaj, ty dobra

Dobrikez duſchka! Ty ßy mje najdlěje hněwak. Twoja wězka budźe mi, a tebje wukałam ſe wßy.

Pſchichodne nalěczo Dobrik ſ tej nadźěju pocža, ſo ſ božej pomozu polěpſchki pſchińdu. Ale ta cźicha nadźěja njedozpi wjeßełeho kónza. Jěry a mokry cžaß pſchinjeße njeróſt, a běſche loni ſlě było, bě lětßa hiſchcże hórje. Hdyž na ſymu dźěſche, honjeſche lichownik Žid požczonki domoj.

Dobrik na božedla proſcheſche: „Smil ßo a wocžakni, hacž nalěczo budźe. Ja widźu, ſo dyrbju žiwnoſtku pſchedacź, a to ßo w nalěczu hódniſcho cžini. Schtóha mi nětkole pſched ßamej ſymu ſchto ßadźi?“ — Ale proſch lichownika, proſch, woßebje je=li wón Žid. Skerje ßo wjelk jehnjeczu na=proßycź da, hacž Židowy duch, hdyž tebi ſa móſchnju łaka, jako ſły duch ſa khudej duſchu. Abo njewěſcże, ſo je někotry=žkuli burik tež w Serbach podobne ſhonił?

Sajtra pſchicžercha ßo tón maſany Žid do Dobrikez dwórcžka, niz pak ßamlutki, ale wot knjejſtwa dweju ßłužob=nikow wjedźo. Taj ſebraſchtaj poßlenju kruwiczku ſ hródźe, drjewo k tepjenju ſ kólnje a poßleſchka ſ łožow.

Dobrikez płakaſchtaj cźicho; jich dźěcźata wrěſchcźachu hórko, ale tón nahramnik hroſy: „Njekrydnu=li ſa tydźeń wſcho hacž do poßlednjeho pjenježka, cźe do dźěry cźißnu, a moje je wſchitko, kajkež tu ſteji a leži. Žona njech mjes tym naſchije proſcheŕſkich měchow, ſo móže ſ dźěcźimi po proſcheń hicź!“ —

Nětkole wěſcże, pſchecžo Dobrik tak ſkoržizy rěcžeſche, hdyž ßo tón Jakubk do jich puſteho bydleńczka wróczi, hlej dopołdnja tuteho dnja bě jich tón lichownik wucźaſak.

Dźěczi wſchak ſkerje, ſabywſchi horja, wſcho na lózke bjeru. Tehodla mějachu ſ Jakubkom hraju a tykachu jemu

khlěbowe kuſki. Ale wón njechaſche dypnycź a hladaſche na wſchěch, jako by chzył rjez: Schto dha wam je, a pſcheczo je ſtwiczka tak puſta a ſymna?

Po khwilzy k woknjeſchku ſlecźiwſchi, pocža do ſchkleńzy dypacź, jako by na preczki chzył.

Nan jeho puſchczi a rapajo leczeſche ſrudny ptak wotſal, a ſa nim hladachu wóczka ſrudźenych dźěczi.

„Jemu ßo lubiło njeje“, ſkorżachu ßebi, „wón bě wſchón ſrudny a njechaſche jěſcź. Ně, jemu ßo wěſcże lubiło njeje. Bóh wě, hacž hdy ſaßo pſchińdże!“

„„Haj, moji lubi!““ ſaſkorži nan, „„tak hubjeni ßmy, ſo ßamo rapak ſ teho hubjenſtwa cźěka. S nami je kónz, jeli ſo Bóh luby knjes bórſy pomozy njeda. Żana wutroba njeje, kiž ßo nad nami ßmili, khiba Bóh ßam. Proſchmy, haj proſchmy! Bóh je naſch jeniczki ßmilnik. Panywſchi dele modlcże ßo ſo mnu!““

A ſ najhłubſcheje wutroby modlachu ßo wſchitzy ſ nim, ſo by jich Bóh ſ hubjenſtwa wutorhnył.

* *

Nózny rub kryjeſche ſemju, a wo wßy bě cźma. Jeno w korczmje hiſchcże ßwěczeſche žid, a każeſche nóznym ßrěbakam cźěło a duſchu.

Wo wßy drje ſpachu, ale taj wbohaj na ßłanju Dobrikez cźlowjekaj niz.

Mjelczo lubeho muża ßrěbaſche wona ßylſy do ßebje nuts, a mjelczo lubeje żony puſchczeſche wón ſdychi na ſdychi.

„Ach nano“, pocža ji po khwili tón płaczliwy ert, „ja ßłyſchu, ſo njeſpiſch. Bożedla ſměruj ßo tola. Hewak hiſchcże nam ſkhoriſch. Bóh naß tola njeje ſaſtorcził. Wón wě nam pomhacź a wěſcże nam wupomha. To jeniczke mje

ſtara, ſchto potom, hdyž tebje tón ſchkraholczi korczmař do dźěry czišnje. Džimy radſcho rano ſtanywſchi do ßwěta won, a byrnje tež woprědka po proſcheń było. Ssnano nam Bóh druhdźe pomozy da. Jeno ſo ßy ty ſ nami. Bjes tebje bych dyrbjała ſ dźěczimi wuhnata ſańcź."

„„Ach luba ſczerpliwa duſcha"", pſchipraji wón, „„tež ja bjes waß njemóžu bycź. Jutſje hiſchcźe k poßlenjemu ſpytam, hacž temu židej tu lodowu wutrobu ſhrěju. A widźu=li, ſo je to podarmo, dha czahnu bożemje ſ wami, kaž prajiſch, do ßwěta won. Ale niz wodnjo, ſo njeby naß nichtó widźał. Nětko pak we Božim mjenje wußń. Ja chzu tež hladacź, ſo ſdrěmnu.""

Naſajtra bě wſchitko proſchenje runje tak podarmo, jako hdy prjedy. Skerſcho budźiſche Dobrik ſ lodoweje ſchkruty płomjeſchka wumjatk, dyžli w tej židowej wutrobje ſchkriczku ßmilnoſcźe ſahoricź móhł.

„Haj moja Hana", wón ſ blědymaj hubomaj dźeſche, ßo wrócźiwſchi domoj, „haj ja widźu ſo hinak njemóže bycź. Nochzu=li do jaſtwa pſchińcź, dha dyrbimy hicź. Tón ßurowy człowjek ſawoła ſa mnu, hacž hiſchcźe ſa waß te proſcherſke měſchki hotowe njejßu. — Bóh jemu wodaj hrěch, ſo njepſchińdźe jónu na jeho dźěczi. A nam, nam pomhaj tež njebjeſki wótz!"

Jako ßo k wjecźoru ſbliži, běchu jich khuduſchke draby do brěmjeſchkow ſwjaſane. Hdyž ßo ßłónzo na holu ſniži a twarjenja ſ cźerwjenej ßwětlinu poſłocźi, dźeſche nan: „Dha chzemy ßo bożemje we wótzowſkim domje poßleni krócź po=modlicź. A ſtyknywſchi ruzy modlachu ßo modlitwu, w kotrejž ßwój pucź a ſrudobu ſhromadnje Bohu poruczichu.

A jako běchu w poßlednich ßłowach tuteje modlitwy, ßo khětro wo wokno ſaklapny.

Kaž hnute też wſchitkich wutroby běchu, ſleczichu tola tym dźěczatam ſerniczki k woknu. Ale ta ſchědźiwa ſchkleńza wuhladacź njeda, ſchto je.

A ſ nowa ßo wótſiſcho kłapny. Nan ſtanywſchi wotewri wokno, a hlejcźe, tón rapak běſche ßo wrócził a ſkocźi runy pucź do jſtwy.

„Schto dha wón ma! Schto wón ma!“ poczachu ſ dobom te hólczata wołacź, ſabywſchi nutrnych myßli, „hlejcźe wſchak, kak ßo to błyſchczi! Nanko a maczi, ſchto to je?“ Tón ptak pak, błyſkatu wězku lubemu pſchecźelej do ruki dawſchi, na blido ſleczi a wołaſche wótſje: Rap! Rap!

Woni, ſabywſchi jeho, napinachu wocźi jeniczko na to, ſchtoż bě wón pſchinjeßł. Wſchón pſchewſaty ſtejeſche Dobrik, njewědźo, kak jemu je.

Wón dźerżeſche w porſtach woßebny pjerſchczeń, ßwěcźatych dejmantow połny, a ſ woknjeſchkom, kotreż hiſchcźe ſawrjene njebě, dó jſtwy hladate ßłónzo ſbudźi w tych kraßnych dejmantach njebjeſke ſchkrě.

Jako żórleſchzy buſchtej ſatorhnjenemu Dobrikej wocźi, a żaneho ßłowczka njemóżo rjez, wobja wón macźeŕ płakajo wokoło ſchije.

„Dha njepłakaj tola, njepłakaj, nanko“, proſchachu dźěczi, „ſchto czi je?“

Po khwili dźeſche wón khutny: „„Tu widźimy ſ hołymaj wocźomaj pomoz wot Boha. Saczińcźe wokno! Wotſal njepóńdźemy, dźenßa niz. Tón pjerſchczeń je jara drohi, móże bycź, płaczi drje wjele ſtow. Schtóż je jón ſhubił, da wěſcźe wulke myto temu, kiż jemu jón ſaßo pſchinjeße.““

„Ale najlubſchi nanko“, prajachu dźěczi, „wſchak je tón pjerſchczeń nam daty. Tak dźě je naſch! A hdyż jón

w měſcze ſa wjele pſchedaſch, ſmějemy ſaßo poßleſchka, drjewo a ſkót.“

Wón wotmołwi jim: „„Tón Jakubk je pakoſtny ptak. Mózemy prajicz, ſo wón njeje tu drohu wěz nikomu wſak? Tón pjerſchczeń dyrbi ſaßo tam pſchińcz, hdzež je hdy byk. A wěſcze ta ruka, ſ kotrejež je, khětro ſa to do móſchnje maßnje, hdyž ſaßo to ſkote drohuſchko krydnje.““

„Haj, moje dźěczi“, pſchiſtaji macz, „Bóh widzi, kajke horjo naß do ſemje tula. Ale ſ tym kranjenym ſkotom njedyrbi nam pomhane bycz. Wón wſchak ma wſchelake pucze, a móże tež rapaki na pomoz ßłacz. Tola pakoſtneje pomozy ßo pſchimacz njechamy.“

Hiſchcze dopraji nan: „„Jutſje na ßwitanju hižo k naſchemu knjeſej duchownemu pójdu; tón njech mi radzi, ſchto mam ſapoczecz! — Nětko, maczi, nam ſatep! Stawy ßu pſchi wſchěm tym wjeßelu proſte. Khropa nam ſwar a nadrjeb nam do njeho khlěba!““ To prajiwſchi wottorže pjezowu ławu a rosbi ju na drobne kruchi, ſo by maczerzy tola něſchto k tepjenju dał.

Tón czorny pjerach pak rapaſche po blidze khodzo, a ſchěrjeſche kſchidła a ſběhaſche pyſk, jako chzył prajicz: Hladajcze na mnje! Schto ßym ja wulkeho ſczinił! Kajki ßym khwalobny! —

Mało pſcheßłapjeny njeby tón duchowny knjes, jako bě ſ Dobrikoweho erta wſchitko ſhonił. Hiſchcze bóle ßo dziwaſche, hdyž pjerſchczeń do ruki wſa.

„Schto je mi to?“ rjekny wón ſ khwatatym hłoßom, „tu dźě je ſnamjo kralowſkeje króny, a tule mjeno Stanisław ſteji. Tón pjerſchczeń je naſcheho kralowy. Tajkeho žadyn wjerch ſ zykeho ßwěta na porſcze nima! Dziwnje już

wuschomaj klinczi, schtož ßy mi powědak, ale k wěrje podobne je a móže cže se wscheho bědnistwa wuwjescz. Runu czaru pójědu k mikemu kralej a wosjewju wschitko. Ty pak ßo najěs tu prjedy, a potom dźi s Bohom, a wocžakaj dźeń abo dwaj. Temu korczmarjej pak praj, jeliso ßo tebje někak wjaz dótknje, dyrbi do wyßokeje njehnady panycz!"

A hlejcze! Nasajtra pschijědźe rjany kralowski kryty wós do wßy, se schtyrimi konimi. Nutska ßedźesche kralowy marschal a pschi nim tón duchowny knjes.

Kajka to hladańza, jako tón pohoncž na rózk piskajo pola Dobrikez pusteho khěžatka sasta! Dźěczi a staruschke babki, zyła wjeß ßo tam do kule sběža, wuwalejo wocži, schto to je.

Taj knjesaj dyrbjeschtaj Dobrika pschiwjescz, a Jakubka tež, tak bě kral Stanißław pschikasnju dak.

Kajka tym khudym dźěczatam radoscz, so tajkile pyschny wós nana a Jakubka wjese! Hinak pak běsche temu nanej. Jeho bě nimale satrach, so runy pucz psched krala dźe.

Ty ßnano prajisch: „Kak móhło mje satrach bycz, hdy bych s kralom schto powědacz měł? Kral wschak tež niczo njeje, hacž czlowjek, runje kaž ja!"

Mój luby, to ßo czi lózko s jasyka ßunje. Ale jeno spytaj, a poßłuchaj derje, kak tebi wutroba puka, hdyž psched njeho dźesch.

Dobrik ßo tymaj knjesomaj se sprawnej wutrobu wusna, kak jemu je. Wonaj pak czinjeschtaj jemu wutrobu ßylnu, a tón marschal lubje powědasche, kajke je mikostny kral na tym podawku wjeßele měł.

Jako běchu do hrodu horje, powita kral teho skhileneho Dobrika s luboßnym ßłowom a s pschecželnej ruku. Wón bě knjes jara dobreje dusche, a najkhudschi roboczan bě jemu lubje witany muž, běsche-li czestny a duschny. Struchliwy

Dobrik, bórſy pytnywſchi, ſo wyßoki wjerch ſ luboſnym wobliczom hlada a rěczi, doby khroblischu myßl, a jeho potajny dyrkot we nutrinach ſczichny.

Jako jemu tón miłoſczíwy kral ſkaſa, ſo by powědał, kak je ßo mělo, wupowěda wón wſchitko hacz na najdrobniſche. K temu pſchiłożowachu někotſi pſchidwórſzy knjeza, ſo ßo derje na to dopomnicz wědza, kak je wóndano woprawdze tajki czorny ptak pſched hrodom lětał.

A kral ßo dopomni, ſo je tehdy te wokna popołdnju ſwotewricz dał, hdyz je ßo potom tón pjerſchczeń ſ wjeczora pominył był.

„Spytajmy ras“, tuz Stanißław rjekny, „ſpytajmy jónu, ſchto tón czorny pakoſtnik póczinje. Tón pjerſchczeń na woknowe blidko położu. Dobrik ſ Jakubkom woſtanje tu. My pak potajmy ßo, a kukajmy na njeho wot ſady.“ A hlej! Tón pjerach tapaſche wo jſtwje, kaz po měſcze hordaczk, a ſběhaſche pyſk, kaz knjejſka hordula nóß, a mikaſche leſtnje, jako by ßo pſchi ßebi ßmjał. Wón njerapny ßłowczka; fuk! na blidku bu, to pjerſchczeń do pyſka wſa a pſchecželej Dobrikej do ruki da. —

Schto pak nětko dale? Kajki kralowſki dzak ßo temu wbohemu ſprawnikej ſta?

Na to ßo wjeßeła wotmołwa dawa. S tej wißatej khałupu, kotraz bě widzała telko zarobnych ßylſow, kotraz bě ßłyſchała telko rudziwych ſdychow, bě ſa lěto kónz! Na jeje měſtnje ſtejeſche nowy a rjany dom! A w bróżni leżachu wyßoke worſchty, a w hródzi ſtejachu hładke ßwěczate krowki. A Dobrikez ludzo? Czi ſpěwachu lubemu Bohu khwalbu a dzak, a woſtachu tez, haczrunje nětk wulzy widzeni wo wßy, pěkna a ponižna ßwójba. Zadyn ſwutleny khudzinka

pak njeńdźeſche wot nich, kiž njeby ßo pola nich najědł, a k temu tež něſchto we brěmjeſchku njeßł.

A tón paduſchny Jakubk? Hiſchcźe hdyž běſchtaj Dobrikez macźeŕ a nan hižo dawno wowka a dźěd, dypaſche ßo wón kóždu naſymu do wokna k nim. A jim bě to pſchezo wjeßeły dźeń!

II. Biskopowy pjerſćeń.

W měſcźe Merſeburgu, k wjecžoru wot Lipſka leżazym, ſtejitej dwě wulkotnej twarjeni. To jene je „dom", mjenujzy Boži dom, ſtaroßławjena zyrkej, to druhe woßebny ßydom-tórmaty hród, něhduſche biſkopſke bydło. Dźiwno ßo ſda, ſo je tu a tam wopon a we nim ſpodźiwne ſnamjo: rapak ſ wobeju woponow hlada, kotryž ma pjerſchcźeń we pyſku, a nad hłowu ſtej ruzy, k njebjeßam ſběhnjenej. Wobhladaj ßebi tón hrodowy dwór! Widźiſch tamle tu lěßyzu, wulku klětku? Poſtupmoj bliže! Widźiſch teho wulkeho rapaka we njej? Kak tu ſrudny ßamotnik ßedźi, kak mutny pſches ſtołpiczki ßwojeho jaſtwa na naju hlada, kak hiba žarowny krk a woła wutke raprap! Njejßy hiſchcźe ženje powědacź ßłyſchał, ſchto to na ßebi ma? Ty by to rad nawědźecź chzył. Tuž daj ßebi tu powěſtku lubicź.

Schtož chzu cźi powědacź, je ßo hižo dawno pſched tſjomi ſtami lět ſtało w cžaßu biſkopa Thilo von Trotha. Tón bě rodźeny ſemjan a runjež biſkop, dha tola ßwětnemu hołkej nakhileny knjes. Wón běſche nahły a lóžko ſnjemdriwy muž. Niczeja pycha njeje, na kóždy paſdźerk ßo hněwacź, a kóždeho próſchka dla ſporchnycź. Najmjenje ßo pak tajkele nje-waſchnje ſa duchowneho knjeſa hodźi. Kak chze wón ſ prědarjom bycź a druhich na cźichu myßl a na miłe waſchnja nucźicź?

Jónu běſche biſkop na hońtwje pobył, tſělił a ſkojił pak niczeho njebě. Wobuſy połny pſchijěcha na konju domoj. Tu czakaſche na njeho ßłużobnik Jan, ſchědźiwy ſtarik. Tón bě jemu hižo wjele lět ßłużił, nimale na połſta lět, haj hižo jako bě hiſchcze w nanowym hrodźe drobny pachołk. Nětko bě ſtuleny, ale pſchi mozach hiſchcze kaž wißelny ſdónk, a měješche jeno tu ßłużbiczku czinicz, ſo by teho knjeſa draſcził a ßłěkał a na hrodźe wo jſtwach na porjad hladał. Pſche wſcho wyßoko ſtejeſche jemu tón knjes, haj ßamo pſches krala.

Byrnjež jeho wutrobje wokſchewne njebyło, ſo bě luby knjes biſkop na waſchnjach dale a bóle poßwětny dyžli duchowny knjes, woſta jemu tola pſchitulny, noſcheſche czichi wſchelakore borki, a njeby ßo hinak do łoža lěhał, hacž ſo by tež ßobu ſa knjeſa ſdychnył. —

Thilo do najſtwy ſtupiwſchi na ßwěrneho ſtarza tajke wobliczo ſwjertny, jako by borkawu pózrěł, prajeſche Janowemu ſtrowjenju lědma dźak a hońtwarſku draſtu ßam ſe ßebje ſmjeta.

Khmurny ßo do wokna ſtupi, kotrež bě rano wotewricz kaſał, a wjerhny woko na woknowe blidko. Tu ſtejeſche jeho debjenſki kaſchczik, kotryž běſche ſa ßwěczate słota, woßebje pak ſa rjany a drohi pjerſchczeń. Wotamknył bě jón Thilo rano ßam ſe ßwojej ruku a bě rańſchemu ßłónczku do njeho błyſkotacz dał, a bě te kraßnotki bjes wěczka woſtajił, khwatajzy dele, jako bě ßłyſchał, ſo ßedłany kóń na dworje rjehotacz poczina.

Nětko maßny ſa tym pjerſchczenjom, ſo by ßebi jón tyknył. Njenamaßnywſchi jón, pohladny do kaſchczika, a — pjerſchczeń tu njebě!

Hněw jemu czerwjeny mjes wocži ſleczi. Sſo do ſtareho ßłużobnika dawſchi, pocza herakacz. Jako tón ſtruchliwy pytny, ſchto knjeſej nahłe hněwanje ſpyri, ſblědny na ßmjercz

a pocza jakotacz, njemóžo ani jaßneho ßłowa rjez, pschetož jasyk bu ströżelow prosty kaž kóscz.

„Paduschе nikajki!“ krjekasche sakhadźeŕ na njeho, „stary rubježny djaßo! Hdźe masch tón pjerschczeń? Na ras jón daj! Žana człowjecza stopa tu do najstwy njeßmě, jeniczko ty. Ty masch tón pjerschczeń!“

Na tajke poroki puschczi ßo częstnemu ßłužobnikej ströżeny jasyk. Kschiwda, kotraž ßo sta, a cżiste ßwědomje storkaschtej Janej khrobłe ßłowa psches ert. A jako by ßucheje prucżiny do wohnja cżißnył, sczini wón woheń hórschi.

„Schto, ty saßakłe drjechmo! Ty chzesch ßo hischcże sapjeracz? Wobě nosy masch dawno na kromje rowa — a hischcże prějesch? Dyrbju cże katowacz dacz? Cżwilerjo hižo budża cże wucżicz, kak ßo paduschi na spowjedź nusuja!“

Stykнywschi dyrkatej ruzy a kleczo proschesche Jan: „„Hnadny mój knjeże, bożedla wěŕcże mi tola. Tón pjerschczeń, schto by mi chzył? Ja jeho nimam a wohladał njejßym, a wo nim niczoho njewěm. Nihdy to hinak, hacž cżert je s nim wujěł. A byrnje mje żiweho drěli, tola njemóžu rjez, kak ßo to ma. Bóh je mi ßwědk. A swarnuj mje Bóh, so njebych na ßebje łhał.““

Skerje pak by kamjenjej nutriny hnuł, dyžli jow wutrobu ßapatemu hněwßej.

Sabywschi, kak je jemu wbohi schědźiwz tejko lět ßłużił a nihdy ani scherpatki pschekschiwił njeje, da jeho do jastwa na rjeczas. — —

Tón njesbožowny je potom we dracżowych cżwilach s tschepotom sełhał, so je tola tón pjerschczeń wot cżerta ßlepjeny wsał, runjež wědźesche, so ßebje s tej łžu do ßmjercże storcży. — —

Ty ßnano prajiſch: Ja ßo na nihdy žaneje winy wuſnawacź njechał, bych-li woprawdźe bjes winy był! Najlubſchi mój, tak je někotryžkuli myßlił. Ale hdyž je jich dracžowy wotroczk katowacź počał — rospomń to derje! — drjewjane ſchpaki a želeſne klinczki ſa nochcźe bił, ſtawy ſe ſhibadłow łamał a torhał, želeſny ſtupjeń žehliwy na nohi tykał, potom ßu k wſchemu tym trapjerjam ſtali, cžohožkuli cźi chzychu, runjež běchu wboſy na wſchěm tym bjes winy, ſo jeno by tale a wſchelaka druha trapjeńza ſaſtała.

Hłowu wotbycź je ßnadniſcha wěz, dyžli tajkule dracžinu cźerpicź.

Wěſo je někotryžkuli ßo naſajtra rocźił, ſo nihdy to ſawinował njeje, k cžemuž je ſtał, a ſo je ßo jeniczko ſtyſkneje cžwile dla wuſnał, ſchtož ßu cźi cžwilerjo chzyli wuſnate měcź. Tola podarmo běchu potom wſchě te krucźate rocźenja. Jim ßo praji: „Cžertowy duch je ſaßo do tebje ſajěł. Cžakaj, djabołſki prějerjo, chze ßo cźi ſ nowa do dracžowſkich rukow?“

Saßo ta žałoſtna cžwila, a ſaßo to njewěrne wuſnacźe winy. Tak ſta ßo tež tudy ſ njewinowatym Janom, tym wbohim ſchědźiwzom.

Krwawny ſakoń tamneho cžaßa pſchißudźi paducham ßmjercź, cžohoždla dyrbjeſche Janej hłowa wotcźata bycź.

Skhabławſchi na krwawne róſchty ſběhny wón ruzy k njebjeßam a dźeſche pſchede wſchěm ludom: „Ja bjes winy cźerpju a mru. Bóh je mi ßwědk! Bože, wſmi moju duſchu, a wodaj tym kſchiwdźerjam!“

To běchu jeho poßlědnje ßłowa. Njewinowaty ſ měrom ßo klakny, połoži wobliczo na pſchihotowany pjeńk — hłowa bu wotcźata.

* *

Po wjele lětach bě njeboh Jan ludźom ſ pomjatka ßo ſhubił a biſkop bě w tehdomnych ßwětnych wjeßelach na njeho ſabył. Ale tón wjerſchny ßudnik jeho ſapomnił njebě! Wón da jónu w nozy torhatym wichoram ſakhadźecź. Thilowy hordy hród rźeſche, a te tórmy na jeho tſěchach tſchaßechu ßo, a jedyn ſ nich ſtorhnjeny do dwora wrjeßny.

Rano dyrbjeſche kryjeŕ na tſěchi horje, ſo by te dźěry ſwuporjedźał a ſeſakrywał. Wyßoko w tórmowej muri pytny wón rapacźe hnězdo, ſ njemdrym wichorom roszychnowane. S njeho ſamiſchkri ßo błyſkot. Schto to? Tón njeſbóžny pjerſchczeń! Wjeßoły hrabnywſchi ſa nim, dźěſche tſěchikryjeŕ k biſkopej ſ nim.

Jako by jeho boži błyſk ſ jaßnych njebjeßow ſraſył, tak ßo tu biſkop nimale do ßmjercźe ſtróži, a wuwalejo wocźi njeſykny niczo hacź jeno: „Jano, mój Jano!“

Stawy jemu rźachu, jako by jeho hroſne ſcherjenje tſchaßło, a ſ blědeju hubow ſaſtona woſpjet: „Jano, mój Jano!“

Dotal proſcźe khodźaty biſkop bě jako ſłamany muž. Dny minychu ßo, hdźeź wón njewopta ani jědźe ani picźa, pſchetoź jemu bě ſlě a hroſno. Nozy a nozy wleczechu ßo, hdźeź jemu žadyn wotpocźink njebě, pſchetoź duſchiny njeměr honjeſche ſpanje wot jeho łoža. Bórſy jeho mozy woteběrachu a wón khabłaſche po jſtwach, njerěczo ßłowczka, blědy kaž mrěwz. Cźeladni, wijizy ſ hłowu, ſcheptachu ßebi: „Schto ma to bycź? Njeje wón roſyma ſhubił?“

Jemu bě, kaž by ßo wutroba kwěkła. A tajke kwěkanzy žałoſtnje bola, cźim njemdriſcho bola, hdyž we nich haniba tocźi a roskacźe rěſa. Jemu bě, jako by jeho ßmjercźina ruka ſa ſchiju jała a jeho dajicź dhzyła.

SLUB Wir führen Wissen. http://digital.slub-dresden.de/id477065155/87 Serbski institut Sorbisches Institut

To pak jeho pokutnoſcź a žadoſcź ſa porjedźenjom žiwjenja ſbudźi. Wón ßo na wutrobu bijeſche, nakaſa a wobroczi ßo.

Cźěłowe ſbytki njebocźiczkeho Jana buchu po biſkopowej poručznoſczi nětko na ßwjecźene pohrjebniſchczo pſchenjeßene a doſtachu pſchiſtojny row a cźeſcźaty kſchiž. W zyrkwi pak mějachu kemſchenje ſa jeho duſchu.

* *

Pokutny biſkop póßła po rěſbarja, kotryž by woponaj ſdebił, jedyn ſa zyrkej a jedyn ſa hród.

Kóždy wopon ma na ßebi něka jku dobu, njech je to podoba mjedźwjedźa, konja, hodlerja, lawa abo druheho ſtworjenja. A tajka ſdoba hoła pyſcheńka njeje; ně, kóžda ma wěſty wuſnam.

Schto pak ſ tuteju woponow hlada? Sedźaty rapak, kotryž ma wulki pjerſchcźeń w pyſku. A hiſchcźe něſchto: wyſche ptaka dwě ruzy, kotrejž ßo k njebjeßam proſcźitej. — Schtó by hnydom njeſhódał, wo cźim ta ptakowa podoba powěda? Ale tej k njebju ſtajenej ruzy?

Teju rukow pokaſmo ſtej, kotrejž je tón bjes winy ſputany Jan w rjecźaſach ſběhał, horzyſchnje proſcho, ſo by tón njebjeſki ßudnik jeho njewinu na ßwětło ſtajił, na běły dźeń, do wocźi knjeſej a wſchitkemu ludu.

Tež teju rukow pokaſmo ſtej, kotrejž je pokutny Thilo ſběhał, ſtyſkniwje proſcho: „Wodaj, wodaj mi, Božo! Njejednaj ſe mnu po mojich ſkóſcźach! Budź mi miłotny ßudnik!“

Tež ſtej wonej pokaſmo wſchitkich tych rukow, kotrež ßo ſa njeho ſtykowacź maju na nutrnu próſtwu, ſo by tón ſchcźedriwy wodawař wodał.

Krótko pſched pokutnej ßmjerczu Thilo ßwój teſtament ſpißa. To wotkaſa do zyrkwje wjele, poddanam wjele a khudźinkam pſchemo wſchěm druhim, a na kónzu pomnjeńſki wuſtaw, kajkiž nikomu njeběſche do myßlow pſchiſchoł. Tón dźeſche, ſo dyrbja na wěczne w hrodowym dworje žiweho rapaka kubłacź, wuczaty pomnik na wſchitke czaßy. Tehodla žiwja tu hiſchcźe hacž do nětka tajkeho czornego ptaka. Ssamotny ßedźo wón ſkhmurjeny hlada a nakhila hłowu. Hdyß a hdyß pohibnje pyſk a wudawa dudławe ſyki a rapy, jako-by-rjekł, ſo powjedacź chze, kajki ſtaj mełoj wobžarujomny kónz: ßurowy biſkop Thilo a jeho czeſtny ßłužobnik Jan.

III. Knježniny pjerśćeń.

W czěſkim kraleſtwje ſteji na jenej wyſchinje w horach wulki hród. Tón ſ jaßnymi woknami do kraja hlada, kak ßo tam lud na polach hiba, kak ßo tam ſtadła na honach paßu. S hrodoweje tſěchi ſběha ßo hordźaty tórm, kotryž wſcho ſazpiwa, ſchtož deleka we nižinje leži, kotryž ſłoty kónz wyßoko tyka. S wobeju bokow a ſeſady hrodu ßo ſtare topoły proſcźa, tołſte we ſdónku a czerſtwe na wjerchu. S boka a ſady nich leža ſchěroke ſahrody a woßrjedźa nich ſběha ßo ſ kwětkow a rózow pſchiſtojny domik. We tym tón knježi ſahrodnik bydli.

Ani wón, ani czi knježa, kotſiž ßu nětko na hrodźe ſ knjeſom, njejßu teho podawka widźeli, wo kotrymž mamy powjedacź. Tón je ßo dawno do dźědoweho naroda ſtał. —

* *

Jónu ßydleſche na hrodźe woßebna ßwójba, kotrejež hłowa bě hrabja ſ mjenom Matula. Hrabizy mějachu jeniczkeho ßyna, nadobneho knjeſa, kotryž pak njeběſche doma,

ale na turkowſkej wójnje, a jeniczke lubosne dźowczo. Ta bě kaž róża, hdyž na ranju ſakcze, koſchena wot ßłónczných pruhow. A ſchtož je hiſchcze wjele wjaz khwalne: Ludmilka — abo ſ krótka rěkana: Milka — bě mikeje duſche, pod hrodom we wßy khudźinkam darniwy jandźel, a měješche wutrobu czíſtu kaž běła lilija. Žadyn dźiw, ſo bě ſtarſchimaj jako wóczkowa ſerniczka luba a droha.

Jich ſahrodnik pak a mandźelſka měješchtaj teho runjecźa dźowczo, rěkane Marka. Ta běſche ſ Milku we jenym naléczu kſchcźena.

A běſche to Milatko lubosny kwětaſchk, radosny wóczkam, běſche to Marjatko nimale na pſchemo kſchewiſna wóczkow. A pěkne to holczo też bě, tak ſo bě ſtarſchimaj ſe wſcheje Božeje wobrady tón najlubſchi dar.

Matuliz knjeża bydlachu w ſymje w Praſy, ale we ſelenym léczu bywachu tudy na ßwojim hrodźe.

Milka w léczе husto do Marzyneje ſahrody pſchińdźe a cźaſto ju wodźeſche do hrodu ßobu. A běſchtej ßej dobrej kaž towaŕſchzy róži, kczéjatej na jenym pjeńczku. A czi woßebni knjeża mějachu rady, ſo ßebi Milka tajku towaŕſchku wuſwoli, kotraž bě w ponižnej draſcze tola tak luba a we wſchěm nězneho waſchnja, na pſchemo wſchelakich paniczkow, kotrež ßo pyſchnje ſtrojene na hrodach wjercźa. —

Matula měješche njemałe léßy, a w léßach jelenje, ßorny a wjelki. Po tajkim dyrbjeſche hajnikow měcź, kiž drjewinu haja, a tſélerjow, kiž hońtwu wobſtaracź maju. Nad wſchěch bě wyſchſcheho hajnika ſtajił, kotryž by nad nimi kedźbował a wuſtojne roskaſy dawał, ſchto ma ßo ſ léßom a dźiwinu ſtacź.

To bě knjes Kuno, kotrehož bě ßebi hrabja ſ Wina

pschiwjeſł, nježenjenz hischcże, ale hižo tójhdy na žeńtwu ſraky. Kajki to nahladny pan, kajke wjertliwe ſtawy, cžerwjenej lizy a ßwĕcžatej wocži! Hordy wón ſtupaſche ſtup, a horda jeho pyſchesche ſelena ßuknja ſe ſkotej kromku a hordy mu ſtejeſche pjeraty klobuk.

Dóniž bĕ hładkeho waſchnja a ßwojeho ſaſtojnſtwa ßwĕdomy muž, bĕſche knjeſej Matuli luby, a bórſy bĕ to, ſchtož hewak knjeſowa prawa ruka rĕka.

Lĕdma jónu na hrodże Marku wuhlada a hnydom ßo do njeje ſalubowa. Tuž paßeſche ſa njej, kak by ju ſetkał, abo po kemſchazym pucžiku pſchewodżecž móhł.

Ale knjes hajniko, wjertliwa liſchka, tu ßy na njeradnym pucžu. Cžiń rjenje, ſchtož jeno wĕſch, tulej ßo rjeńſcho hacž móžno, poſpytuj mjedowe ßłowczka — njejßy ßo hižo we mĕſtach wſchelakim rjanuſchkam ßłódkeho cžinił? Kawki a ßroki, te njech ßo łoja do twojich prudkow, ale ta pózcžiwa hołbiczka pſched nimi ſpjerchnje.

Marka, jeho ßo druhdy njemóžo ſminycž, cžuwaſche ßylnje, kak ſchwarnemu holiczu wutroba rži, hdyž ßo ji njecžiſta duſcha do bliſka liſchcži.

Kuno, pytnywſchi ſjawnje, ſo ßo tu nikak lubkarſtwo ſapſchaſcž njehodži, žiwjeſche njemdriſche płomjo, ßo pſchi ßebi rocžo: Moja bycž dyrbi, a njemóhł-li jeje hinak dozpicž, ßebi ju ſwĕrowacž dam, njech tež mi hoła khudżinka je. Tuž poßles k nanej a macżeri dżĕſche, wot njeju Marku ſa mandżelſku žadacž. Tymaj bĕ dżiwno tajkeho knjeſa, ale wĕſo bĕ witany tajki knjes pſchichodny ßyn.

Marka pak pſchi ßwojim woſta, ſo ßebi njemóže pomhacž, a ſo ßebi žeńtwu nježada, a radſcho do klóſchtra póńdże, dyžli ßo ſ nim ſwĕrowacž da.

SLUB Wir führen Wissen. http://digital.slub-dresden.de/id477065155/91 Serbski Sorbisches institut Institut

S tym pak ßebi ſapyri helu. Starſchej drje ßo ſpokojicź daſchtaj, hdyž jimaj po jeho wotkhadźe wuſna, ſo ma hróſbu pſched nim, byrnje panſki a rjany był. Ale Kuno warjeſche jědojte ſłoby. Jeho njehorna luboſcź ßo pſchewróczi: ßapate hidy ſtupachu na jeje měſto. S nowa ßo pſchi ßebi ſarocźi: Jeſchcźelza nikajka, tebje hiſchcźe pod nohi krydnu! A potom cźi běda! —

S wjetſcha ßo wóhnjowe płomjo na jene dobo ſ tſěchi njewali. Prjedy ßo bóſdźi a miſchkri, ßmudźi a ßmali, a hakle potom, hdyž je wſcho wot ſpody k płomjenju ſrałe, ſaprafknje ßwěza pſches tſěchu won. To wědźeſche Kuno, a po tymle ſnamjenju ſaßadźi ßebi, ßwoje ßurowe wjecźenje ſprawicź. Marka dyrbjeſche wot knježich ſ hanibu wotbita bycź.

Ale njebě to zyle njemóžna wěz? Słóſtnemu duchej, woßebje je=li doſcź leßny a ſnaje=li wjercźaty ßwět, ßo žadyn njepocźink njemóžny njeſda. Je=li ßo mjelczo na tebje ſaměrił, dha ßebi njemyßl, ſo budźeſch widźecź, kak ßo na tebje ſahanja, motyku w horſchcźi. Wißelny tajak, chze=li cźe ſkaſycź, łahodnje drypnje a ſchkrabnje, poſdźiſcho drypta a ſchkraba, pomałku tocźi a hrjeba, po něcźim pacźi a wije a byrnje to pſches lěta trało, hacź docźinił njeje tón ſatanſki ſtork, ſo ßo cźi ſtatok twojeho ſboža na kruchi ßypnje. —

S prěnja dyrbi nan ſahrodnik hrabi njeluby ſcźinjeny bycź. Wbohej ſtarej! Njeběſchtaj bjes próſchka winy, ſo temu ſłobjenzej njeběſche po woli ſchło? Ale ſchto to wjecźiwemu běſmanej je, ſo bjes winy ludźi też ßobu do błóta ſtepta, jeno ſo teho cźłowjeka ſkaſy, na kotrehož paſory wótſi? Pócźnje=li ſahrodnik hrabi ßo njelubicź, potom ſdrjechnje jene po druhim, hacź docźehnje dźeń, hdźež móže Marku ſe ſtarymaj ßobu ponižicź.

Doniž bě cžasto ſ knjeſom hrabju na holach a polach, ſchlachcżeſche ßo temu hadej, prjedyžli běſche ßo nadżak. Woprědka njeſykny ßłowczka pſched hrabju na ſahrodnikowe dżěło. Ale hdyž hrabja hdy rjekny, ſo ßo jemu to abo wono w ſahrodach wopake ſda, knjes Kuno hnydom wußměſchnje mikny abo tež ſ ramjenjom husny. Po cžaßu ſchepny tež něſchto, kapny jědojtu kapku. Tak dżěſche to dale a hórje, hacž ßo to cžertowe pſchedżeno njepocża pſchaſcż. Sahrodnik njeběſche hrabi něhdżežkuli wjazy prawy, a hdżež bě ßo ſa prózu pokhwalby nadżak, widżeſche khmuritej wocži a ßłyſchesche morkot, njewědżo, ſchto ma to na ßebi. Ale tón leſcżiwy husak a djabołſki ſcheptak ßo pſchi ßebi ſchcżěrjeſche jako łakaty djaß.

„Njech ßo tak pomału pſchedże a ßuka — po cžaßu ſcżini ßo hotowy ſchtryk, kotryž tym hidżenym ſa ſchiju ſadżerhnu!“ —

Tež Marka po cžaßu ſpósna, ſo hrabine wobliczo na nju tak miłotne njeje, jako prjedy. Ale ßebi we njewinje myßlo, ſo wſchak tež knježim ſcherſchenje druhdy po hłowje jěſdża, měnjeſche ſcżerpna, ſo mjerſaze jěſdżaki ſaßo wujědu. A mjes tym, hacž Kuno ſkaženje warjeſche, jenu ſchcżěpku pſchikładujo po druhej, hajeſchtej Milka a Marka radoſtne myßle. Bliže pak ßnowaſche jeju ßłódkeho towarſtwa płacżity kónz. Tola niz runje ſ teje jeſchcżerjoweje ſtrony. Ně, ta ſkažerſka waka budżiſche měła hiſchcże dlěje ſ tym jědojtym žahadłom žahacż. Ale ſchtož bě tón wjecżer dołhi cżaß k palenju ßuſchił, ſo běſche palne a ßmalne, do teho ſkoczi palaty błyſk, haj pſchilecża ſ jaßneho módreho njebja. —

Hrabizy chżychu na wulkotny kwaß. Milzyna kmótra, tež wyßoka pani, ſhotowa ſa ßwoju paniczku dżowku tón

najrjeńschi dźeń, a Milka běſche ji ſ druźku. Na hrodźe hrajeſche hibity njemĕr. Knjeni hrabinu pyſchachu deleka we jeje ſtwach, a w pódlanſkej ſtwizy knjes hrabja też kładźeſche ſłoczane draſczenja na ßo.

Milka pak horjeka we ßwojej ſtwĕ ſtupaſche, wodźeta židu a ßomot, a Marka bĕ pſchi njej, ju wjeßeła najrjeńſcho debicź. Milka njebĕſche hewak do kraßneje pychi, ale na tajki ßwjatoczny ſjĕſd, kak móhła tola bjes ſłota a dejmantow jĕcź? Tuž dha te kſchińki a kaſchcźiki ßem, w kotrychž te rjeczaſki, woponzy, pjerſchczenje leža!

Te kraßnotki, na blido ſkładźene, cźinjachu podźiwny błyſkot, hdyž ßłónczkowe pruhi pſches wokno ßwĕcźachu.

„Mi je tak cźĕßno“, ſaſbĕhny Milka, „Marka, budź proſchena, ſwoczinjej wokna!“

Hnydom ßo tak ſta. Pſche wſchĕ te błyſkate pyſchenki, pſche wſchĕ te ßwĕcźate debjenki dawaſche jedyn jeje pjerſchczenjow najbóle kralowſki błyſchcź. Tón bĕ ji wot teje kmótry, kotrejež dźowka bĕ ſ njewjeſtu, jaßny ſchkrĕczkaty dejmant.

„Nětko doſkoczu k nanej po róże a wĕnaſchk“, rjekny Marka a rucże bĕ po ſkhodach won.

Na to Milka k macźeri doſkocźi, wohladacź chzyjo, kak daloko je hotowa, a powoſta deleka.

Bjes tym bĕ ſpĕſchniwa Marka ſ wĕnczkom a rózemi tu. A bórſy ſa jeje pjatami pſchińdźe też kcźĕjata druźka ſaßo nuts.

Nětko bĕ cźaß, te pyſchenki wĕſchecź a pjerſchczenje na porſty tykacź.

„Ale hdźe je mój pjerſchczeń ſ dejmantom? Khwilka, ſo ßo tu ßwĕcźeſche, nětko je precź!“

Stróżenej pytaſchtej ſtyſknje. Nihdźe pak njebĕ.

„A runje bjes teho njemóžu jěcź — schto by mi knjeni kmótsiczka rjekła? A ležał tu je, a nichtó tu tola sastupił njeje!“

Tu saklinkny deleka hrabjowy swónczk. To chzysche prajicź: Kwaßarzy pójtej!

Milka, starschimaj njemóžo tajicź, ßmychajo sjewi, kak ßo ji dźe.

Schto chzyli dlěje te styski na woczach měcź? Hrodowi ßłužobnizy běchu deleka podawacź měli, a nichtó ani krocžałki njeběsche stupił do knjeżnineje stwy, schtoż jeniczko Marka. Na poßledk snjemdrjeny hrabja wotrěsny krótko, so nichtó teje drohotki sacźißnył abo wsał njeje hacź wona.

Milka njech płakajo ßwědczi kaž chze, Marka njech kschikajo Boha a ßwjatych sa ßwědkow woła: haniba ßo ji na hłowje sawrje, a to do ßmjercze ranjene njebožatko s hrodu wuhnate dźe. —

Matuliz knjeża běchu wotjěli, rosschepjerjeni na kwaß, a Milka njeběsche ßměła Marzy hischcze ruku na poßlědnje boženje dacź. Lědma bě dozpiła, wrěschczo a proscho, so Marka do jastwa sajata njebu.

Hněwny hrabja to wuda sa wulku hnadu, so ju se starschimaj ßudnikam njepoda. Ale wuhnacźi dyrbjachu bycź. Tajke, kaž njemdrujo prajesche, paduschne paßmo, dyrbjesche hischcze tón ßamy dźeń wotsal, daloko psches jeho měsniki won. —

Pschi ßměrkach czehnjeja tsjo: sahrodnik, žona a dźowczo, czehnjeja s brěmjenjom stuleni wotsal, do ßwěta, njewědźo niczo, hdźe budźe žana hospodna tsěcha. W nutrinach žaha jich horjo a kschiwda, na schczežku kapaju ßylsy — a czichi wjeczor ßłyschi srudne sdychi. Jeniczke, schtoż jich hischcze dźerži a njeße: ta wěra, so pod Božej prawizu steja, a tute

krycźiſno nochze jim ſawutlicź dacź. Bożemje cźehńcźe, wy wbosy! Bóh widźi, kak ßo wam bjes winy žiwjenje khmuri, kak paradis dyrbjawſchi puſchcźicź, do puſcźiny ſtupacźe.

Ale wón pak też wě, hdy dźeń naſtanje, na kotrymž ſa waß raniſche ſerja wjeßeke ſeńdu!

A ty pak, ßměchaty Kuno, ßo njeſchcźěř! Wſchak njewěſch, ty wjecźeŕſki ducho, kak bórſy tebje to wjecźenje hrabnje, kotreż ßy ſwinował! —

Po tſjoch dnjach pſchijědźechu ſ kwaßu hrabja ſ hrabinu a hrabinku domoj. Milzy bě ſrudno, ſo tu nětko ta towaŕſchka njebě, kotraž by ju tak lubje witajo ſa ruku wſała. Ji ßwědczeſche nutskowny hłóß, ſo ßo bjes winy na Marku hrěſcha, kiž by nihdy njemóhła paduſchnu ruku měcź. Kak je ſ tym pjerſchcźenjom było, ſchtó wuhódacź wě? Wěriwa modleſche ßo, ſo by Bóh tola chzył dacź na ßwětły dźeń, ſchtož ßo tak ſchkódnje do cźěmnoty taji. A jeje modlitwy njejßu podarmo k njebjeßam ſtpiłe. —

Naſajtra popołdnju ßo njewjedro ſmróczi. Schumjaty wichor ßo pſchihna a tſchaßeſche njemdry te wyßoke ſchtomy wokoło hrodu. Błyſki ßyczachu bliže a bliže, a hromoty hromjachu pſches deſchcźowy ſliw.

Hrabja, hladajo do teho njewjedra ſ hrodu, wuhlada, kak ßo tam ſ kónza hrodowych ſchtomow pod tym najwjetſchim někajki cźlowjek pſched lijeńzu kryje. Cźeŕwjeny błyſk a torhaty wrjeſk, krokot a krakot, ſo hrodowe wokna ſchcźercźa a rźa! A potom to njewjedro ſ morkotom do horow cźehnje. Po khwili deſchcźowacź ſaſta, a widźachu ſ hrodu, kak tam tón najwjetſchi ſchtom rosbity leži. Tuž ßebi khwatajo wobhladacź dźěchu. A ſchto tu wuhladachu? Kuno leżeſche pſchi ſdónku morwy, wot Bożeho błyſka jaty,

rosschěrschi stawy a do woczow módry. Schtomowy wjerschk pak bě na kruchi roslětał a wutschaßk někajki czorny czernjaty schescheŕ. To bě rapacze hnězdo. A s teho ßo pschebłysko-wasche, jako s pruhatej hwězku. „Jesußo pomhaj!“ sakschikny Milka, „to je tón dejmant, to je tón pjerschczeń! Njebožatko ty, Marka. Tu widża, kak bjes winy ßy!“

Jako bě Kuno s wulkimi czeszemi pohrjebany, njedasche ßwědomje Matuli měra a wón spósna, so hinak bycz njemóże, hacz so je rapak to błyschczate ßwětleschko s woknom won wsał a ßebi do hnězda donjeßk.

Knjeża horjeńza dopomni ßo, so je tehdy widżała czorneho ptaka wot hrodu leczicz.

Nětko Ludmilka njetrjebasche starscheju proßycz, so byschtaj tych wbohich wuhnanzow wupytacz dałoj!

Knjes hrabja ßam se ßebje dżesche: „Božedla mi ßo ßłuscha, so po kraju wuwołacz dawam, hdże ßu wostali, a sarunam kschiwdu, wjelez ßo hodźi.“ —

Dżenßnischi dżeń ßo to po lózkom czini. To ßo do nowinow sestaji, a s tymi ßo rosnjeße na zyły kraj. Tehdy pak běsche nowinow mało, a běchu jeno sa woßebny lud. Knjes hrabja dyrbjesche ßlědżerjow ßłacz, kotsiz po wobhonjowanju lětachu po wßach a městach. Ale podarmo bě. Wschitzy ßo wrócziwschi domoj, dyrbjachu na srudżbu sjewjecz, so žaneho ßlěda njejßu namakali.

Lěto ßo miny — a nihdże ßo njeshoni, hdże ßu sahrodnikezy wostali. Milka želesche na stajne wo nich, tak so ji róże na liczkomaj poczachu wjadnycz. —

Běchu ßnano czi pytani s kraja do ßwěta won, so bychu traz w hubjenstwje sajschli? Woboje niz. Ale daloko w jenej sahórskej wjeszy mějachu skhowany pschebytk.

Kubleŕska wudowa běſche tych zuſbnikow nimale ſwutlenych pod tſěchu wſała. Dokelž měješche wuměnſke bydleńczko próſdne, da tym ſtradanym putnikam hoſpodu. Starej ji pomhaſchtaj w brózni a na polach dźełacź a Marka bu ſchwalcža. Tak mějachu ſ Boha ßwojeho wſchědneho khlěba, a ſpěwachu cżaſto, kaž w kěrliſchu ſteji: „Ja ſpokojom ßym ſ jenej kżiczku wot cżaßnoh' ſboża na ßwěcźi, a popſcheju rad połnu ſchkliczku tym, kotrymž Bóh ju wudźěli.“ Jeno ſo jich ta ſ njewinu haňba a kſchiwda ſpochi a ſtajnje žahała njeby!

Ale też tu njebě jich ſpytanja kónz; też tudy to dlěje jeneho lěta nochzyſche hicź. Tej ſtarej drje móżeſchtej woſtacź, to dźowczo pak dyrbjeſche dale do zuſby. A ſ nowa bjeſe wſcheje winy. Ta kubleŕka měješche ßynow, khětro froſcźenych hólzow, a drobniſche holczki. Wójcźěch, najſtarſchi ßyn, nadobny młodźenz, bě wutrobu na Marku ſkhilił, a to też bjeſe wſcheho tajenja macźeri wuſna.

Tuta pak dźeſche: „Teho ßo ſdaj! So ßo cźi lubi, njedźiwam ßo. Mi ßo też lubi a jara dobra ji ßym. Rjeniſcheje widźała njejßym a pěkniſcheje njewěm. Ale ſchto ßebi ſ tajkejle khudźinku chzemy? Chzeſch jako podružnik na robotu khodźicź? Kubło cźi tola hiſchcźe njemóžu dacź, hačrunje by wuſtojny hoſpodaŕ był, a ſ cźim dha by poſdźiſcho bratrow a ßotry ſwupłacźecź móhł? Mi je cźe žel, ale to njemóže bycź!“

Marka bě Wójcźěchej teho runjecźa dobra, ale też roſomna doſcź, ſo młodemu hibanju ſkaſa: Wutroba, mjelcž!

A radſcho, hačž ſo by jeho a ßebje do wutrobnych boloſczow puſchczíła, a macźeri kubleŕzy njeluba była, chzyſche ßo na preczki dacź, a byrnje ſ płakatej wutrobu było. Se

ſtarſchimaj wujedna ßebi, ſo ſkerje a lěpje do Prahi na ßłużbu póńdźe.

Smachi do brěmjenja ſwjaſawſchi, ſ wjeczorka dźe, kubleŕzy dźak a bożemje prajicź. Naſajtra rano chzyſche ſ Bohom ßwój pucź. —

Blěda, we woczomaj ßylſy, ſaſtupi do jſtwy. Pſchi durjach ßedźeſche Sſłowak, jedyn ſ tych muži, kiž po kraju cźahajo ßudobja do gratu ſpletu. Nimo teho pleczerja ſtupiwſchi Marka hoſpoſu ſa ruku wſa, ani ßłowczka nje=móżo wunjeſcź, doniž ji hubje tſchepjetaſchtej. A prjedyžli ſahroni, czohodla dźe, ſaßłyſcha Sſłowaka ſwołacź: „Mój Bożo! To dźě je paniczka Marka. Namakana je! Bohu budź dźak!“

A wjeßely ſkoczo ju khětſje ſa ruku hrabny. Marka a kubleŕka ßo ſpodźiwaſchtej. Bórſy pak ßo jimaj ſawěſchk pſched woczomaj ſhubi, a bórſy móżeſchtej widźecź, ſchto abo kak ßo to ma.

Tón Sſłowak mějeſche Marku hacź najlubſcho ſańcź. Też jeje ſtarſchimaj běſche wjele ras pletk, a pſchi tym ſ Marzyneje ruki wſchelake dobrotki měwak: pomaſku ſ mje=dom, abo wot wobjeda ſbytk abo brěmjeſchko ßadu.

Kak bě ſ tym pjerſchczenjom było, a kak hiſchcze pſchezo knjes hrabja ſa nimi pyta: wſcho bě jemu do drobna ſnate, a w ſkoku rospraji tymaj poßłuchaŕkomaj wſchitko.

„A nětko, duſchna paniczka Marka“, dorěcza wón, „nětko mějcze ßo ſ Bohom! Rady pokhelpam zyliczku nóz pſches hory a lěß, hacź na ranje na hród dóńdu, a wu=powěm tam, ſo ßym waß namakał. Lěpje, lěpje wam budźe! A khuduſchki Sſłowaczk lapnu też myto wot hnadneho hrabje, hdyž wjeßele woſjewicź wěm, prjedyžli druhi ſchtó powjeſcze da!“

Hrabnywschi kłobuk a kij bě ſ wrótkami won. —

Marzy rżeſchtej noſy. Wona ßo pſchewſata na ławu ßyny, a mjelczo ſkhiliwſchi hłowu ronjeſche ßylſy na ruzy, kotrejž bě na klinje ſtykła. Kubleŕka, želna a tola też wjeßela połna, mjelczeſche ſ njej. Po khwilzy ſebra ßo Marka, a prajiwſchi: „Nanko a maczi, kajka to wobrada Boża!“ na wumĕnk bu.

To ßo do ßłowow ſeſtajecz njeda, kajke dżaki ßo do njebjeß ſczelechu — njech ßebi kóżdy to we duchu wupißa. Jeniczke to hiſchcże pſchiſtajmy: Naſajtra hiſchcże ßo do Prahi na ßłużbu njepóńdże! —

Ta ſahórſka wjeſka, kaž dołho bě ſtała, hiſchcże njebĕſche tajkeho dnja pomĕła, kajkiž ßo ji naſajtra popołdnju pſchihotowaſche. Kajke to hladanje ſe wſchitkich durjow a wrotow! Pſchijĕł bě kryty woßebny wós, pyſchneho pohoncża prĕdku a ßmĕjateho Sſłowaka ſady.

A Sſłowak, pſched wumĕnkom na ſemju ſkoczíwſchi, wotewri woſowe durczka, a wjeßeła Milka, kaž kralowſka knjeżna, wuſtupi ſ nich. Kajke bě to ſetkanje a witanje!

S radoſczu płakatej ſtarſchej dyrbjeſchtaj ßobu, ſaßo do teje ſahrody ßobu, tehodla bĕſche knjes hrabja wulki wós póßłał. Kajka to radoſcz a czeſcz!

A tola bě jimaj a Marzy na wutrobje tużno, tym lubym kublerjez ludżom ßnadż na wĕczne bożemje prajicz. Wużohnowanje trajeſche dołho. Też ta ßmilna hoſpoſa njeſamó, jako mĕjeſche na poßlĕdnje ruku dacz, wóczkomaj żórleſchko ſamknycz. A ſkónczńje ſapłaka wótſje, hdyż Milka, ji prawizu dawſchi, ſnuczena dżeſche: „Schtoż ſcże tym ludżiczkam miłeho czińiła, ſapłacz wam Bóh. Mĕjcże nutrny dżak! A mój luby knjes nan, tón ſmĕje hiſchcże ſa waß

ßlĕbornu ruku!“ A Marka, napoßles Wójczĕchej prawizu ſkiczo a hłuboko do woczow hladajo, poſchepny zunjo: „Daj czi Bóh ſhoże!“ A wobroczi ßo, ſo njeby ſchtó widżał, kak ßo ji na dobo ßylſy ßylniſcho ßypnu.

Wós bĕ ßo dawno hižo na puczu do lĕßa ſhubił, a Wójczĕch hiſchcze hladaſche pſched dworom ſa nim, kaž dżĕczo ſa hwĕżku, hdyž je ßo ſa mróczel ſkhowała.

Wjeczor pak bĕſche kublerjez ſtwa ßußodow połna, a myta-wjeßeły Słowak bĕ wjele praſchany muž, a mĕjeſche nuſu, kak by ſa powjedanje dycha nabrał. —

Khwatajmy na kónz! Na pſchichodne lĕto bĕſchtaj na Matuliz hrodże dwaj kwaßaj. Swjatki Matula Milku ſchwarnemu ſemjanej wuda. A na Jana ſhotowa — też na ßwojim hrodże — ſa Marku kwaß. A byſchcze rad wĕdżeli, ſ kim tón kwaß bĕ? S najwyſchſchim hejtmanom na jeho kublach. Też to bĕſche Milzyny wuſpĕch! Marka bĕ ßo ji wuſnała, ſprawna kaž bĕ, ſo je wſchak Wójczĕchej wutrobu dała, a kajku ma ból, widżo a wĕdżo, ſo żana ženitwa pjenježneje nuſy dla njemóże bycź. Na to bĕ Milka jednała ſ nanom, a nĕtko bĕ Marka mandżelſka knjeni, kotrejež najlubſche ßłowo bĕ rano a wjeczor: „Bohu budź khwalba a dżak!“

SLUB Wir führen Wissen. http://digital.slub-dresden.de/id477065155/101 Serbski institut Sorbisches Institut

Wopschijecze.

Strona

I. Tsi bohatstwa 1

II. Tsi požady 5

III. Tsjo bratsja 12

IV. Tsi dny a tsjo paduschi 18

V. Tsjo njewjecźelojo 28

1. Moslem a kschescźijan.
2. Žid a kschescźijan.
3. Pohan a kschescźijan.

VI. Tsjo sbožownizy 44

1. Sbožowny Krösus.
2. Sbožowny Polykrates.
3. Sbožowny wowczeŕ.

VII. Tsi pjerschczenje 61

1. Kralowy pjerschczeń.
2. Biskopowy pjerschczeń.
3. Knjeżniny pjerschczeń.

SLUB Wir führen Wissen. http://digital.slub-dresden.de/id477065155/102 Serbski institut Sorbisches Institut

Wosjewjenje.

S dotal wudatych spißow Macźizy Sserbskeje ßu bjes druhimi hischcźe tute na składźe a móża ßo w knihańi k. **Ssmolerja** w Budyschinje dostacź:

1) **Jesus w Domi Pobožnych.** Schtyri prjedowanja se sawostajenstwa neboh knesa Handrija Lubenskeho. 1847. Druhi wudawk 1858.

3) **Jutrowne jejka.** Pschełożene powjedanczko. Wot J. Kucźanka. 1848.

7) **Dobroty, Dźiwy a Ssudy boże nad israelskimi Dźjeczimi.** Wot K. A. Jencźa. 1849.

11) **Hród na Landskrónje.** 1850.

15) **Ssadowa knižka.** Wudata (spißana) wot klukschanskeho ratarskeho towarstwa psches jeho ßadowu dźjelbu. 1851.

17) **Boża kraßnosz w stwórbi.** Wot Mucźinka. Prjeni dźjel. 1851.

18) **Nadpad pola Bukez.** 1852.

23) **Boża kraßnosz w stwórbi.** Wot Mucźinka. Druhi dźjel. 1854.

25) **Nedźela.** S němskeho wot Schwerina, pschełożene wot njesnateho. 1855.

29) **Spěwy sa ßerbske schule.** Wot kantora Pjekarja. Prěni seschiwk. 1856. (Tseczi rosmnoženy wudawk 1872.)

36) **Spěwy sa ßerbske schule.** Wot kantora Pjekarja. Druhi seschiwk. 1860.

39) **Genovefa.** Wot M. Hórnika. Tseczi wudawk. 1861.

SLUB Wir führen Wissen. http://digital.slub-dresden.de/id477065155/103 Serbski Sorbisches institut Institut

40) **Robinſon.** Rjane powjedanczko, woßebje ſa młodych ludźi. Wot L. Kulmana. 1862.

42) **Napoleon I. a jeho wójny.** Sa lubych Serbow ſpißał J. A. Pohonč. 1863.

45) **Oberlin.** Jeho żiwjenje a ſkutkowanje. Wot Bartka. 1865.

47) **Najwużitniſchi pſcheczeljo ratařſtwa a hajniſtwa** bjes ſwěrjatami. Wot Dr. Glogera. 1866.

49) **Wěnczk ſijalkow** abo ſběrka mojich powjedanczkow. Wot Mucżinka. 1867.

52) **Michał Budař,** jeho żiwjenje a wotkaſanje. Wot H. Ducżmana. 1869.

53) **Sahrodniſtwo I.** Ssadowa ſahroda. Wot M. A. Krala. 1869.

56) **Sso ſwoni měr!** 1871.

59) **Sswěrnaj ßußodaj.** Powjedańczko wot Mucżinka. 1873.

62) **Ernſt a Albert,** rubjenaj ſakſonſkaj prynzaj. 1875.

67) **Towařšny Spěwnik.** Wot K. A. Fiedlerja.

71) **Bibliske ſtawizny za šule.** Wot J. Bartka.

74) **Kſchiż a polměßaz** abo Turkojo pſched Winom.

Ciſć Smolerjec knihićiſćerńje w Budyšinje.

SLUB Wir führen Wissen. http://digital.slub-dresden.de/id477065155/104 Serbski institut Sorbisches Institut

SLUB
Wir führen Wissen.
http://digital.slub-dresden.de/id477065155/105
Serbski institut Sorbisches Institut

SLUB
Wir führen Wissen.
http://digital.slub-dresden.de/id477065155/106
Serbski institut Sorbisches Institut

SLUB
Wir führen Wissen.
http://digital.slub-dresden.de/id477065155/107
Serbski institut Sorbisches Institut

SLUB
Wir führen Wissen.
http://digital.slub-dresden.de/id477065155/108
Serbski institut Sorbisches Institut